

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI
FAKULTA PRÁVNICKÁ

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Plzeň 2018

Markéta Urbánková

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PRÁVNICKÁ

Katedra ústavního a evropského práva

Studijní program Právo a právní věda

Studijní obor Právo

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Vazba jako institut omezení lidských práv

Zpracovala: Markéta Urbánková

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Zuzana Vostrá, Ph.D.

Plzeň 2018

Prohlášení

Diplomantka předkládá k hodnocení svou diplomovou práci.

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci s názvem „*Vazba jako institut omezení lidských práv*“ vypracovala zcela samostatně za použití pouze uvedených zdrojů v souladu s pravidly odborné vědecké práce.

Plzeň, březen 2018

Markéta Urbánková

Poděkování

Děkuji JUDr. Zuzaně Vostré, PhD. za odborné rady při zpracování této diplomové práce. Současně děkuji státní zástupkyni Mrg. Ivaně Hostašové za její spolupráci a čas, který mi věnovala při výkonu mé praxe zaměřené na praktické poznatky o institutu vazby a též o fungování soustavy státního zastupitelství.

Na tomto místě bych chtěla vyjádřit také velké poděkování svému příteli Michalu Himmerovi za morální podporu a pomoc, kterou mi poskytl při zpracování této diplomové práce. Můj dík rovněž patří rodině, která mě podporovala při studiu.

ÚVOD	1
1 OSOBNÍ SVOBODA A JEJÍ OMEZENÍ	5
1.1 OSOBNÍ SVOBODA A JEJÍ OMEZENÍ V LZPS	6
1.2 OSOBNÍ SVOBODA A JEJÍ OMEZENÍ V MEZINÁRODNÍCH DOKUMENTECH.....	8
2 ZAJIŠŤOVACÍ PROSTŘEDKY	12
2.1 PŘEDVOLÁNÍ A PŘEDVEDENÍ	13
2.2 ZAJIŠTĚNÍ	14
2.3 ZADRŽENÍ	14
2.3.1 Zadrženi osoby podezřelé policejním orgánem.....	15
2.3.2 Zadrženi obviněného policejním orgánem.....	17
2.4 PŘÍKAZ K ZADRŽENÍ	17
2.5 PŘÍKAZ K ZATČENÍ	18
3 PRÁVNÍ ÚPRAVA VAZBY.....	21
3.1 POJEM VAZBY	22
3.2 CHARAKTERISTICKÉ ZNAKY VAZBY	23
3.2.1 <i>Fakultativnost</i>	24
3.2.2 <i>Subsidiarita</i>	24
3.2.3 <i>Zdrženlivost a proporcionalita</i>	25
3.2.4 <i>Presumpce nevinny</i>	25
3.2.5 <i>Vazba jako zajišťovací prostředek</i>	27
3.3 DŮVODY VAZBY.....	28
3.3.1 <i>Vazba útěková</i>	30
3.3.2 <i>Vazba koluzní</i>	35
3.3.3 <i>Vazba předstízná</i>	38
3.4 KVALIFIKOVANÉ DŮVODY VAZBY	40
3.5 ROZHODOVÁNÍ O VAZBĚ.....	43
3.5.1 <i>Rozhodnutí o vzetí do vazby</i>	43
3.5.2 <i>Vazební zasedání</i>	44
3.5.3 <i>Rozhodnutí a stížnost</i>	45
3.6 PŘEZKUM TRVÁNÍ DŮVODŮ VAZBY	46
3.6.1 <i>Žádost obviněného o propuštění z vazby</i>	48
3.6.2 <i>Přezkoumání z úřední povinnosti</i>	50
3.7 NEJVYŠŠÍ PŘÍPUSTNÁ DOBA VAZBY	50
4 NÁHRADY VAZBY	53
4.1 ROZHODOVÁNÍ O PROSTŘEDCÍCH NAHRAZUJÍCÍCH VAZBU	56
5 NEZÁKONNÁ VAZBA A NÁHRADA ŠKODY	58
5.1 NÁHRADA MAJETKOVÉ A NEMAJETKOVÉ ÚJMY	60
5.2 POSTUP PŘI UPLATŇOVÁNÍ NÁROKŮ	61
6 ZHODNOCENÍ A ÚVAHY DE LEGE FERENDA.....	63
ZÁVĚR	69
SUMMARY	73
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....	75
<i>MONOGRAFIE A KOMENTÁŘOVÁ LITERATURA</i>	75
<i>PRÁVNÍ PŘEDPISY A DALŠÍ PRIMÁRNÍ ZDROJE</i>	76
<i>ČASOPISECKÁ LITERATURA</i>	77
<i>SOUDNÍ ROZHODNUTÍ</i>	77
<i>DŮVODOVÉ ZPRÁVY</i>	79
<i>INTERNETOVÉ ZDROJE</i>	79

Úvod

Vazba je zajišťovací institut trestního práva, jenž spočívá zejména v účinném opatření namířeném proti osobě, proti níž se trestní řízení vede, a představuje dlouhodobě významný zásah do základních lidských práv a svobod. V kontextu vazby jde primárně o omezení osobní svody, která je zakotvená v Listině základních práv a svobod v hlavě druhé. Právě z pozice osobní svobody v hierarchii Listiny lze jasně dovodit, jakou důležitost toto právo má. Listina osobní svobodu představuje jako ústavně chráněný zájem, nicméně z ústavní ochrany stanovuje výjimku. Umožňuje totiž vzetí do vazby, a to pouze z důvodu a na dobu stanovenou zákonem. Samotné vzetí do vazby je následně proveditelné jen na základě rozhodnutí soudu. Právě touto výjimkou se budu ve své práci zabývat.

Institut vazby patří bezpochyby k nejspornějším oblastem trestního práva, protože prostřednictvím tohoto prostředku je obviněná osoba zbavena osobní svobody ještě v době, kdy není vynesena pravomocný odsuzující rozsudek. Nutno dodat, že dokud není vydán odsuzující rozsudek, je obviněná osoba považována za nevinnou. Užití vazby tedy představuje významný zásah do základních práv a svobod zaručených Listinou a mezinárodními smlouvami o lidských právech. Jsou zde poměřovány dva velmi protichůdné zájmy. Na straně jedné je zájem státu a veřejnosti na řádném průběhu trestního řízení a na dosažení jeho účelu, kterého by mnohdy bylo bez institutu vazby velmi obtížné či dokonce nemožné dosáhnout. Zájem orgánů činných v trestním řízení tedy je co nejefektivněji a nejrychleji naplnit účel trestního řízení. Na straně druhé se nachází neméně významný zájem, a to ochrana práv a osobní svobody obviněného. Tato ochrana je důležitá zejména z důvodu, že samotné držení obviněného ve vazbě má negativní dopad na svobodu pohybu a pobytu, na právo na soukromí či na rodinný a profesní život. Dále je nutné přihlídnout i k dalším okolnostem, jako jsou životní podmínky ve vazební věznici nebo možnost kontaktu s osobami blízkými, nehledě na to, že vzetí do vazby může způsobit zdravotní, zejména psychické problémy vyvolané stresem, úzkostí apod.

Z výše uvedeného vyplývá, že institut vazby je jedním z klíčových prostředků trestního procesu. Je však nutné k němu přistupovat jako k zajišťovacímu institutu ultima ratio, jehož má být užito pouze za předpokladu

splnění zákonných podmínek v souvislosti s tím, že účelu vazby nelze dosáhnout jiným způsobem.

Téma diplomové práce „*Vazba jako institut omezení lidských práv*“ jsem si vybrala z důvodu kontroverznosti institutu jako takového a jeho složité právní úpravy. Navíc i přes skutečnost, že je téma institutu vazby v centru pozornosti odborné i laické veřejnosti již poměrně dlouhou dobu, jej stále pokládám za aktuální. Důvodem je nejen četnost případů, které v souvislosti s touto problematikou řešil Ústavní soud, ale také připravovaná rekonstrukce trestního řádu spolu s diskutovanými aspekty týkajícími se vazby. Jako příklad lze uvést řízení o vazbě, délku vazby či využívání náhrad jak v teorii, tak praxi.

V předkládané diplomové práci si kladu za cíl podat komplexní náhled na současnou právní úpravu vazby s přihlédnutím k bohaté judikatuře, jež tento instrument podstatným způsobem dotváří. Dalším cílem je zhodnocení právní úpravy vazby z pohledu omezení lidských práv, primárně osobní svobody. Hlavní tezí je názor, že vazba je v dnešní době přeceňovaným a nadužívaným institutem. Budu se tedy zabývat různými aspekty vazby a v závěru práce bych měla dojít k vyvrácení či podpoření této teze.

Vzhledem k obsáhlosti tématu vazby se v práci zaměřím jen na některé aspekty tzv. vyšetřovací vazby upravené v hlavě čtvrté trestního řádu. Nebudu se tedy zabývat specifickými druhy vazeb (např. vyhošťovací, vydávací či předběžnou vazbou) ani se věnovat samotnému výkonu vazby, byť to jsou témata hodná ke zpracování.

Struktura této práce se bude odvíjet od samotného ústavního zakotvení institutu vazby, které je nepochybně spojeno s právem na osobní svobodu. Nejdříve se v prvních kapitolách zaměřím na teoretická východiska k předkládané práci. Na úvod věnuji pozornost jednomu z nejdůležitějších postulátů každého demokratického státu, čímž mám na mysli osobní svobodu. Zaměřím se nejen na českou právní úpravu, ale také na její zahraniční vymezení a zakotvení v mezinárodních paktech a smlouvách. V další kapitole zběžně představím prostředky k zajištění osob, mezi které vazba bezesporu patří. Cílem této kapitoly je výklad zajišťovacích institutů, bezprostředně předcházejících rozhodování o vazbě, dle trestně-procesních předpisů v ústavněprávních intencích.

Poté se přesunu k vazbě jako takové a představím její právní úpravu. Třetí kapitola bude stěžejní částí mé diplomové práce. Nejdříve se zaměřím na pojetí vazby a její charakteristické rysy. Následně budu analyzovat důvody vazby nejen z pohledu zákonné úpravy, ale také z pohledu Ústavního soudu, který se v této oblasti často vyjadřuje a koriguje tak orgány činné v trestním řízení v jejich špatné aplikaci zákona a nevhodném úsudku. Dále se zaměřím na rozhodování o vzetí do vazby a jejím prodlužování, které velmi úzce souvisí s kvalitním soudním odůvodněním a posouzením celkového trvání vazby a její nejdelší přípustnou délkou.

V další části této diplomové práce jsem se rozhodla zaměřit na prostředky nahrazující vazbu. V případě náhrad vazby jde o zmírnění zásahu do lidských práv, a proto se zaměřím na podmínky jejich použití a jejich účinnost. Poslední problematikou, kterou se budu zabývat, jsou případy, kdy je vazba shledána nezákonnou a kdy mají osoby omezené na osobní svobodě vazbou právo na náhradu škody. Zaměřím se také na kritéria, dle kterých je vyhodnocovaná výše majetkové a nemajetkové újmy. V závěrečné kapitole zhodnotím právní úpravu vazby. Budu se snažit vyzdvihnout nejvíce komplikované a problematické části této úpravy a zároveň se pokusím nastínit úvahy *de lege ferenda*. V samotném závěru pak shrnu zjištěná fakta, zhodnotím platnou právní úpravu a potvrdím či vyvrátím výše zmíněnou tezi.

Ke zpracování diplomové práce využiji několik vědeckých metod. Především aplikuji metodu deskriptivní a selektivní, která mi umožní z takto rozsáhlé tematiky vybrat pouze dílčí aspekty. Dalšími uplatňovanými metodami budou jazykový výklad a analýza, a to zejména v kapitole pojednávající o důvodech vazby. V kapitolách, v nichž to uznám za vhodné, použiji metodu komparace s předcházející úpravou.

V diplomové práci budu pracovat nejenom s právními předpisy, ale především s jejich komentáři a důvodovými zprávami. Hojně využiji odborné publikace a hodlám též pracovat se články z odborných časopisů. Nedílnou součástí této práce jsou rozhodnutí soudů. Nejvíce hodlám vycházet z nálezů Ústavního soudu a rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva. K řádnému vypracování předkládané práce také přispějí poznatky o praktické aplikaci

institutu vazby, jichž se mi dostalo prostřednictvím konzultací a odborné praxe v soustavě státního zastupitelství (okresní státní zastupitelství Plzeň-město).

Ačkoliv je tato diplomová práce vedena katedrou ústavního a evropského práva Fakulty právnické Západočeské univerzity v Plzni, výhradní zaměření se pouze na ústavněprávní, případně mezinárodněprávní úpravu, bych si dovolila zhodnotit jako nedostatečné. Z důvodu komplexnějšího náhledu na vybranou problematiku považuji za nutné doplnit ústavněprávní rozměr omezení osobní svobody jedince ústavněprávními pravidly provedenými na tzv. podústavní právní úrovni. Vycházím z presumpce, že dochází k jednoznačnému „prosakování“ ústavněprávních principů do zákonné úpravy vazby, potažmo systému zajišťovacích institutů, a proto bych bez reflexe trestněprocesních předpisů nepovažovala svou diplomovou práci za plně pojímající výklad vazby jako institutu omezení lidských práv.

1 Osobní svoboda a její omezení

Pro pochopení a správné vysvětlení pojmu osobní svoboda je nejprve nutné pochopit, co jsou to lidská práva jako celek a jaký byl jejich historický vývoj. Ve své práci vycházím z definice Organizace spojených národů, jelikož sdružuje téměř všechny světové státy, které dobrovolně akceptují její pravidla a dokumenty. Dle pojetí OSN jsou tedy lidská práva taková „*práva, která náleží každé lidské bytosti bez ohledu na rasu, pohlaví, národnost, etnicitu, jazyk, náboženství nebo další status*“. Osobní svoboda je však pouze jedním z celé plejády lidských práv, mezi něž můžeme dále zařadit například právo na život, právo na svobodu projevu, na práci, na vzdělání atd.¹

Lidská práva jsou tématem aktuálním, avšak nikoliv novým. Ačkoliv se nedá přesně určit, kdy se objevila nejdříve, zmínky o nich lze nalézt v mnoha historických pramenech². Pochopitelně se nejednalo o pojetí lidských práv, jako ho známe dnes, ale nejrůznější náznaky tohoto fenoménu je možné nalézt v Bibli, v Buddhově učení, ve spisech antických myslitelů jako byl Sokrates, Aristoteles a Platón či v dílech myslitelů římských, například Cicera. Na antiku pak navázalo osvícenství, které bylo jedním ze zlatých let myšlení a filozofie. Lichá je ovšem představa, že se lidská práva historicky bez problémů kontinuálně vyvíjela. V průběhu dějin lze poukázat zejména na jedno období, během kterého se onen vývoj přinejlepším zbrzdil, přičemž tímto obdobím je myšlen středověk.³ Největší boom však lidská práva zažila ve 20. století. Hrůzy obou světových válek lidstvo přesvědčilo o tom, že takový událostem je třeba předcházet. Začali tak vznikat nejrůznější mezinárodní pakty a smlouvy, které mimo jiné kodifikovali i lidská práva. Jako příklad lze uvést Všeobecnou deklaraci lidských práv organizace OSN.⁴ Je však nutné dodat, že se určitá lidská práva rozvíjela i v předválečném a meziválečném období. Tímto je myšleno ku příkladu volební práva (zejména volební právo žen).

¹UN [online]. *Human Rights*, [cit. 13. 2. 2018]. Dostupné na <http://www.un.org/en/sections/issues-depth/human-rights/>.

² Jako příklad lze uvést Habeas Corpus Act, což byl dokument vytvořený v Anglii v 17. století, přičemž jeho důležitost tkví v tom, že vyzdvihoval význam ochrany člověka jako jednotlivce vůči hrubému nakládání s ním ze strany panovníka.

³ ISHAY, M. *The History of Human Rights: From Ancient Times to the Globalization Era*. Los Angeles: University of California Press, 2008. s. 18–19.

⁴ The Danish Institute for Human Rights [online]. The evolution of human rights, [cit. 24. 3. 2018]. Dostupné na: <https://www.humanrights.dk/about-us/human-rights-in-denmark/the-evolution-of-human-rights>.

1.1 Osobní svoboda a její omezení v LZPS

Při dělení lidských práv se budu držet členění kopírující Listinu základních práv a svobod (dále „Listina“), jež je pro český právní řád fundamentálním dokumentem v lidskoprávní oblasti. Osobní svoboda se tedy nachází ve druhé hlavě, prvním oddílu, který se nazývá „[z]ákladní lidská práva a svobody“, což do velké míry determinuje charakter a důležitost práv v něm obsažených. Stejný názor zastává také Ústavní soud, který jej vyjádřil v nálezu Pl. ÚS 63/06. Stanovil, že „[p]rávu na osobní svobodu náleží v katalogu základních práv a svobod přední místo. To je dáno mimo jiné tím, že v případě jeho porušení může mít reparační a satisfakční funkce právní odpovědnosti vždy pouze omezený účinek. Z toho důvodu již na úrovni ústavního pořádku existuje výslovné omezení možnosti do tohoto práva zasáhnout, které je dále rozvedeno díky principům, které nalezla jurisprudencce ve spojení s teorií. Omezení či dokonce zbavení osobní svobody je možné jen z důvodů a způsobem, který je zákonem stanoven (čl. 8 Listiny), přičemž aplikace příslušných zákonných ustanovení zejména musí být zdrženlivá a nastupovat jen pokud jejich legitimního účelu nelze dosáhnout jinak“. Jak je již zmíněno výše, svobodou se konkrétně zabývá článek 8, jenž se sám následně dělí do odstavců. Esenciální význam mají zejména první dva odstavce.

První odstavec osobní svobodu garantuje, ale dále již nerozvíjí to, co si lze pod takovou svobodu představit. Ačkoliv se jedná o těžce uchopitelný pojem, má představovat součást svobody obecné, jakožto jednoho ze základních kritérií, na nichž je celá Listina vystavěna. Mimo to je také součástí koncepce nedotknutelnosti člověka jako takového. Samotná garance naznačuje, že ona svoboda nesmí být narušena a stane-li se tak, vznikne povinnost státu takového porušení sankcionovat. Je zřejmé, že podobně jako v pojetí OSN a jiných lidskoprávních pramenů je osobní svoboda vystavěna na principu rovnosti a zákazu, což v praxi znamená její garanci pro všechny bez jakýchkoliv rozdílů.⁵ Ústavní garance osobní svobody se mimo příslušného čl. 8 Listiny opírá též o slavnostní formule v preambulích Ústavy a Listiny, kde je svoboda prohlašována za hodnotu nedotknutelnou, a dále na jejich uvozující články, jež hovoří o svobodě člověka v nejširším smyslu. Přestože může být osobní svoboda

⁵ KLÍMA, K. a kol. *Komentář k Ústavě a Listině*. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, s. 989–990.

považována za základ všech ostatních svobod, čl. 8 Listiny je nutno chápat jako garanci osobní svobody ve smyslu svobody tělesné.⁶

Druhý odstavec představuje výjimku z prvního odstavce, jelikož připouští, že mohou existovat konkrétní důvody, za nichž je možné osobní svobodu nějakým způsobem omezit. Konkrétně Listina zmiňuje trestní stíhání a zbavení svobody. Listina sama ale ony důvody a způsob omezení dále nevynechává a nechává tuto práci na zákonu. Pokud tedy zákon nestanoví důvod a způsob omezení osobní svobody, nemůže být tato svoboda omezena.⁷ Ustanovení tohoto odstavce je velmi důležitým zejména pro trestní právo, respektive trestní stíhání, jelikož v sobě inkorporuje zásadu stíhání pouze z důvodů a způsobem, jenž stanovuje zákon⁸. Jakékoli stíhání a všechny s ním spojené zásahy do práv a svobod jedince se tedy musí opírat o zákon. Musí být v souladu nejen s jeho hmotněprávním základem, ale i s jeho procesním způsobem realizace. Ačkoli trestní stíhání nemusí být vždy spojeno se ztrátou osobní svobody, je považováno za jeho předstupeň, jelikož ztráta osobní svobody je podmíněna trestním stíháním, jemuž právě Listina zaručuje zákonnost v kontextu garancí osobní svobody.⁹ Jak je již zmíněno výše, Listina neupravuje ani konkrétní důvody, ani způsob omezení osobní svobody a jejich konkretizace tedy přísluší legislativcům. Za zmínku však stojí, že například Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod takovou konkretizaci poskytuje, a tudíž pro tuto problematiku slouží jako výchozí dokument.¹⁰

Z dalších odstavců je pro tuto práci důležitý zejména pátý odstavec, který se dotýká vazby, jakožto jednoho ze způsobů omezení osobní svobody. Stejně jako v případě zmíněném výše, Listina vazbu připouští, leč konkrétní podmínky vzetí do vazby přenechává na zákonu. Z dikce Listiny dále vyplývá i skutečnost, že vazba je velmi zásadním zásahem do osobní svobody, a tudíž zde existuje nutnost nastavit podmínky tak, aby k použití vazby docházelo pouze v opodstatněných případech. Tenhle postulát je vyjádřen tím, že kromě zákonem

⁶ WÁGNEROVÁ, E. a kol. *Listina základních práv a svoboda. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s. 2012, s. 218.

⁷ Usnesení č. 2/1993 Sb., předsednictva České národní rady o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

⁸ Tímto zákonem se rozumí trestněprávní procesní předpis, tedy trestní řád.

⁹ WÁGNEROVÁ, E. a kol. *Listina základních práv a svoboda. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s. 2012, s. 217.

¹⁰ KLÍMA, K. a kol. *Komentář k Ústavě a Listině*. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, s. 991–992.

stanovených důvodů je ke vzetí do vazby nutné také přivolení soudu.¹¹ Samotná vazba není chápána jako sankce, jelikož se jedná o institut zajišťovací, jehož cílem je zajistit řádný průběh trestního řízení. Ačkoliv jsou konkrétní ustanovení o vazbě upraveny zákonem, nesmí docházet k úpravě neuvážené. Jako příklad lze uvést dobu vazby, která nemůže být z podstaty věci neomezená, ale musí být závislá na vazebních důvodech.¹²

1.2 Osobní svoboda a její omezení v mezinárodních dokumentech

Vzhledem k tomu, že předchozí kapitola shrnula materii osobní svobody z pohledu základního lidskoprávního dokumentu českého právního řádu, tedy Listiny základních práv a svobod, budu se nyní zabývat dokumenty mezinárodními. Při výběru oněch dokumentů jsem se řídila zejména jejich důležitostí pro náš právní řád, ale také mezinárodním významem jako takovým. Z tohoto důvodu jsem nakonec vybrala tři dokumenty, a to Evropskou úmluvu o ochraně lidských práv, jakožto významný pramen z evropského pohledu. Dále Všeobecnou deklaraci lidských práv, která představuje významný pramen světového charakteru, a nakonec Mezinárodní pakt o občanských a politických právech, jenž předchozí dvojici doplňuje.

Před samotnou analýzou je však nutné určit, jakou právní sílu tyto dokumenty v našem právním řádu mají. Odpověď na tuto otázku neposkytuje žádný právní předpis, nýbrž Ústavní soud ČR, který se problémem zařazení mezinárodních lidskoprávních smluv do hierarchie právních norem zabýval. Výsledkem byl nález Pl. ÚS 36/01, kterým soud rozšířil referenční kritérium pro účely přezkumu ústavnosti o tyto smlouvy.¹³ Sama Ústava ve svém čl. 112, jenž poskytuje taxativní výčet dokumentů tvořících ústavní pořádek, mezinárodní lidskoprávní smlouvy neobsahuje. Soud však dovodil, že čl. 112 nelze vykládat samostatně, přičemž je nutné přihlídnout ke čl. 1 odstavci 2, který stanoví, že „Česká republika dodržuje závazky, které pro ni vyplývají z mezinárodního práva.“

Začala bych tedy Evropskou úmluvou o ochraně lidských práv, jež představuje fundamentální pramen pro ochranu lidských práv vytvořený Radou Evropy. Úmluva byla sjednána v roce 1950 v Římě a tehdejší Česká a Slovenská

¹¹ Usnesení č. 2/1993 Sb., předsednictva České národní rady o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

¹² KLÍMA, K. a kol. *Komentář k Ústavě a Listině*. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, s. 995.

¹³ ODEHNALOVÁ, J. a kol. *Ochrana lidských práv v ústavním a evropském kontextu*. Praha: Metropolitan University Prague Press, 2016, s. 52.

Federativní Republika se stala jejím signatářem v roce 1992.¹⁴ Úmluva je z hlediska osobní svobody pojata obecněji než česká Listina, jelikož pojem „*osobní svoboda*“ nezná a podřazuje jej pod obecný pojem „*svoboda*“. Právo na svobodu a osobní bezpečnost je upraveno v čl. 5 Úmluvy¹⁵, přičemž pro tuto práci je důležitý zejména odst. příslušného článku. Podobně jako v Listině, také zde je zmíněno právo na svobodu a osobní bezpečnost, avšak s tím rozdílem, že toto právo není Úmluvou explicitně garantováno. Další podobnost lze vidět také ve druhé větě odstavce, která zakazuje zbavení svobody s výjimkou stanovených důvodů. Jak již bylo zmíněno výše, Listina přenechává stanovení těchto důvodů zákonodárci, který ovšem vychází z Úmluvy, která ony důvody upravuje. Jejich úprava je taxativně obsažena v písmenech a) až f) úmluvy, přičemž zásadní jsou zejména první tři, jedná se o:

„a) zákonné uvěznění po odsouzení příslušným soudem;

b) zákonné zatčení nebo jiné zbavení svobody osoby proto, že se nepodrobila rozhodnutí vydanému podle zákona, nebo proto, aby bylo zaručeno splnění povinnosti stanovené zákonem;

c) zákonné zatčení nebo jiné zbavení svobody osoby za účelem předvedení před příslušný soudní orgán pro důvodné podezření ze spáchání trestného činu nebo jsou-li oprávněné důvody k domněnce, že je nutné zabránit jí ve spáchání trestného činu nebo v útěku po jeho spáchání“¹⁶

Důležitost ustanovení článku 5 potvrzuje nejen jeho postavení v hierarchii celé Úmluvy, ale také vyjádření Evropského soudu pro lidská práva, jenž „*stanovil vyšší prioritu a zvýšenou pozornost osobám ve vazbě.*“¹⁷ Není na škodu uvést, že úprava svobody v Evropské úmluvě nemá pouze pozitivní návaznosti. Problémy se projevují zejména v aplikaci jeho určitých ustanovení, přičemž souvisí především s rozdílnou vnitrostátní úpravou. Zde je však nutné

¹⁴ Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb., o Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod [cit. 13. 2. 2018]. Dostupné na <http://www.nssoud.cz/historie/umluva.pdf>.

¹⁵ Jeho postavení v rámci struktury Úmluvy, podobně jako v Listině, vyjadřuje jeho důležitost a fundamentální povahu. KMEC, J., KOSAŘ, D., KRATOCHVÍL, J., a kol. *Evropská úmluva o lidských právech. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 468.

¹⁶ Rada Evropy [online]. *Evropská úmluva o ochraně lidských práv* [cit. 13. 2. 2018]. Dostupné na http://www.echr.coe.int/Documents/Convention_CES.pdf.

¹⁷ ČAPEK, J. *Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, I. Část – Úmluva, Komentář s judikaturou*. Praha: Linde Praha, 201, s. 95–98.

připomenout působení Evropského soudu pro lidská práva, který má svou činností dotvářet význam a smysl daných ustanovení.¹⁸

Druhým zásadním dokumentem je Všeobecná deklarace lidských práv, která je z výše zmíněných pramenů pramenem nejstarším a také nejobecnějším. Její vznik se datuje do roku 1948 a navazuje na druhou světovou válku, jelikož její zakládající signatáři chtěli předejít opakování hrůz této války. Stejně jako v předchozích dokumentech, svoboda je v pojetí Všeobecné deklarace právem fundamentálním, jelikož se nachází v čl. 3 spolu s právem na život a na osobní bezpečnost a v čl. 29, kterým povoluje zásah do svobody, ale pouze v souladu se zákonem. Stejně jako v Úmluvě se ve Všeobecné deklaraci vyskytuje obecnější pojem svoboda. Obecnost Deklarace lze vidět zejména v pojetí jednotlivých článků. Například výše zmíněný čl. 3 se skládá pouze z jedné proklamativní věty, která není dále rozvedena.¹⁹

Posledním významným pramenem je Mezinárodní pakt o občanských a politických právech. Česká republika vstoupila dnem vyhlášení samostatnosti do všech mezinárodních závazků předchozího státního útvaru, a proto se stala také smluvní stranou tohoto paktu. Samotný Mezinárodní pakt o občanských a politických právech byl ČSR podepsán v roce 1968 a následně v roce 1975 ratifikován, přičemž byl publikován jako vyhláška Ministerstva zahraničí č. 120/1976 Sb.²⁰ Stejně jako předchozí dokumenty, pakt pojednává obecně o svobodě (nikoliv o svobodě osobní), jež se v jeho hierarchii nalézá v čl. 9. Samotný obsah tohoto článku je velmi podobný Listině, jelikož hned první odstavec stanovuje, že „[n]ikdo nesmí být svévolně zatčen nebo zadržen. Nikdo nesmí být zbaven svobody kromě případů, kdy se tak stane na základě zákona a ve shodě s řízením, jež je stanoveno zákonem.“²¹ Vazbou se konkrétně zabývají odst. 4 a 5, které mimo jiné dávají osobám právo na řízení před soudem, který má

¹⁸KMEC, J., KOSAŘ, D., KRATOCHVÍL, J., a kol. *Evropská úmluva o lidských právech. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. s. 468.

¹⁹ OSN [online]. *Všeobecná deklarace lidských práv*, 1948 [cit. 13. 2. 2018]. Dostupné na http://www.osn.cz/wp-content/uploads/UDHR_2016_CZ_web.pdf.

²⁰ Vláda ČR [online]. Mezinárodní pakt o občanských a politických právech [cit. 22. 2. 2018]. Dostupné na <https://www.vlada.cz/cz/ppov/rlp/dokumenty/zpravy-plneni-mezin-umluv/mezinarodni-pakt-o-obcanskyh-a-politickyh-pravech-19851/>.

²¹ OSN [online]. *Mezinárodní pakt o občanských a politických právech*, 1966 [cit. 22. 2. 2018]. Dostupné na http://www.osn.cz/wp-content/uploads/2015/03/mezinar.pakt-obc.a.polit._prava_.pdf.

stanovit, zda-li je vazba zákonná, přičemž pokud vysloví její nezákonnost, náleží takovým osobám právo na náhradu.²²

Právo na osobní svobodu je vnímáno jako ústavněprávní zaručení nikoliv absolutní povahy. Teorie i praxe připouští výjimky ze záruk, které jsou připuštěny již na mezinárodněprávní a ústavněprávní úrovni. K podrobnějšímu provedení nicméně dochází až na úrovni takzvaného podústavního práva. Zákonodárce využívá k plnění funkcí státu této možnosti prostřednictvím zajišťovacích prostředků v právním režimu zákona č. 141/1961 Sb., *o trestním řízení soudním*, ve znění pozdějších předpisů. Nikoliv všechny zajišťovací prostředky směřující k omezení ústavně zaručeného práva na svobodu lze zhodnotit jako trestněprocesní instrumenty. Již na tomto místě lze předestřít, že institut zajištění osoby se považuje spíše za součást policejního práva neprocesní povahy podle zákona č. 273/2008 Sb., *o Policii České republiky*, ve znění pozdějších předpisů²³. V následující kapitole se tedy budu zabývat zajišťovacími prostředky a následně se podrobně zaměřím na institut vazby.

²² OSN [online]. *Mezinárodní pakt o občanských a politických právech*, 1966 [cit. 22. 2. 2018]. Dostupné na http://www.osn.cz/wp-content/uploads/2015/03/mezinar.pakt-obc.a.polit_.prava_.pdf.

²³ Zákon č. 273/2008 Sb., *o Policii České republiky*, § 26.

2 Zajišťovací prostředky

Jak již bylo zmíněno výše, vazba je nejzávažnějším trestně procesním zajišťovacím opatřením. Proto nejdříve stručně představím zajišťovací prostředky, jež slouží k zajištění osob pro účely řádného průběhu trestního řízení a věcí důležitých pro trestní řízení. V této kapitole se budu věnovat pouze zajištění potřebných osob, zejména podezřelého a obviněného (dalšími osobami mohou být například svědek znalec nebo tlumočník), v souvislosti s vazbou. Na vazbu jako takovou se poté zaměřím v samostatné kapitole.

Trestní řád slouží k úpravě postupu orgánů činných v trestním řízení tak, aby trestné činy byly náležitě zjištěny a jejich pachatel podle zákona spravedlivě potrestán²⁴. Aby mohlo dojít k úspěšnému naplnění vymezeného účelu trestního řízení a jeho provedení, je nutné procesně správně zajistit přítomnost potřebných osob a opatřit věci důležité pro trestní řízení. Bohužel, tyto procesní úkony se ve velké míře neobejdou bez zásahu do občanských práv a svobod zaručených primárně Ústavou a Listinou.²⁵ Jedná se o tak významné invazivní státní prostředky, že se jim věnuje i interní normotvorba Policie ČR.

Prostředky, kterými je možné zajistit osobu podezřelou a obviněnou, jsou dle trestního řádu:

- předvolání a předvedení (§ 90),
- zákaz vycestování do zahraničí (§ 88 písm. h),
- zadržení (§ 75 až § 77),
- příkaz k zadržení (§ 76 písm. a),
- příkaz k zatčení (§ 69)
- a vazba (§ 67 až § 74a).

U výše jmenovaných institutů zajištění osob se projevuje významně zásada přiměřenosti či zdrženlivosti. Vzhledem k tomu, že dochází k zásahu do osobní svobody jedince, je otázkám přípustnosti a zákonnosti těchto zásahů trvale věnována pozornost Ústavního soudu a Nejvyššího soudu. Zvýšený důraz se navíc klade také na dodržování limitů a standardů vyplývajících nejen ze zákonů a

²⁴ Zákon č. 141/1961 Sb. *Trestní řád*, ve znění pozdějších předpisů, § 1.

²⁵ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 4. vydání. Praha: Leges, 2016, s. 302.

ústavních norem, ale též z mezinárodních smluv závazných pro Českou republiku.²⁶

Zajištěním obviněného je napomáháno dosažení účelu trestního řízení. Pro správné posouzení a objasnění všech skutečností důležitých pro trestní řízení má nezastupitelný význam právě osobní účast této osoby, ať už se jedná o její přítomnost při úkonech dokazovacích (výslech, rekognice, konfrontace, vyšetřovací pokus apod.) nebo v řízení před soudem. K zajištění přítomnosti obviněného se předpokládá použití donucení ze strany orgánů činných v trestním řízení, jež jsou zmocněny v ústavních předpisech a trestním řádu. Míra donucení je pak závislá na konkrétním zajišťovacím prostředku. Důležité je také zmínit rozdíl mezi trestem a zajišťovacím zásahem. Trest je již svou podstatou sankcí za spáchaný trestný čin, naproti tomu zajištění potřebné osoby je jen prostředek k dosažení účelu trestního řízení, a má tak povahu nezbytného omezení lidských práv, nikoli trestní sankce.²⁷

2.1 Předvolání a předvedení

Institut předvolání je trestním řádem upraven § 90 a jedná se zde o základní a nejběžnější způsob zajištění přítomnosti obviněného na procesních úkonech trestního řízení. Předvoláním je obviněnému uložena povinnost, aby se ve stanovené době dostavil na místo určené k výslechu nebo jinému procesnímu úkonu k orgánu činnému v trestním řízení, jež předvolání vydal. Předvolání je vydáváno ve formě opatření, ke kterému dochází nejčastěji písemnou formou a doručuje se do vlastních rukou, avšak může být provedeno i osobně či telefonicky. Pokud nastane situace, že se se řádně předvolaný obviněný bez dostatečné omluvy nedostaví, může následovat pořádková pokuta a předvedení²⁸, o kterých je v předvolání upozorněn²⁹.

Pokud se obviněný nedostaví na předvolání, je možné použít jako další procesní prostředek převedení, upravené též v § 90 trestního řádu. Dle druhého odstavce příslušného ustanovení může být obviněný předveden i bez předchozího

²⁶ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 4. vydání. Praha: Leges, 2016, s. 303.

²⁷ FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D., GRIVNA, T. a kol. *Trestní právo procesní*. 6. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2015, s. 269–270.

²⁸ Pořádková pokuta a předvolání nemusí být kumulativně splněny a také se vzájemně nevylučují. Znamená to tedy, že ze stejného důvodu může být obviněný povinen zaplatit jak pokutu, tak být předveden.

²⁹ ŠÁMAL, P., MUSIL, J., KUČHTA, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 4. přepracované vydání. Praha: C.H. Beck, 2013, s. 266–267.

předvolání, je-li to nutné k úspěšnému provedení trestního řízení, zejména pokud se skrývá nebo nemá stálé bydliště. Předvedení má opět formu opatření a je vykonáno příslušným policejním orgánem na základě požádání orgánu činného v trestním řízení. Jestliže se jedná o předvedení příslušníka ozbrojených sil nebo ozbrojeného sboru v činné službě, je třeba požádat jeho velitele nebo náčelníka.³⁰

2.2 Zajištění

Jak jsem již dříve nastínila, omezení osobní svobody není upraveno pouze v trestním řádu, ale také například v zákoně o Policii České republiky. Tento institut bych chtěla zmínit z důvodu rozdílných podmínek od zadržení a zdůraznit tak nutnost odlišení těchto dvou zajišťovacích způsobů.

Při zajištění osoby jde o krátkodobé administrativní omezení osobní svobody Policií České republiky, které je provedeno přiměřeným způsobem vzhledem k dané situaci. Zajištění se vyznačuje pořádkovým charakterem, jehož cílem je zabránit jednání porušující veřejný pořádek a bezpečnost, případně umožnit zajištění důkazů pro další postup. O zajištění může rozhodnout každý policista, a stejně tak samotné zajištění realizuje pouze policista (na rozdíl od zadržení). Příkladem, jak zajistit osobu dle zákona o Policii České republiky, může být verbální pokyn policisty (zůstat na určeném místě, následovat jej atd.), použití pout v souladu se zákonem (§ 25 zákona o Policii České republiky) nebo také umístění do cely (§ 28 zákona o Policii České republiky).³¹ Za důležité pokládám, že v případě, kdy jde o omezení osobní svobody podezřelého jeho zajištěním podle tohoto zákona, nelze dobu onoho zajištění započítávat do doby zadržení obviněného podle trestního zákona.³²

2.3 Zadržení

Zadržení je institut, jenž je vykonáván procesním úkonem, který se nazývá opatření. Jedná se o krátkodobé omezení osobní svobody obviněného nebo osoby podezřelé ze spáchání trestného činu či osoby přistižené při činu.³³ Tento zajišťovací institut patří mezi výjimky z ústavní ochrany osobní svobody, jež je

³⁰ FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D., GRIVNA, T. a kol. *Trestní právo procesní*. 6. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2015, s. 272–273.

³¹ VANGELI, B. *Zákon o Policii České republiky*. 2. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014, s. 103

³² ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád I. §1 až 156. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 969.

³³ Zákon č. 141/1961 Sb. *Trestní řád, ve znění pozdějších předpisů*, § 75-76.

připuštěna v čl. 8 odst. 3 Listiny. Listina tak klade určité limity k provedení tohoto prostředku a tím zaručuje ochranu zadržené osoby. Dle čl. 8 odst. 3 Listiny je obecně zadržení osoby možné pouze v případech stanovených zákonem. Zadržená osoba musí být neprodleně seznámena s důvody onoho zadržení³⁴ a musí být také nejpozději do 48 hodin propuštěna na svobodu nebo předána soudu. Soudce musí zadrženou osobu do 24 hodin od převzetí vyslechnout a rozhodnout o její vazbě nebo nařídít propuštění na svobodu.³⁵ Trestní řád plynule navazuje na Listinu a rozeznává čtyři druhy zadržení. Jsou jimi zadržení obviněného policejním orgánem (§ 75 trestního řádu), zadržení osoby podezřelé policejním orgánem (§ 76 odst. 1 trestního řádu), omezení osobní svobody osoby přistižené při spáchání trestného činu (§ 76 odst. 2 trestního řádu) a zadržení osoby přistižené při spáchání činu nebo bezprostředně poté ve zkráceném přípravném řízení (§ 314b odst. 2). Pro účely této práce představím jen některé, a to ty jejichž zásah do osobní svobody je nejintenzivnější.

2.3.1 Zadržení osoby podezřelé policejním orgánem

O osobu podezřelou se jedná v případě, nebylo-li proti ní dosud zahájeno trestní stíhání podle § 160 odst. 1. Takovouto osobu může policejní orgán zadržet v naléhavých případech,³⁶ přestože vůči ní ještě nebylo zahájeno trestní stíhání, při splnění podmínek v § 76 odst. 1 trestního řádu a je dán některý z důvodů vazby. K zadržení podezřelé osoby je třeba předchozího souhlasu státního zástupce. Výjimkou, kdy souhlasu není třeba, je situace, ve které věc nesnese odkladu a souhlas státního zástupce nelze předem získat, zejména pak v případě, je-li osoba přistižena při trestném činu nebo je přistižena na útěku.³⁷ Obě tyto podmínky musí být dány současně.³⁸

³⁴ Z Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, přesněji z čl. 5 odst. 2., plyne základní záruka pro zadrženou osobu, jež by měla být obeznámena o skutečnostech, kvůli kterým je zbavována své svobody. V praxi to znamená, že každé zadržené osobě musí být sděleny základní právní a skutkové důvody jejího zadržení. Toto sdělení musí být předáno takovým projevem, kterému daná osoba rozumí (nikoliv odborným jazykem). To, jestli informace byla poskytnuta dostatečně rychle a v odpovídajícím množství, je třeba posuzovat v každém jednotlivém případě podle daných okolností. Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ve věci Fox, Campbell a Hartley proti Spojenému království, č. 12244/86.

³⁵ KLÍMA, K. a kol. *Komentář k Ústavě a Listině*. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, s. 994., Lhůta na předání soudu byla ESLP vyhodnocena jako neporušující čl. 5 odst. 3 Úmluvy. REPÍK, B. *Evropská úmluva o lidských právech a trestní právo*. Praha: Orac, 2002, s. 224–227.

³⁶ Naléhavý případ je takový, kdy hrozí zmaření účelu trestního řízení.

³⁷ Zákon č. 141/1961 Sb. *Trestní řád, ve znění pozdějších předpisů*, § 76 odst. 1.

³⁸ ŠÁMAL, P., MUSIL, J., KUČHTA, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 4. přepracované vydání. Praha: C.H. Beck, 2013, s. 270.

Jedná se opět o krátkodobý prostředek, jímž je osoba podezřelá ze spáchání trestného činu prozatímně fyzicky zajištěna. Stejně jako u zadržení dle § 75 trestního řádu je účelem přezkoumat důvody vazby tak, aby o ní mohlo být soudem rozhodnuto. Rozdíl mezi zadržením osoby obviněné a podezřelé lze spatřovat v tom, že mimo účelu přezkoumání vazby, je dalším účelem, a to účelem primárním, přezkoumat a prověřit, zda okolnosti nasvědčují tomu, že osoba podezřelá spáchala trestný čin a zda proti ní vůbec bude zahájeno trestní stíhání nebo ve zkráceném přípravném řízení podán návrh na potrestání.³⁹ Maximální doba zadržení podezřelé osoby je stejně jako u obviněného 48 hodin. Tato lhůta je společná pro policejní orgán i státního zástupce a platí zde stejná pravidla jako u zadržení osoby obviněné.⁴⁰

Policejní orgán provádějící zadržení, je povinen osobu podezřelou vyslechnout a sepsat protokol, v němž musí být uvedeny okolnosti zadržení (místo, čas apod.). Uvede osobní údaje této osoby a poté musí také uvést podstatné důvody zadržení.⁴¹ Osobě podezřelé se musí dostat náležitě ochrany jejích práv. Policejní orgán je proto povinen při výslechu podezřelé osoby akceptovat zákonná ustanovení týkající se práv obviněných a způsobu jejich výslechu, i přes to, že vůči vyslýchané osobě nebylo zahájeno trestní stíhání. Jedná se primárně o ustanovení § 33 odst. 1, § 91 až 93 a § 95 trestního řádu. Naproti tomu však nemá právo nahlížet do spisů dle § 65 trestního řádu.⁴² Zákonem je také upraveno právo podezřelé osoby na obhajobu ještě před zahájením trestního stíhání. Osoba podezřelá si může zvolit svého obhájce, jenž může být přítomen při výslechu. Pokud však zvolený obhájce není ve lhůtě 48 hodin dosažitelný, nemá podezřelý právo žádat jeho ustanovení dle § 38 a § 39 trestního řádu. Policejní orgán může poté provést výslech i bez přítomnosti zvoleného obhájce.⁴³

³⁹ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád I. §1 až 156. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 969.

⁴⁰ DRAŠTÍK, A., FENYK, J. a kol. *Trestní řád. Komentář. I. Díl*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2017, s. 614.

⁴¹ Zákon č. 141/1961 Sb. *Trestní řád, ve znění pozdějších předpisů*, § 76 odst. 3.

⁴² JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 4. vydání. Praha: Leges, 2016, s. 310.

⁴³ DRAŠTÍK, A., FENYK, J. a kol. *Trestní řád. Komentář. I. Díl*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2017, s. 615.

2.3.2 Zadržení obviněného policejním orgánem

Zadržení obviněného může provést jak policejní orgán, tak státní zástupce v zákonem vymezených případech. Podle § 75 trestního řádu jde o zadržení osoby obviněné, u které je dán některý z důvodů vazby dle § 67 trestního řádu a pro neodkladnost věci nebylo možné opatřit rozhodnutí o vazbě předem.⁴⁴ Pokud bylo zadržení provedeno policejním orgánem, je nutné ihned uvědomit státního zástupce a předat mu veškerý potřebný materiál, aby mohl rozhodnout buď o propuštění na svobodu, nebo případně podat návrh na vzetí do vazby. Časově jsou tyto úkony limitované 48 hodinami. Nejpozději do oněch 48 hodin od zadržení musí být obviněný předán soudu, který rozhodne o vazbě. V opačném případě musí být propuštěn na svobodu.⁴⁵ Procesně jsou tyto úkony složitější v otázce určování doby, od které běží lhůta 48 hodin. Státní zástupce přitom musí určit policejnímu orgánu lhůtu k předání protokolu o zadržení a dalšího materiálu a o svých opatřeních učiní záznam do dozorového spisu, kde nalezneme přesný čas zadržení obviněného a přesný čas ohlášení.⁴⁶

Za zmínku stojí judikát Ústavního soudu, jež stanoví: „[p]ro určení doby, od kdy byla osobní svoboda skutečně omezena, nemůže být rozhodující až datum a čas sepsání protokolu o zadržení podezřelé osoby. Posunem doby sepsání protokolu o zadržení podezřelého nelze fakticky prodlužovat dobu omezení osobní svobody nad nepřekročitelný limit uvedený v § 76 odst. 4 trestního řádu. Je věci obecných soudů provést v případě pochybností o počátku skutečného omezení osobní svobody z úřední povinnosti důkazy tak, aby byl tento údaj objektivně zjištěn.“⁴⁷

2.4 Příkaz k zadržení

Příkaz k zadržení se týká pouze osoby podezřelé⁴⁸ ze spáchání trestného činu. Jedná se o ustanovení § 76a trestního řádu, jež bylo zavedeno novelou⁴⁹ provedenou v roce 2013. Problém dosavadní úpravy spočíval v tom, že se předpokládalo zadržení podezřelé osoby přímo na místě činu či o chvíli později. Úprava dále počítala s tím, že pokud se tomu tak nestane, orgány činnými

⁴⁴ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 4. vydání. Praha: Leges, 2016, s. 309.

⁴⁵ Zákon č. 141/1961 Sb. *Trestní řád, ve znění pozdějších předpisů*, § 75.

⁴⁶ Pokyn obecné povahy nejvyšší státní zástupkyně ze dne 21. 9. 2009, č 8/2009 o trestním řízení, čl. 29, 30.

⁴⁷ Nález Ústavního soudu ze dne 11. 1. 2007, sp. zn. II. ÚS 530/06.

⁴⁸ Fyzické osoby, na právnickou osobu nelze vydat příkaz – srov. § 34 zák. o tr. odpovědnosti p. o.

⁴⁹ Zákon č. 105/2013 Sb., o změně některých zákonů v souvislosti s přijetím zákona o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních.

v trestním řízení nebudou mít problém s kontaktováním nebo případným nalezením podezřelého. Praxe však ukázala, že institut „*příkaz k zadržení*“ je velmi potřebný, zvláště v oblasti mezinárodní justiční spolupráce ve věcech trestních.⁵⁰

K vydání příkazu k zadržení dle § 76a trestního řádu je třeba splňovat kumulativně čtyři zákonné podmínky. Musí zde být existence osoby podezřelé ze spáchání trestného činu a dané osobě nelze doručit opis usnesení o zahájení trestního stíhání. Tuto podezřelou osobu nelze předvolat, předvést nebo bez odkladu zadržet. Poslední neméně důležitou podmínkou je existence některého z důvodů vazby.⁵¹

Účelem tohoto institutu je doručení usnesení o zahájení trestního řízení a přezkoumání důvodů vazby. Smysl příkazu k zadržení podezřelého spočívá v zajištění dostupnosti podezřelého, přičemž je zcela zřejmé, že po jeho zadržení mu bude sděleno obvinění a zahájeno trestní stíhání. Přestože zákon policejnímu orgánu výslovně nestanovuje povinnost sepsat protokol o zadržení podezřelé osoby ani bezodkladně informovat státního zástupce, tak jako v § 75 odst. 1 trestního řádu, v praxi se tomu tak děje⁵². Státní zástupce pak přezkoumává zákonnost podmínek zadržení konkrétního podezřelého. Pokud by zjistil, že omezení svobody není dostatečně odůvodněno, musí být podezřelá (v té době již obviněná) osoba neprodleně propuštěna na svobodu.⁵³ V opačném případě zváží podání návrhu na vzetí do vazby, o kterém rozhoduje soudce. Všechny tyto procesní úkony musí být zvládnuty ve stanovené lhůtě 48 hodin.

2.5 Příkaz k zatčení

Další výjimkou ústavně zaručené ochrany osobní svobody je zatčení osoby obviněné. Listina jej uvádí v čl. 8 odst. 4., ve kterém stanoví základní podmínky, jež musí být splněny. Samotné zatčení je možné pouze na písemný odůvodněný příkaz soudce. Osoba obviněná musí být soudci předána nejpozději do 24 hodin a soudce má další 24 hodinovou lhůtu na její vyslechnutí a rozhodnutí o její vazbě

⁵⁰ Vláda: Důvodová zpráva k zákonu č. 105/2013 Sb. *o změně některých zákonů v souvislosti s přijetím zákona o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních*, č. 105/2013 Dz.

⁵¹ Zákon č. 141/1961 Sb. *Trestní řád, ve znění pozdějších předpisů*, § 76a odst. 1.

⁵² Policejní orgán předává státnímu zástupci protokol o výsledku a další důkazní materiál.

⁵³ DRAŠTÍK, A., FENYK, J. a kol. *Trestní řád. Komentář. I. Díl*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2017, s. 620.

či propuštění na svobodu.⁵⁴ Listina tedy upravuje základní limity zatčení jako takového. Trestní řád poté čl. 8 odst. 4 Listiny dále rozvádí v svém § 69 odst. 1, ve kterém jsou uvedeny podmínky vydání příkazu k zatčení.

Příkaz k zatčení je možné vydat proti fyzické osobě, vůči níž již bylo zahájeno trestní stíhání, nelze ji předvolat, předvést nebo zadržet, a zajistit tak její přítomnost u výslechu či dalších úkonů trestného řízení, a v neposlední řadě je dán některý z důvodů vazby⁵⁵. Všechny tyto podmínky musí být kumulativně splněny. Příkaz k zatčení osoby obviněné je vydáván soudcem, resp. předsedou senátu, v přípravném řízení na návrh státního zástupce. Proti příkazu není přípustná stížnost. Policejní orgán, který provádí příkaz, musí vypátrat pobyt obviněného a bez jakýchkoli dalších procesních úkonů ho dodat věcně příslušnému soudu.⁵⁶ Výslech obviněného tedy připadá zásadně soudci, který je příslušný rozhodnout o vazbě.⁵⁷ Lhůta 24 hodin počíná běžet od okamžiku zatčení, nikoli od doby vydání příkazu.

Účelem příkazu k zatčení je tedy krátkodobé omezení osobní svobody s cílem předvést obviněného před soudce, který takový příkaz vydal. Mohou také nastat případy, kdy má soudce důvodné podezření, že se obviněný skrývá v cizině. Pro takové situace existuje institut evropského zatýkacího rozkazu platného pro členskou zemi EU⁵⁸ nebo může být podána žádost o provedení opatření nezbytných pro vyžádání osoby z cizího státu.

Za zmínku také stojí doplnění § 69 trestního řádu novelou,⁵⁹ provedenou v roce 2017, jež zapracovává požadavky vyplývající ze směrnice Evropského parlamentu a Rady.⁶⁰ Jedná se o zakotvení práv osob omezených na svobodě,

⁵⁴ KLÍMA, K. a kol. *Komentář k Ústavě a Listině*. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, s. 994.

⁵⁵ Příkaz k zatčení nelze vydat pouze za účelem doručení písemností, musí zde být reálné možnost vzetí obviněného do vazby. Vrchní soud v Olomouci, 1 Ntd 14/2006, [R 35/2007 tr.].

⁵⁶ ŠÁMAL, P., MUSIL, J., KUČHTA, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 4. přepracované vydání. Praha: C.H. Beck, 2013, s. 274–275.

⁵⁷ Můžeme se odkázat i na Úmluvu o ochraně lidských práv a základních svobod, přesněji na čl. 5. odst. 3. Následně pak také na Judikaturu ESLP, např.: Medvedyev a ostatní proti Francii, č. 3394/03, rozsudek velkého senátu ze dne 29. 4. 2010.

⁵⁸ Zákon č. 104/2013 Sb. *o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních, ve znění dalších předpisů*

⁵⁹ Zákon č. 57/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 104/2013 Sb., *o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony*.

⁶⁰ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2013/48/EU ze dne 22. října 2013 *o právu na přístup k obhájci v trestním řízení a řízení týkajícím se evropského zatýkacího rozkazu a o právu na informování třetí strany a o právu na komunikaci s třetími osobami a konzulárními úřady v případě zbavení osobní svobody*.

kterým bylo sděleno obvinění, avšak ještě nebyly vzaty do vazby, na komunikaci se třetími osobami a konzulárním úřadem a na vyrozumění konzulárního úřadu.

3 Právní úprava vazby

Jak jsem již uvedla dříve, vazba patří mezi zajišťovací instituty trestního práva, které spočívají zejména v účinných opatřeních namířených proti osobám, proti nimž se trestní řízení vede. Zároveň představují dlouhodobě významné zásahy do základních lidských práv a svobod.

Základní vymezení vazby nalezneme v čl. 8 Listiny. Právě zmiňovaný čl. 8 Listiny stanovuje výjimku z ústavní ochrany osobní svobody tím, že na základě rozhodnutí soudu umožňuje vzetí do vazby pouze a jen z důvodů a na dobu stanovenou zákonem.

Rovněž podle čl. 5 odst. 1 písm. c) Úmluvy má každý právo na svobodu a osobní bezpečnost.

„Nikdo nesmí být zbaven svobody kromě případů, kdy se tak stane v souladu s řízením stanoveným zákonem, přičemž jednou z uvedených výjimek je zákonné zatčení nebo jiné zbavení osobní svobody za účelem předvedení před příslušný soudní orgán pro důvodné podezření ze spáchání trestního činu nebo jsou-li oprávněné důvody k domněnce, že je nutné zabránit spáchání trestního činu nebo útěku pachatele po jeho spáchání.“⁶¹

Zákonodárce považoval za nezbytně nutné vymezit základní limity pro postup orgánů činných v trestním řízení ve vztahu k omezení a zbavení osobní svobody jedince. Aplikace vazby jako trestněprávního nástroje je podřízena zejména právnímu režimu zákona č. 141/1961 Sb., *o trestním řízení soudním* (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů a dále pak jeho procesním alternativám, které lze nalézt v zákoně č. 218/2003 Sb., *o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů* (zákon o soudnictví ve věcech mládeže), ve znění pozdějších předpisů, a v zákoně č. 418/2011 Sb., *o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim*, ve znění pozdějších předpisů, jako součást tzv. podústavního práva. Dalším neopomenutelným předpisem je zákon č. 293/1993 Sb., *o výkonu vazby*, ve znění pozdějších předpisů.

⁶¹ Rada Evropy [online]. Evropská úmluva o ochraně lidských práv [cit. 3. 3. 2018]. Dostupné na http://www.echr.coe.int/Documents/Convention_CES.pdf.

Právní úprava vazby byla v průběhu let několikrát dotčena velkými novelizacemi trestního řádu, jejichž smyslem bylo nejen zpřehlednit tuto závažnou problematiku, ale zároveň cílily na ochranu jak trestně stíhaných obviněných a jejich práva na ochranu osobní svobody, tak i poškozených osob a jejich bezpečnost. Také se projevila velká snaha o snížení počtu osob vzatých do vazby.⁶²

3.1 Pojem vazby

Institut vazby je upraven v hlavě IV. v prvním oddílu trestního řádu, který je označen jako „Předběžná opatření a zajištění osob a věcí“, přičemž se jmenovitě jedná o § 67 až 74a. Právní úprava vazby začíná zákonnými důvody vzetí do vazby, avšak zde nenalezneme žádnou legální definici tohoto institutu. Snahou zákonodárce bylo vypracovat podrobnou úpravu, ale není v jeho moci obsáhnout takový výčet pravidel, jenž by pak byl možný aplikovat na každou životní situaci. V případech neupravených právním předpisem hrají velkou roli zákonem stanovené zásady a právní principy, které rozšiřují právní rámec a jsou tak nedílnou součástí právního řádu, podle něhož se řídí rozhodovací činnost soudů. Nemalá zásluha patří i odborné literatuře, která pomáhá s výkladem zákonů a jednotlivých ustanovení. Právě v odborné literatuře nalezneme několik kvalitních definic, které nám pomáhají pochopit smysl a účel vazby.

Jednou z definic, jež je považována za nejdůležitější, můžeme označit vymezení podle Mandáka.⁶³

„Vazba je institut trestního řízení, s jehož použitím je obviněný na základě rozhodnutí oprávněného orgánu⁶⁴ dočasně zbaven osobní svobody, aby mu bylo zabráněno vyhýbat se trestnímu stíhání nebo trestu tím, že by uprchl nebo se skrýval, mařit nebo ztěžovat objasnění věci nepřipustným působením na prameny důkazů, nebo konečně pokračovat v trestné činnosti.“⁶⁵

Tato definice tedy jasně a srozumitelně říká, kdo může být vzat do vazby, z jakých důvodů a kdo o tom rozhodne. Obsahuje klíčové informace pro rozhodování o vazbě, ale neposkytuje hlubší náhled o účelu tohoto institutu, proto

⁶² Jedná se například o novelty provedené zákonem č. 166/1998 Sb., č. 152/1995 Sb., č. 45/2013 Sb., nebo zákon č. 265/2001.

⁶³ CHMELÍK, J. a kol. *Trestní řízení*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014, s. 200.

⁶⁴ Dříve nebylo rozhodnutí o vazbě výlučně pravomocí soudu, ale také tehdejších prokurátorů.

⁶⁵ MANDÁK, V. *Zajištění osoby obviněného v československém trestním řízení*. Praha: Orbis, 1975, s. 65–66.

bych uvedla další definici, jež mimo jiné upozorňuje na zásadu presumpce nevinny, zásadu proporcionality a fakt, že vazba není trestem.

„Vazba je jedním z institutů zajišťující účast obviněného na trestním řízení, přičemž nemá povahu sankční ani výchovnou a nesmí být chápána jako prejudikování odsuzujícího rozsudku o vině obviněného, neboť by to bylo v rozporu se zásadou presumpce nevinny. Omezení osobní svobody, které je průvodním znakem vazby, smí být provedeno pouze v nezbytné míře.“⁶⁶

Poslední definicí, kterou zde zmíním, je výklad Právnického slovníku, jež zařazuje vazbu do systematiky trestního řízení, a zároveň tak osvětluje zvolenou dosavadní strukturu této diplomové práce.

„Vazba je zajišťovací úkon v trestním řízení, jímž se osoba obviněná z trestného činu zajišťuje pro účely trestního řízení a výkonu trestu, přičemž vzetí do vazby zpravidla navazuje na zadržení osoby nebo na zatčení osoby na základě soudem vydaného příkazu k zatčení.“⁶⁷

Výše zmíněné definice dohromady dávají mnohem komplexnější pohled na danou problematiku než každá jednotlivě právě proto, že každý autor se zaměřuje na něco trochu jiného. O vazbě tedy zjednodušeně můžeme říci, že je to jeden ze zajišťovacích prostředků, jehož účelem je zajištění obviněného tak, aby nemařil účel trestního řízení tím, že jej omezíme na osobní svobodě. Samotné omezení osobní svobody však musí být provedeno pouze v nezbytné míře a nesmí být chápáno jako trest.

3.2 Charakteristické znaky vazby

Nyní se zaměřím na zásady, které, jak jsem zmiňovala v úvodu této kapitoly, tvoří nedílnou součást platného práva, a dále se pokusím zachytit další podstatné charakteristické znaky institutu vazby. Celkově vzato úprava zajištění osob je založena na obecných principech, přičemž každý zajišťovací prostředek užije jiné míry.⁶⁸ Konkrétně se zaměřím na zásady, jež jsou vlastní institutu vazby, a které je nezbytné dodržovat při rozhodování o vazbě. Jsou jimi

⁶⁶ VANTUCH, P. *Obhajoba obviněného*, 3. vydání, Praha: C. H. Beck, 2010, s. 270–271.

⁶⁷ HENDRYCH, D. a kol. *Právnický slovník*, 3. vydání, Praha: C. H. Beck, 2009, str. 1211.

⁶⁸ RŮŽIČKA, M., ZEŽULOVÁ, J. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 237.

především zásada subsidiarity, proporcionalita, fakultativnost tohoto institutu apod.

3.2.1 Fakultativnost

V České republice je vazba možná výlučně jako opatření fakultativní. Výjimkou je však vazba vydávací, respektive předání do ciziny.⁶⁹ Nebylo tomu tak ale vždy. Obligatorní vazba byla zrušena v roce 1956, což znamená, že i v případě, kdy je obviněný stíhán např. pro vraždu, není soudu přikázáno rozhodnout o vzetí obviněného do vazby.⁷⁰ Trestní řád v § 67 výslovně stanoví, že „obviněný smí být vzat do vazby...“, z čehož vyplývá fakultativnost tohoto postupu.

Jinak řečeno, i v případě, že existují důvody vazby, nemusí být obviněný do vazby vzat, případně je možné vazbu nahradit jinými prostředky, jimiž se budu zabývat v následující kapitole. Fakultativnost vazby nás o to více zavazuje zkoumat jednotlivé konkrétní okolnosti každého případu.

3.2.2 Subsidiarita

S výše uvedeným hluboce souvisí princip subsidiarity a pojetí vazby jako výjimečného, krajního opatření „ultima ratio“, což znamená, že účelu vazby nelze dosáhnout jinými mírnějšími zajišťovacími prostředky.⁷¹ Tato zásada byla umocněna přijetím novelizačního zákona č. 459/2011 Sb., kterým byl inkorporován § 73c trestního řádu, jenž ukládá soudům, aby ve svém odůvodnění uvedly mimo jiné „důvody, pro které nebylo možné dosáhnout účelu vazby jiným opatřením“⁷².

To znamená, že při odůvodňování usnesení se příslušný orgán musí vždy vypořádat s konkrétními okolnostmi. Rozdíl zde ovšem spatřuji v tom, že § 73c je lex specialis k § 134 trestního řádu, to znamená, že na orgán rozhodující o vazbě klade zvýšené nároky. K problematice odůvodněnosti rozhodnutí o vazbě existuje

⁶⁹ CÍSAŘOVÁ, D., FENYK, J., GRIVNA, T. a kol. *Trestní právo procesní*. 6. vydání. Praha: Linde Praha, a. s., 2015, s 232.

⁷⁰ ŠÁMAL, P., MUSIL, J., KUČHTA, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 4. přepracované vydání. Praha: C.H. Beck, 2013, s. 276., Viz. Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 7. 4. 2005, *sp. zn. 54071/00* - Vazbu osoby podezřelé ze spáchání zvláště závažného činu nelze prodlužovat z ryze preventivních důvodů, nemůže-li být soudem – typicky při nedostatku důkazů – předběžně přezkoumáno, zda jde o dostatečně podložené a rozumné podezření.

⁷¹ ŠÁMAL, P., MUSIL, J., KUČHTA, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 4. přepracované vydání. Praha: C.H. Beck, 2013, s. 275.

⁷² Zákon č. 141/1961 Sb. *Trestní řád, ve znění pozdějších předpisů*, 73c písm. c).

velmi rozsáhlá judikatura, která na důležitost a zvláštní pečlivost odůvodnění upozorňovala ještě před zmíněnou novelou.⁷³

3.2.3 Zdrženlivost a proporcionalita

Pokud je o vazbě rozhodováno, je také velmi důležité mít na paměti uplatňování zásady přiměřenosti a zdrženlivosti, nebo také proporcionality⁷⁴. To znamená, že by se vazba měla použít jako opatření, které nejlépe povede k dosažení účelu trestního řízení (je dán veřejný zájem na účinném stíhání trestné činnosti), ale zároveň jako opatření, jež je adekvátní a přiměřené k povaze trestného činu, a nebude tak nepřiměřeně zasahovat do základních práv a svobod obviněného.⁷⁵ Zkoumaným objektem je to, jestli nastala situace, ač jen na přechodnou dobu, která převyšuje zájem na objasnění trestného činu před zájmem na svobodě jednotlivce.⁷⁶

V tomto případě jde primárně o to, aby bylo zamezeno nadužívání institutu vazby, s čímž souvisí i relativně přísné a konkrétní podmínky pro vzetí do vazby a její přezkoumání. Zásadu zdrženlivosti mimo jiné velmi posílila novela⁷⁷ trestního řádu, jež uložila orgánům činným v trestním řízení povinnost uvážit možnost náhrady vazby uložením některého z předběžných opatření v § 88b až 88o trestního řádu.

3.2.4 Presumpce nevinny

Jednou ze základních zásad trestního řízení je zásada presumpce nevinny ukotvená v několika závazných dokumentech. Dle čl. 6 odst. 2 Úmluvy a čl. 14 odst. 2 MPLP: „každý, kdo je obviněn z trestného činu, se považuje za nevinného, dokud jeho vina nebyla prokázána zákonným postupem“. V Listině je presumpce nevinny zachycena v čl. 40 odst. 2 tak, že: „každý, proti němuž je vedeno trestní řízení, je považován za nevinného, pokud pravomocným odsuzujícím rozsudkem

⁷³ Např.: Nález Ústavního soudu ze dne 12. 8. 2008, sp. zn. II. ÚS 897/08 nebo nález Ústavního soudu ze dne 8. 3. 2006, sp. zn. II. ÚS 469/05, který říká: „[p]ostrádá-li usnesení o ponechání obviněného ve vazbě řádné a ústavně konformní odůvodnění, opodstatňující ponechání obviněného ve vazbě z důvodů uvedených v § 67 písm. a) trestního řádu, přičemž obecným soudem vyslovené domněnky potřebné znaky vazebních důvodů nemohou naplnit, stává se nepřezkoumatelným, porušujícím princip zákazu libovůle při rozhodování, a zasahuje tak do ústavně zaručeného práva na spravedlivý proces, chráněného čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.“

⁷⁴ Ze zajišťovacích prostředků se zásada přiměřenosti a zdrženlivosti se u vazby projevuje ze všech nejvíce.

⁷⁵ RŮŽIČKA, M., ZEZULOVÁ, J. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 370–371.

⁷⁶ Nález Ústavního soudu ze dne 15. 9. 1994, sp. zn. II. ÚS 138/93.

⁷⁷ Novela trestního řádu provedená zákonem č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů.

soudu nebyla jeho vina vyslovena“. Trestní řád v obdobné podobě tuto zásadu též přejímá do § 2 odst. 2.

Podstatou presumpce nevinny je předpoklad, že v přípravném řízení není vždy možné dostatečně zjistit, zda je obviněný vinen. To je možné přesvědčivě určit až v řízení před soudem na základě provedených důkazů. Nutno si uvědomit, že nedokázaná vina má stejný význam jako dokázaná nevinna. Ať už je stupeň podezření sebevyšší, není možné na něm vytvořit zákonný podklad pro odsuzující výrok. Aby mohlo být rozhodnuto o vině a trestu, musí se soud zabývat řetězcem důkazů, jež nesmí vyvolat důvodné pochybnosti. V žádném případě tedy nesmí být vazba považována za předběžný výrok o vině obviněného, jelikož by to bylo v rozporu s touto zásadou.

Ústavní soud dodává: „[v]yvozování závěrů ohledně morálky či charakteru obviněného ze samotné skutečnosti, že obviněný je trestně stíhán, je při posuzování existence vazebních důvodů ve vazebním řízení nepřijatelné, jelikož v rozporu s ústavním principem presumpce nevinny předjímá závěr o vině obviněného.“⁷⁸

Se zásadou presumpce nevinny souvisí další zásada, kterou je *in dubio pro reo* neboli v pochybnostech ve prospěch obviněného, což znamená, že pokud obviněnému není v průběhu řízení dokázána vina řádným a zákonným průběhem dokazování, uplatní se právě zmiňovaná zásada. Je tedy povinností orgánů činných v trestním řízení dokazovat vinu obviněného, má-li dojít k jeho odsouzení. A contrario, z této povinnosti vyplývá neexistence povinnosti samotného obviněného se jakýmkoli způsobem usvědčovat. Platí tak zákaz donucování občanů k sebeobvinění (dovození i z čl. 40 odst. 3 Listiny). Doznání obviněného je v této souvislosti jeho výlučným právem.⁷⁹

Na zásadu presumpce nevinny je nutné zvýšeně dbát nejen během dokazování⁸⁰, ale také během rozhodování o vazbě, vzhledem k tomu, že vazba patří mezi nejzávažnější zásahy státu do života člověka, o jehož vině dosud nebylo pravomocně rozhodnuto. Nejde tu totiž „jen“ o ztrátu osobní svobody, ale

⁷⁸ Nález Ústavního soudu ze dne 11. 12. 2013, *sp. zn. I. ÚS 2208/13 -2*.

⁷⁹ HERCZEG, J. Média a trestní řízení. Praha: Leges, 2013, s. 138, Nález Ústavního soudu ze dne 20. 2. 2001, *sp. zn. Pl. ÚS 29/2000*.

⁸⁰ Viz judikatura Ústavního soudu. Např. nález Ústavního soudu *sp. zn. II. ÚS 226/06*, ze dne 11.3.2010

také o další aspekty lidského bytí, jako je např. osobní integrita či profesní, rodinný a společenský život. Vzetí osoby obviněné do vazby má za následek dlouhodobější odloučení od rodinného a sociálního zázemí, což může mít negativní vliv na zdravotní a psychický stav jedince. Při rozhodování o vazbě je soud povinen zhodnotit veškeré skutečnosti a okolnosti daného případu, jelikož požadavek veřejného zájmu ospravedlňující vzetí obviněného do vazby musí převážet nad zachováním zásady presumpce nevinny a s tím spojené právo na osobní svobodu.

V souvislosti s presumpcí nevinny je vhodné také zmínit tlak médií, který je možné občas vidět při rozhodnutí o vzetí do vazby. Respekt k této zásadě musí mít nejenom orgány činné v trestním řízení⁸¹, ale také široká veřejnost. Ústavní soud se k této problematice též vyjadřuje ve své judikatuře⁸².

3.2.5 Vazba jako zajišťovací prostředek

Jak již vyjadřovala jedna z výše zmíněných definic vazby, vazba je pouze zajišťovacím institutem postrádajícím sankční nebo výchovný charakter. Přestože mají vazba i trest určité společné znaky, jimiž je například způsobená újma⁸³ a státní donucení, obecně lze říci, že jsou odlišnými fenomény. Hlavní rozdíly lze spatřovat ve funkci výchovné a ochranné. Vazba naprosto postrádá výchovnou funkci, jelikož nelze resocializovat někoho, o kom ještě nevíme, zda má vůbec být podroben resocializačnímu procesu. Ochrannou funkci vazba sice nepostrádá,

⁸¹ Nález Ústavního soudu ze dne 27. 1. 2016, sp. zn. I. ÚS 1965/15: „Státní orgány, zejména pak soudy, jsou povinny respektovat presumpci nevinny ve všech řízeních, tedy i v jiném řízení než v tom, v němž je příslušný trestný čin projednáván. I v těchto řízeních se musejí zdržet prohlášení, z nichž vyplývá, že považují určitou osobu za vinnou trestným činem, ačkoliv o vině této osoby nebylo žádným soudem pravomocně rozhodnuto. Postup, který neodpovídá tomuto pravidlu, je neústavní pro rozpor s čl. 40 odst. 2 Listiny (presumpce nevinny). Soudce, který ve svém rozhodnutí toto pravidlo nerespektuje, zpravidla bude v dalším rozhodování o osobě takto neprávem osočené považován za podjatého, a tudíž nebude nestranným soudcem ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny.“

⁸² Nález Ústavního soudu ze dne 23. 6. 2015, sp. zn. II. ÚS 577/13: „Svoboda projevu nemá vést k tomu, aby byl kdokoliv v očích veřejnosti fakticky shledán vinným bez možnosti se efektivně bránit proti obviněním vůči své osobě. V demokratickém právním státě se závěr o vině nesmí odvíjet od veřejného mínění, nýbrž musí být procesně adekvátním způsobem prokázán v trestním řízení. Ve své podstatě nejde o nic jiného než o elementární úctu k osobě čelící takovému podezření a jejím právům. Informování veřejnosti o trestním řízení, jakož i na něj navazující veřejná diskuse nesmí být vedeny v tom smyslu, že otázka viny je předem rozhodnuta. To neznamená, že předmětem veřejné diskuse nemůže být přímo otázka viny, tedy zda se určitá osoba svým jednáním dopustila nebo nedopustila trestného činu, a že v tomto směru zásadně nelze veřejně zaujmout jakýkoliv názor. Vždy však musí být zřejmé, že žádný takto prezentovaný názor, byť sebevíce odůvodněný a skutkově podložený, ještě s jistotou neznamená, že se tato osoba trestného činu skutečně dopustila, a že s konečnou platností může o vině rozhodnout jen soud. Není přitom nezbytné, aby tyto skutečnosti byly obsaženy v každém projevu výslovně. Postačí, pokud vyplnou z jeho celkového vyznění či kontextu předmětného projevu.“

⁸³ Někdy je vazba označována jako „těžší zlo“ než trest samotný.

avšak disponuje jí v naprosto odlišné kvalitě. Trest má pachateli zabránit v páchání další trestné činnosti, naproti tomu vazba řeší ochranu v rovině procesní, a to tak, že zabraňuje obviněnému, aby případně pokračoval v hypotetickém páchání dalších trestných činů, které v budoucnu hrozí. Dalším rozdílem může být například i morální odsouzení činu a toho, kdo jej spáchal, tedy pachatele trestného činu, jenž byl odsouzen pravomocným rozsudkem, což u vazby díky uplatňování zásady presumpce nevinny nelze.⁸⁴

Ústavní soud se k této problematice vyjádřil: *[v]azbu nelze v žádném případě používat jako bezprostředně uplatněný trest pro osobu obviněnou ze spáchání trestného činu. V právním státě založeném na úctě k právům a svobodám člověka (čl. 1 Ústavy) trest následuje až po pravomocném shledání viny ve spravedlivém řízení před příslušným soudem. Do té doby se na obviněného/obžalovaného hledí jako na nevinného (čl. 40 odst. 2 Listiny).*⁸⁵

3.3 Důvody vazby

Právní úprava vazebních důvodů *de lege lata* se nachází v § 67 písm. a), b) a c) trestního řádu. Jednotlivá písmena předmětného ustanovení lze označit za soubory nežádoucího jednání obviněného, kterým je nezbytné, zejména v zájmu ochrany společnosti a řádného průběhu trestního řízení ve smyslu § 1 odst. 1 trestního řádu, předejít. Při výkladu vazebních důvodů ovšem nesmí být pominuto ani návěti, ani dovětek § 67 trestního řádu. Nad rámec vazebních důvodů uvedených v písmenech a), b) a c) musí být do určité míry splněna další doplňující kritéria, která právní úpravu uvalování vazby na obviněného zpřísňují.

Obviněný smí být vzat do vazby jen tehdy, jestliže z jeho jednání nebo dalších konkrétních skutečností vyplývá důvodná obava:

- a) *že uprchne nebo se bude skrývat, aby se tak trestnímu stíhání nebo trestu vyhnul, zejména nelze jeho totožnost hned zjistit, nemá-li stálé bydliště anebo hrozí-li mu vysoký trest*
- b) *že bude působit na dosud nevyslechnuté svědky nebo spoluobviněné nebo jinak mařit objasňování skutečností závažných pro trestní stíhání, nebo*

⁸⁴ RŮŽIČKA, M., ZEZULOVÁ, J. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 372–374.

⁸⁵ Nález Ústavního soudu ze dne 28. 7. 2014, *sp. zn. I. ÚS 1694/14*.

c) *že bude opakovat trestnou činnost, pro níž je stíhán, dokoná trestný čin, o který se pokusil, nebo vykoná trestný čin, který připravoval nebo kterým hrozil*

a dosud zjištěné skutečnosti nasvědčují tomu, že se skutek, pro který bylo zahájeno trestní stíhání, byl spáchání, byl spáchán, má všechny znaky trestného činu, jsou zřejmé důvody k podezření, že tento trestný čin spáchal obviněný, a s ohledem na osobu obviněného, povahu a závažnost trestného činu, pro který je stíhán, nelze v době rozhodování účelu vazby dosáhnout jiným opatřením^{86, 87}

Fyzickou osobu tedy lze zajistit vzetím do vazby tehdy, jde-li právě o obviněného⁸⁸ a všechny skutečnosti nasvědčují tomu, že byl spáchán trestný čin⁸⁹. Důležitým bodem je odůvodněné podezření, že skutek, o který se jedná, byl spáchán obviněným a vzhledem k okolnostem celého případu nelze použít jiné zajišťovací opatření. V takovém případě se institut vazby jeví jako adekvátní prostředek zajištění.

Návětí § 67 trestního řádu hovoří o tzv. *konkrétních skutečnostech*, které lze dle mého názoru prohlásit nikoliv za vazební důvod, ale další vazební kritérium. Na tomto místě lze odkázat rovněž na § 73c písm. b) trestního řádu, který učinil obsahovou náležitostí odůvodnění rozhodnutí o vzetí obviněného do vazby a jiného rozhodnutí o vazbě, jehož důsledkem je ponechání obviněného ve vazbě, právě osvědčení tzv. *konkrétní skutečnosti*⁹⁰. Výklad tohoto právního

⁸⁶ Nález Ústavního soudu ze dne 10. 12. 1997, *sp. zn. II. ÚS 347/96*.

⁸⁷ Zákon č. 141/1961 Sb. *Trestní řád, ve znění pozdějších předpisů*, § 67.

⁸⁸ Nález Ústavního soudu ze dne 27. 5. 2004, *sp. zn. II. ÚS 93/04* „*Soud při rozhodování o vzetí obviněného do vazby není oprávněn jakkoliv upravovat popis skutku, pro něž je obviněný stíhán. Soud je v takovém případě, stejně jako státní zástupce při podávání návrhu na vzetí obviněného do vazby, povinen vycházet z popisu skutku, tak jak je uveden v usnesení o zahájení trestního stíhání. Jiný postup by byl v rozporu se základními zásadami trestního řízení, tak jak jsou vyjádřeny v § 1 odst. 1 větě druhé a § 2 odst. 4 tr. ř., tedy že orgány činné v trestním řízení musí projednávat trestní věci co nejrychleji a s plným šetřením práv a svobod zaručených Listinou a mezinárodními smlouvami o lidských právech a základních svobodách, jimiž je Česká republika vázána, tak aby trestní řízení přispívalo k upevnování zákonnosti a k výchově občanů v duchu důsledného zachovávání zákonů a pravidel občanského soužití i čestného plnění povinností ke státu a společnosti. Státní zástupce jako orgán veřejné žaloby v trestním řízení je přitom povinen přispívat k důvodnosti trestního stíhání, a tedy vést policejní orgán k nápravě nesprávných či neúplných usnesení o zahájení trestního stíhání. Tedy státní zástupce, a nikoliv soud rozhodující o návrhu na vzetí obviněného do vazby, má k tomu prostředky vyplývající z § 157 a 160 odst. 2 tr. ř. Pokud soud vezme obviněného do vazby a upraví přitom popis skutku tak, jak je uveden v usnesení o zahájení trestního stíhání, porušuje tím čl. 2 odst. 3 a čl. 90 Ústavy České republiky, a čl. 2 odst. 2 a čl. 8 odst. 2 Listiny.*“, dále pak nález Ústavního soudu ze dne 24. 2. 2000, *sp. zn. IV. ÚS 582/99*, nález Ústavního soudu ze dne 6. 6. 1996, *sp. zn. I. ÚS 46/96*.

⁸⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 6. 2001, *sp. zn. 7 Tz 125/2001*.

⁹⁰ Zákon č. 141/1961 Sb. *Trestní řád, ve znění pozdějších předpisů*, § 73c písm. b).

pojmu není jednoduchý. Ačkoliv prameny hovoří o konkrétních skutečnostech, kdy již částečně predikují jejich existenci odrážející se ve vnější objektivní realitě, často se jedná o předpoklady jednání, které lze pod vazební důvod subsumovat. V takových situacích totiž není možné vyčkávat na konkrétní akt ze strany obviněného (např. ovlivňování nevyslechnutého svědka), jelikož v takovém případě by se už nepodařilo onomu jednání zabránit; riskuje se tak naplnění účelu trestního řízení a jeho zmaření. Uvažování o existenci tzv. konkrétních skutečností ovšem navzdory tomu nemůže být abstraktní a jiným jednáním nepodložené. Orgány činné v trestním řízení nejsou nadány rozhodovací libovůlí. Nemělo by se jednat pouze o obecné a nepodložené podezření, jelikož skutečnosti, ze kterých soud vychází, musí být racionální a zároveň opodstatněné. V opačném případě by uvalení vazby neoprávněně zasahovalo do základních lidských práv a svobod obviněného, zejména do jeho osobní svobody. Relativní jistota orgánu rozhodujícího o vazbě se ovšem může již o uskutečněná jednání obviněného, jemuž hrozí vzetí do vazby, opírat.⁹¹ Naplnění některého vazebního důvodu ovšem nemusí plynout bezprostředně a přímo z jednání samotného obviněného, ale důvodná obava tu může být odůvodněna jinými konkrétními skutečnostmi, byť takové skutečnosti zpravidla s jeho jednáním v konečném důsledku souvisejí (např. bylo zjištěno, že někdo jiný ovlivňuje v jeho prospěch svědka, někdo jiný se pokouší zorganizovat jeho únik do zahraničí atd.).⁹²

3.3.1 Vazba útěková

Z výše uvedené citace § 67 písm. a) trestního řádu vyplývá, že důvod útěkové vazby vyvstává za alternativního splnění aspoň jedné z uvedených okolností, tedy v případě, kdy existuje konkrétní skutečnost odůvodňující reálnou obavu, že *obviněný uprchne*⁹³ nebo se *bude skrývat*⁹⁴, aby se vyhnul trestnímu stíhání či případné realizaci trestu, přičemž důvodnost těchto obav lze spatřovat v jeho jednání či dalších konkrétních skutečnostech. Zákon uvádí příklady takovýchto obav, které pramení z nemožnosti zjištění totožnosti obviněného,

⁹¹ Nález Ústavního soudu ze dne 23. 5. 2006, *sp. zn. I. ÚS 470/05*, Nález Ústavního soudu ze dne 12. 9. 1996, *sp. zn. I. ÚS 62/96*, Nález Ústavního soudu ze dne 30. 9. 2014, *sp. zn. I. ÚS 1123/14*.

⁹² ŠÁMAL, P., MUSIL, J., KUČHTA, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 4. přepracované vydání. Praha: C.H. Beck, 2013, s. 277.

⁹³ Pojmem „uprchne“ se dle soudní praxe rozumí útěk do ciziny.

⁹⁴ Pojmem „bude se skrývat“ se míní ukývání se na území České republiky.

neexistence stabilního bydliště nebo hrozby vysokého trestu.⁹⁵ Tento výčet je však demonstrativní a není tedy možné, aby se soud bez hlubšího posouzení odvolával pouze na tyto skutečnosti. Mezi konkrétní skutečnosti, které vyvolávají obavu útěku nebo skrývání, lze zařadit například přípravu obviněného na odcestování, snahu zajistit falešné doklady na cestu do cizího státu, delší opuštění místa bydliště a zaměstnání, samotné zadržení obviněného na útěku, zapírání a opětovné měnění místa pobytu apod.⁹⁶

Je velmi důležité, aby soud bral do úvahy nejen skutečnosti objektivní povahy (vázanost obviněného k pobytu v České republice rodinou, zaměstnání apod.), ale opravdu reálné možnosti jeho útěku za hranice republiky či skrývání se na neznámém místě. Skutečnost, že má obviněný rodinu, neznamena, že je jeho rodina funkční a představuje pro něj vhodné zázemí, které by mělo pozitivní dopad na jeho chování. Je tedy nutné hledět na různé skutečnosti, jakými jsou osobní, rodinné a majetkové poměry, věk, zdravotní stav (těhotenství, invalidita, duševní porucha), pečlivě, ať už z pohledu ochrany účelu trestního řízení nebo ochrany osobní svobody obviněného.⁹⁷

Za konkrétní skutečnosti ve smyslu § 67 písm. a) dále nelze považovat jakékoliv vzdání se z místa bydliště, snahu o vycestování z České republiky s platnými cestovními doklady či změnu trvalého bydliště⁹⁸ atd. Mohou nastat zcela běžné situace, kdy obviněný například dlouhodobě plánoval odcestovat do zahraničí na rodinnou dovolenou v rozsahu jednoho týdne, přičemž pouze na základě této skutečnosti nelze zakládat důvod útěkové vazby. Proto je žádoucí posoudit takovou událost z více úhlů pohledu a teprve poté rozhodnout, zda reálná obava opravdu existuje. Pokud by si však obviněný začal zařizovat padělané cestovní průkazy, situace by se značně změnila. Dalším příkladem, kdy se konkrétní skutečnost nedá považovat za důvod vazby útěkové, je nepřítomnost obviněného při hlavním líčení, přestože byl řádně předvolán. V takovéto situaci je

⁹⁵ DRAŠTÍK, A., FENYK, J. a kol. *Trestní řád. Komentář. I. Díl.* Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2017, s. 501

⁹⁶ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád I. §1 až 156. Komentář.* 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 740.

⁹⁷ DRAŠTÍK, A., FENYK, J. a kol. *Trestní řád. Komentář. I. Díl.* Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2017, s. 501.

⁹⁸ Je žádoucí, aby obviněný nahlásil orgánům činným v trestním řízení změnu trvalého bydliště a uvedl novou adresu.

totiž možné zabezpečit účast obviněného předvedením dle § 90 trestního řádu, o kterém jsem se zmiňovala v předchozí kapitole⁹⁹.

Dále bych se vyjádřila k výkladu zákonných příkladů zakládajících obavu z útěku či skrývání. Jedná se o nemožnost ihned zjistit totožnost¹⁰⁰ obviněného, což v praxi znamená, že obviněný nedisponuje u sebe ani na dosažitelném místě osobními doklady, a ani se v jeho blízkosti nenalézá žádná důvěryhodná osoba, jež by mohla potvrdit jeho identitu. Také se stává, že obviněný odmítá spolupracovat s orgány činnými v trestním řízení při zjišťování své totožnosti, či o sobě dokonce uvádí smyšlené údaje.¹⁰¹ Pokud se i přes poskytnutí potřebné součinnosti ze strany orgánů činných v trestním řízení nepodaří prokázat jeho totožnost, mohou orgány činné v trestním řízení získat informace pomocí daktyloskopických otisků, zjišťováním tělesných znaků, pořizováním zvukových a obrazových záznamů nebo odebíráním biologických vzorků apod., což ale musí být v souladu s ochranou jeho osobnostních práv. V dnešní moderní době však takový důvod vazby není častý, zvláště díky rozsáhlým elektronickým evidencím a jejich rychlému přístupu.

Další zákonný příklad spočívá v neexistenci stálého bydliště, které je ale nutné posuzovat dle faktického stavu věci, což znamená, že pokud obviněný reálně nemá kde bydlet, nebo se ve svém bydlišti nezdržuje a mění velmi často místa svého pobytu, bez ohledu na povinnost takové změny oznámit orgánům činným v trestním řízení, považuje se tento stav jako nežádoucí a plyne z něj důvodná obava, že obviněný nebude pro orgány činné v trestním řízení

⁹⁹ Usnesení Nejvyššího soudu Slovenské socialistické republiky ze dne 22. 2. 1988, sp. zn. 4 To 12/88: „Sama skutočnosť, že sa obvinený nedostavil na hlavné pojednávanie, hoci bol riadne predvolaný, dostatočne neodôvodňuje obavu, že sa skrýva, aby sa vyhol trestnému stíhaniu alebo trestu tak, ako to má na mysli § 67 písm. a) Tr. por. Prítomnosť obvineného na hlavnom pojednávaní treba predovšetkým zabezpečiť prostriedkami predpokladanými v ustanovení § 90 Tr. por.“, Nález Ústavného soudu ze dne 22. 5. 2013, sp. zn. I. ÚS 2183/12: „Nutnosť zabezpečení prítomnosti obvineného na hlavním líčení ani všeobecný zájem na jeho nerušeném a plynulém průběhu nejsou samy o sobě důvodem vazby. V případě obstrukcí ze strany obhájce pak lze zvažovat možnost aplikace § 37a odst. 1 písm. b) trestního řádu, dle kterého je možno rozhodnout o vyloučení advokáta z obhajoby, „jestliže se obhájce opakovaně nedostaví k úkonům trestního řízení, při nichž je jeho účast nezbytná, ani nezajistí účast svého zástupce, ačkoliv byl řádně a včas o takových úkonech vyrozuměn“, eventuálně iniciaci kárného řízení. Teprve v případě, že by obstrukcím obhajoby nebylo možno zabránit ani naznačenými prostředky, by teprve bylo možno zvažovat, že prostor obecného soudu je již zúžen do té míry, že jednání stěžovatele je nutno považovat za skrývání se ve smyslu § 67 písm. a) trestního řádu.“

¹⁰⁰ Prokázání totožnosti se rozumí prokázání jména, příjmení, data narození, v případě potřeby a také další údaje jako adresa trvalého bydliště, adresu místa pobytu, rodné číslo apod.

¹⁰¹ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád I. §1 až 156. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 741-742

dosažitelný. Tento stav však nelze zaměňovat se situací, kdy časté změny pobytu obviněného souvisí se zaměstnáním.¹⁰²

Nejzávažnějším a nejvíce používaným důvodem útekové vazby je přímo zákonem stanovená hrozba vysokého trestu. Ústavní soud se k této problematice několikrát jasně vyjádřil a z ustálené soudní judikatury tedy vyplývá, že samotná hrozba vysokého trestu není konkrétní skutečností zakládající obavu dle § 67 písm. a) trestního řádu¹⁰³. Ústavní soud danou tezi dále vysvětluje: „[p]okud by tomu tak skutečně bylo – což však trestní řád nepřipouští – muselo by – dovedeno ad absurdum – platit, že v jakémkoliv případě hrozby vysokého trestu by u obviněného byla dána existence útekového vazebního důvodu, a to bez nutnosti jeho dalšího podrobnějšího zkoumání.“¹⁰⁴ Otázkou je, co vlastně znamená hrozba vysokého trestu. Dle komentářové literatury a judikatury nelze závěr o hrozbě vysokého trestu učinit pouze na podkladě příslušné trestní sazby stanovené trestním zákoníkem za trestný čin, pro který je obviněný stíhán, ale je vždy nutné hodnotit nejen závažnost činu, ale také poměry obviněného¹⁰⁵. Následně je třeba uvážit předpokládanou výši trestu s ohledem na stádium trestního řízení (většinou nejsou shromážděny důkazy k relevantnímu posouzení individualizovaného trestu)¹⁰⁶ a pak také to, jestli taková výše trestu odůvodňuje obavu, že daný obviněný uprchne nebo se bude skrývat. Trestní řád o přesné výšce vysokého trestu mlčí, avšak konstantní judikatura Ústavního soudu již dovodila, že je možné „hrozbou vysokým trestem odůvodnit uložení útekové vazby toliko v těch případech, kdy na základě zjištěných skutečností opodstatňujících důvodnost podezření ze spáchání zvláště závažného trestného činu lze předpokládat uložení trestu odnětí svobody ve výši nejméně kolem osmi let. Obviněný může a má právo naproti tomu namítat a prokazovat za těchto okolností existenci konkrétních

¹⁰² DRAŠTÍK, A., FENYK, J. a kol. *Trestní řád. Komentář. I. Díl.* Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2017, s. 502.

¹⁰³ Nález Ústavního soudu ze dne 9. 12. 2015, sp. zn. I. ÚS 2876/15: „Hrozba vysokého trestu nemůže obstát jako jediný důvod pro trvání útekové vazby.“, Nález Ústavního soudu ze dne 28. 7. 2014, sp. zn. I. ÚS 1694/14.

¹⁰⁴ Nález Ústavního soudu ze dne 17. 1. 2002, sp. zn. I. ÚS 432/01.

¹⁰⁵ Usnesení Nejvyššího soudu SR ze dne 25. 5. 1992, sp. zn. Ntv 97/92: „Vázba obviněného, ktorému hrozí vysoký trest, je odôvodnená v zmysle § 67 písm. a) Tr. por. len za predpokladu zistenia niektorej ďalšej konkrétnej skutočnosti, týkajúcej sa najmä osoby páchatel'a alebo okolnosti prípadu, ktoré v súvislosti s predpokladanou citel'nou sankciou obavu z úteku odôvodňujú.“

¹⁰⁶ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 28. 12. 1993, sp. zn. 7 To 251/93 „Při posuzování vazebního důvodu podle § 67 písm. a) tr. ř. je třeba výši hrozícího trestu posuzovat se zřetelem k okolnostem konkrétního případu a uvažovat jen o takové výši trestu, která reálně hrozí.“

skutečností (silných důvodů), jež důvodnou obavu z následků uvedených v § 67 písm. a) trestního řádu eliminují, a vylučují tak aplikaci předmětného vazebního důvodu. ¹⁰⁷ Zmíněnými silnými důvody jsou myšleny další okolnosti konkrétního případu, které jsem již uváděla výše (životní poměry obviněného, zdravotní stav atd.).

Zásadní změna situace ve vztahu k odůvodnění útěkové vazby nastává v případě, je-li obviněný odsouzen soudem prvního stupně k vysokému nepodmíněnému trestu, byť nepravomocně. Ústavní soud ve své judikatuře uznal, že v takové situaci je riziko útěku či skrývání podstatně zvýšeno, a proto další dodatečné důvody ztrácí na významnosti oproti situaci, kdy ještě k odsouzení nedošlo.¹⁰⁸ Judikatura Ústavního soudu navázala na judikaturu ESLP, který se již obdobným problémem zabýval.¹⁰⁹

Stav, který je referenčním kritériem posouzení orgánu rozhodujícího o vazbě, by měl v každé věci podle Ústavního soudu ČR vycházet z aktuálních skutečností panujících v době rozhodování, přičemž by se měl oprostít od poměřování podmínkami, které mají nebo by mohly nastat až později. Ve vztahu k vazebnímu důvodu oné hrozby vysokého trestu podle § 67 písm. a) trestního řádu pak Ústavní soud ČR dovodil, že hrozba je reálná toliko v souvislosti s trestným činem, pro nějž bylo zahájeno trestní stíhání obviněného (to znamená trestný čin, jehož právní kvalifikaci obviněný v okamžiku rozhodování o svém vzetí do vazby čelí), a ne za spáchání trestného činu jiného, jehož naplnění by orgány přípravného řízení mohly shledat později.¹¹⁰ Jinými slovy, Ústavní soud ČR tím dle mého názoru najisto nastavil vztah § 67 písm. a) trestního řádu a potenciálního postupu orgánů přípravného řízení podle § 160 odst. 6 trestního řádu následovně: Budoucí překvalifikování skutku, byť podle reálně hrozících okolností, nemůže odůvodnit vzetí obviněného do vazby pro tzv. hrozbu vysokého trestu podle § 67 písm. a) trestního řádu; v opačném případě by byl obviněný stíhán nezákonně, čímž by bylo narušeno jeho právo na osobní svobodu podle čl. 8 Listiny.

¹⁰⁷ Nález Ústavního soudu ze dne 1. 4. 2004, *sp. zn. III. ÚS 566/03*, dále pak nález Ústavního soudu ze dne 12. 12. 2013, *sp. zn. I. ÚS 2665/13*, Nález Ústavního soudu ze dne 28. 7. 2014, *sp. zn. I. ÚS 1694/14*.

¹⁰⁸ Nález Ústavního soudu ze dne 10. 4. 2014, *sp. zn. I. ÚS 185/14*.

¹⁰⁹ Rozsudek ESLP ve věci Wemhoff proti Německu č. 2122/64 ze dne 27. 6. 1968, § 9.

¹¹⁰ Nález Ústavního soudu ze dne 17. 3. 2016, *sp. zn. I. ÚS 356/16*.

3.3.2 Vazba koluzní

Z výše uvedené citace § 67 písm. b) trestního řádu vyplývá, že důvod koluzní vazby nastává za alternativního splnění dvou okolností, tedy „*bude působit na doposud nevyslechnuté svědky nebo spoluobviněné*“ a „*jinak mařit objasňování skutečností závažných pro trestní stíhání,*“ jenž může činit výkladové problémy. Nepříliš jasný text je třeba nejen vyložit, ale jeho výklad udržet jednotný a společný pro všechny orgány, které tento institut aplikují.

Hlavním posláním institutu koluzní vazby je snaha napomoci k dosažení účelu trestního řízení tím, že bude řádně zjištěn skutkový stav věci, aniž by obviněný mařil objasňování skutečností závažných pro trestní stíhání a negativně ovlivňoval svědky či spoluobviněné.

Ústavní soud ve svých rozhodnutích nesčetněkrát zmiňuje, že při hodnocení důvodů koluzní vazby musí být obavy uvedené v trestním řádu založeny přímo jednáním obviněného nebo dalšími konkrétními skutečnostmi, jak je uvedeno v návěti § 67. Tyto konkrétní skutečnosti nemohou být opřeny pouze o nějaké okolnosti obecné povahy, ale o jasnou argumentaci soudu týkající se důkazů, jež se provádí, stejně tak o analýzu všech okolností, které by značily reálnou možnost působení na nevyslechnuté svědky nebo spoluobviněné, nebo i jiné maření objasňování skutečností závažných pro trestní stíhání.¹¹¹

Trestní řád demonstrativně uvádí, co může být považováno za maření objasňování skutečností závažných pro trestní stíhání. Velmi důležité je však také vymezit to, co za maření považováno být nemůže. Dle judikatury za maření nelze nikdy považovat uplatňování zákonných práv obviněného, čímž je myšleno jeho právo na obhajobu, popírání viny či uvádění nepravdivých informací, odepření vypovídat apod.¹¹² Dále se za maření nepokládá odmítnutí vydat věc, strpět odběr krve nebo pachové stopy, podrobit se prohlídce těla, rekognici atd.¹¹³ Na to bych navázala výrokem Ústavního soudu, jenž uvádí, že: „*[u]valení vazby v důsledku odepření vypovědi obviněného, v čemž je soudem spatřován důvod koluzní vazby, nutno proto považovat jednak za donucování obviněného přiznat vinu, a tudíž za*

¹¹¹ Usnesení Ústavního soudu ze dne 15. 9. 2005, *sp. zn. III. ÚS 424/05*, Nález Ústavního soudu ze dne 12. 9. 1996, *sp. zn. I. ÚS 62/96*, Nález Ústavního soudu ze dne 22. 5. 2008, *sp. zn. I. ÚS 734/08*.

¹¹² Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 15. 2. 1968, *sp. zn. 5 To 11/68*, Nález ústavního soudu ze dne 25.9.1997, *sp. zn. III. ÚS 148/97*.

¹¹³ DRAŠTÍK, A., FENYK, J. a kol. *Trestní řád. Komentář. I. Díl*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2017, s. 504.

porušení čl. 14 odst. 3 písm. g) Mezinárodního paktu o občanských a politických právech, za omezení práva na obhajobu dle čl. 40 odst. 3, 4 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“), jakož i za postup, ve kterém chybí zákonné a ústavně konformní zdůvodnění vazby ve smyslu čl. 8 odst. 2 Listiny, ve spojení s čl. 36 odst. 1 Listiny a čl. 1 Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“) a ve smyslu § 67 odst. 1 písm. b) trestního řádu.“¹¹⁴ Koluzním důvodem vazby také nemůže být pouze určitá důkazní či procesní situace, jako například počátek vyšetřování, složitost dokazování, rozpory ve výpovědích apod. Z tohoto důvodu musí orgány činné v trestním řízení uvést konkrétní skutečnosti, které by obavu z koluzního jednání obviněného vyvolaly. Stejně tak nesmí být v odůvodnění koluzní vazby pouhopouhá reprodukce zákonných ustanovení bez vztahu mezi skutkovým zjištěním a úvahami při hodnocení důkazů a následným právním závěrem soudu odůvodňujícím tuto obavu. V opačném případě by se závěry soudu potýkaly s porušením ústavního principu zákazu libovůle v rozhodování.¹¹⁵ Za jiné maření skutečností závažných pro trestní stíhání tedy může být považováno zejména padělání a pozměňování listinných důkazů, zničení nebo ukrytí věcných důkazů, odstranění dat z počítačové techniky, opatřování si alibi u dosud neznámé osoby atd. Jedná se o aktivní jednání obviněného, které odůvodňuje obavu koluzní vazby.

Působení na svědky nebo spoluobviněné je zákonný příklad maření objasňování skutečností závažných pro trestní stíhání. Co se týče výkladu pojmu svědek, je zde myšlena osoba již předvolaná, která má povinnost svědčit. Osoba, která má být teprve předvolána, se považuje za svědka v materiálním smyslu, přičemž po přihlédnutí k zákonné formulaci daného ustanovení se působení na takovou osobu považuje jako jiné maření objasňování skutečností závažných pro trestní stíhání. Za osobu spoluobviněnou je považována osoba, proti níž bylo zahájeno trestní stíhání v téže trestní věci s jinou osobou. Působením na svědky nebo spoluobviněné se tedy rozumí zákonem nepřipustěné přímé či zprostředkované ovlivňování, jež spočívá např. v přemlouvání svědků nebo spoluobviněných, aby nevypovídali pravdu, podplácení, vyhrožování, domlouvání apod. Na druhou stranu, za takové jednání nelze považovat jednání, kterým obviněný připomene svědkovi jeho práva a povinnosti ve smyslu § 99 odst. 2 a §

¹¹⁴ Nález Ústavního soudu ze dne 4. 11. 1999, sp. zn. III. ÚS 188/99.

¹¹⁵ Nález Ústavního soudu ze dne 4. 11. 1999, sp. zn. III. ÚS 188/99.

100 odst. 1, 2 trestního řádu, stejně jako další pozitivní působení na svědka nebo spoluobviněného. Jako příklad lze uvést nabádání k vypovídání v trestním řízení, mluvení pravdy atd.¹¹⁶

Při ovlivňování svědků nebo spoluobviněných je nutná aktivní činnost obviněného směřující k takovému maření skutečností závažných pro dané trestní stíhání. Z toho vyplývá, že výpověď dosud nevyslechnutého konkrétního svědka se musí vztahovat k trestnému činu, pro které bylo doručeno usnesení o zahájení trestního stíhání obviněnému. Není tedy možné, aby kvůli neurčitě vymezenému okruhu potencionálních svědků, kteří by případně mohli vypovídat k jiné případné trestné činnosti obviněného, byla uvalena koluzní vazba. Obava z takového ovlivňování je hypotetická, nikoli reálně hrozící.¹¹⁷ Ústavní soud také opakuje, že „*pouhé domněnky a obavy pro uložení vazby nestačí*“, stejně jako není možné založit konkrétní skutečnost dokládající obavu z koluzního záměru pouze na potřebě vyslechnout blíže nespecifikované svědky.¹¹⁸ Jiná situace nastává v případech, kdy je potřeba vyslechnout velké množství svědků, kteří jsou konkrétně určeni, což je častým jevem u trestního stíhání obviněného například pro trestný čin kuplířství dle § 189 trestního zákoníku, trestné činy týkající se drogové kriminality apod.

Nynější znění zákonného ustanovení „působit na dosud nevyslechnuté svědky nebo spoluobviněné“ není původní, jelikož prošlo dvěma zásadními novelami v rámci podpory udržení právní jistoty a zabránění extenzivnímu výkladu. Novelou provedenou zákonem č. 152/1995 Sb. se působení na svědky a obviněné zúžilo na působení „dosud soudem nevyslechnuté“ a poté novelou trestního řádu provedenou zákonem č. 166/1998 Sb. rozšířilo na „dosud nevyslechnuté“, což se zpravidla děje již v přípravném řízení.¹¹⁹ Je tedy možné říci, že zatímco dříve bylo možné vazbu uvalovat pro existenci jen soudně nevyslechnutých svědků, ve výmazu slova „soudem“ spatřuji pokrok spočívající v tom, že vazbu lze uvalit v případě všech dosud nevyslechnutých svědků (tzn. i orgány přípravného řízení), nikoliv jen soudem. Ústavní soud tuto změnu reflektoval ve své judikatuře v situacích, kdy orgány činné v trestním řízení měly

¹¹⁶ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád I. §1 až 156. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 742–743, DRAŠTÍK, A., FENYK, J. a kol. *Trestní řád. Komentář. I. Díl*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2017, s. 504.

¹¹⁷ Nález Ústavního soudu ze dne 18. 2. 2003, *sp. zn. II. ÚS 599/01*.

¹¹⁸ Nález Ústavního soudu ze dne 23. 5. 2006, *sp. zn. I. ÚS 470/05*.

¹¹⁹ Nález Ústavního soudu ze dne 22. 5. 2008, *sp. zn. I. ÚS 734/08*.

za to, že pokud je obviněný v koluzní vazbě, nelze jej propustit z vazby dříve, než bude věc projednána před soudem, nikoliv tedy v průběhu vyšetřování či po jeho skončení. Takový postup je pak v příkrém rozporu nejen se současnou úpravou, ale také s tou původní.¹²⁰

3.3.3 Vazba předstižná

Posledním důvodem vymezeným v § 67 písm. c) trestního řádu je tzv. vazba předstižná, jejímž účelem je zabránit obviněnému v opakování trestné činnosti, pro kterou je stíhán, zabránění dokonání trestného činu, o který se obviněný pokusil, nebo vykonání trestného činu, jenž byl obviněným připravován nebo kterým hrozil. Důvody předstižné vazby jsou dány alternativami, které uvádí trestní řád, a na rozdíl od důvodů vazby útěkové a koluzní jsou tyto alternativy uvedené taxativním výčtem, což znamená, že jiná obava ospravedlňující předstižnou vazbu nepřichází v úvahu.

Z daných alternativ je možné dovodit, že se vždy jedná o úmyslné trestné činy právě pro úmysl pachatele v jejich pokračování. U nedbalostních trestných činů z logiky věci není možné takový úmysl vysledovat.

První důvod předstižné vazby spočívá v obavě, že obviněný bude trestnou činností, pro niž je stíhán, opakovat. Slovní spojení „opakování trestné činnosti“ znamená, že je možné opakovat přesně ten samý trestný čin, nebo trestný čin druhově stejný, který se vyznačuje určitými společnými znaky. Mezi tyto společné znaky lze zařadit totožnou pohnutku (potřeba sehnat peníze, sexuální motivace apod.) nebo stejný způsob jednání (násilí, výhrůžky apod.). Hlavním znakem páchaní trestné činnosti stejné povahy pak bude tzv. druhový a skupinový objekt trestné činnosti, který je vyjádřen společnými rysy individuálních objektů jednotlivých trestných činů, které jsou obvykle shromážděny do jedné hlavy nebo jednoho dílu zvláštní části trestního zákoníku (trestné činy proti majetku, proti životu a zdraví, proti rodině a dětem, proti lidské důstojnosti atd.). Komentářová literatura dále uvádí, že není možné uvést důvod předstižné vazby v situaci, kdy je obviněný k páchaní trestné činnosti závislý na trestné součinnosti dalších osob, které již nejsou k dispozici, nebo pokud obviněný páchal trestnou činnost v určitém postavení či funkci, kterou již nezastává. Nutným předpokladem

¹²⁰ Nález Ústavního soudu ze dne 9. 4. 1998, *sp. zn. III. ÚS 240/97*, Nález Ústavního soudu ze dne 22. 5. 2008, *sp. zn. I. ÚS 734/08*.

předstížené vazby je tedy schopnost obviněného páchat nadále takovou trestnou činnost, pro niž je stíhán, a obava z onoho pokračování musí být stále aktuální.¹²¹

Z praktického hlediska je tento důvod vazby velmi častý u nezaměstnaných jedinců, kteří si pácháním trestné činnosti vydělávají na nájemné, potraviny a věci potřebné k žití. U takových osob je tedy obava z pokračování trestné činnosti velmi vysoká. Daná osoba pak musí prokázat, jakým způsobem si bude obstarávat peněžité prostředky na své životní náklady. Příkladem takového jednání by bylo třeba u trestného činu kuplířství to, že obviněný by ukončil nájemní smlouvy na prostory, ve kterých se prostituce vykonávala, a přihlásil se úřad práce atd. Takovým jednáním obviněný dokazuje, že již dále nehodlá pokračovat v trestné činnosti a chce si opatřovat peněžité prostředky legální cestou.

Druhým důvodem předstížené vazby je důvodná obava, že obviněný dokoná trestný čin, o který se pokusil, což znamená, že zde musí jít o pokus naprosto totožného trestného činu.

Třetím důvodem vazby dle § 67 písm. c) trestního řádu je obava, že obviněný vykoná trestný čin, jenž připravoval. I zde musí jít o naprosto stejný trestný čin, přičemž příprava dle trestního zákoníku spočívá v úmyslném vytváření vhodných podmínek pro spáchání zvláště závažného zločinu, zejména v jeho organizování, opatřování nebo přizpůsobování prostředků nebo nástrojů k jeho spáchání, ve spolčení, sročení, v návodu nebo pomoci k takovému zločinu. Trestnost přípravy je pak dána výslovně u příslušného trestného činu za podmínky, že ještě nedošlo k pokusu ani k dokonání.

Posledním čtvrtým důvodem této vazby je obava plynoucí z vykonání trestného činu, kterým obviněný hrozil. Jedná se o „vyhrožovací“ trestné činy, jejichž podstatou je vyhrožování jinému nějakou újmou. Jde tedy o konkrétní trestné činy např. vyhrožování s cílem působit na orgán veřejné moci dle § 324 trestního zákoníku, na úřední osobu dle § 352 trestního zákoníku, nebo nebezpečné vyhrožování dle § 353 trestního zákoníku. Podmínkou takového důvodu vazby je tedy to, že obviněný musí být stíhán pro takový „vyhrožovací“

¹²¹ DRAŠTÍK, A., FENYK, J. a kol. *Trestní řád. Komentář. I. Díl.* Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2017, s. 505.

trestný čin a z jeho jednání nebo dalších konkrétních skutečností plyne obava, že obviněný opravdu splní své výhrůžky.

3.4 Kvalifikované důvody vazby

Při vymezení důvodů vazby nesmíme opomenout ustanovení v § 68 odst. 1 a 2, trestního řádu, jež je další obecnou podmínkou vzetí obviněného do vazby. Následně pak odst. 3 a 4 trestního řádu udává taxativní výčet tzv. kvalifikovaných důvodů vazby, které jsou také literaturou označovány jako důvody zpřísnující. Dle těchto ustanovení nelze vzít obviněného do vazby v případě, kdy je stíhán pro úmyslný trestný čin, za který zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí nepřevyšující dva roky, nebo pro nedbalostní trestný čin, za který zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí nepřevyšující 3 roky. Tato omezení se však neužijí, „*jestliže obviněný*

- a) *uprchl nebo se skrýval,*
- b) *opakovaně se nedostavil na předvolání a nepodařilo se jej předvést ani jinak zajistit jeho účast při úkonu trestního řízení,*
- c) *je neznámé totožnosti a dostupnými prostředky se ji nepodařilo zjistit,*
- d) *již působil na svědky nebo spoluobviněné nebo jinak mařil objasňování skutečností závažných pro trestní stíhání, nebo*
- e) *již opakoval trestnou činnost, pro niž je stíhán, nebo v takové trestné činnosti pokračoval, nebo byl za takovou trestnou činnost v posledních třech letech odsouzen nebo potrestán*¹²².¹²³

Uvedený taxativní výčet výjimek se užije alternativně, což znamená, že stačí splnění jen jedné z možností a) až e). Důležitý je fakt, že tyto kvalifikované důvody nelze ztotožňovat s důvody v § 67 trestního řádu, přestože je jejich

¹²² Tento důvod byl modifikován novelou provedenou zákonem č. 459/2011 Sb., jelikož původní ustanovení nebylo dostatečně konkrétní: „*jestliže obviněný pokračoval v trestné činnosti, pro niž je stíhán. Judikatura Ústavního soudu (viz. nález Ústavního soudu ČR ze dne 1. 11. 2007, sp. zn. IV. ÚS 1770/07) se přiklání k tomu, aby orgány činné v trestním řízení nepřihlížely ke skutečnosti, zda se obviněný již v minulosti dopustil trestné činnosti. Zákonodárce se však domníval, že záleží i na tom, zda obviněný po propuštění z výkonu trestu navázal na svoji předchozí trestnou činnost. Takový jedinec prokazuje, že i přes pravomocné odsouzení na něj nepůsobil trestní řízení ani vykonaný trest, a je tedy žádoucí, aby tato skutečnost byla brána v potaz. Důvodová zpráva k zákonu č. 459/2011 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, č. 459/2011 Dz.*

¹²³ Zákon č. 141/1961 Sb. *Trestní řád, ve znění pozdějších předpisů*, § 68, odst. 3 .

formulace velmi obdobná¹²⁴. Vazební důvody v § 67 předvídají určitý poruchový stav, zatímco kvalifikované důvody jsou určeny pro situace, kdy takovýto poruchový stav již nastal.¹²⁵

Tyto omezující podmínky možnosti vzetí obviněného do vazby v souvislosti s trestnou činností, pro kterou je stíhán, byly implementovány novelou trestního řádu, provedenou zákonem č. 265/2001 Sb. Podpořil se tím tak princip zdrženlivosti a přiměřenosti (o kterém jsem psala dříve), jelikož ochrana osobní svobody vyžadovala větší ochrany a nebylo žádoucí, aby byli vazebně stíhaní jedinci, kteří byli podezřelí „pouze“ ze spáchání méně závažných trestných činů.¹²⁶ Nutno podotknout, že § 68 odst. 2 trestního řádu se nepoužije v případech jednočinného nebo vícečinného souběhu, pokud alespoň jeden z činů nespadá do kategorie tzv. bagatelních trestných činů. Tato omezení se také neuplatní, jestliže v průběhu trestního stíhání dojde ke zpřísnění právní kvalifikace skutku, pro který je obviněný stíhán, nicméně obviněný musí být vždy upozorněn na možnost takového přísnějšího právního posouzení.¹²⁷

Další kvalifikovaný vazební důvod byl zaveden novelou č. 459/2011 Sb., která umožňuje vzetí obviněného do vazby, přestože se jedná o trestný čin nižší závažnosti. Jde tedy o § 68 odst. 4, kdy se omezení stanovené v odst. 2 pro úmyslný čin nepoužije¹²⁸ v případě, že jsou splněny kumulativně dvě podmínky (nestačí splnění jen jedné) a to: *je dán důvod vazby uvedený v § 67 písm. c)*, a zároveň *s přihlédnutím k povaze takového trestného činu vyžaduje vzetí do vazby účinná ochrana poškozeného, zejména ochrana jeho života, zdraví nebo jiného obdobného zájmu*.¹²⁹ Tento odstavec byl uvedenou novelou implementován do § 68 trestního řádu především proto, že se v minulosti vyskytovaly závažné případy, kdy se obviněný dopustil nejprve méně závažného úmyslného trestného činu proti poškozenému, ale nebylo jej možné vzít do vazby s ohledem na to, že byl stíhán (pouze) pro úmyslný trestný čin dle § 68 odst. 2, a poté spáchal velmi závažný

¹²⁴ Viz NS 20/2003-T 472.

¹²⁵ DRAŠTÍK, A., FENYK, J. a kol. *Trestní řád. Komentář. I. Díl*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2017, s. 514.

¹²⁶ Vláda: Důvodová zpráva k zákonu č. 459/2011 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, č. 459/2011 Dz.

¹²⁷ DRAŠTÍK, A., FENYK, J. a kol. *Trestní řád. Komentář. I. Díl*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2017, s. 513.

¹²⁸ Nevztahuje se tedy na případy, kdy je obviněný stíhán pro trestný čin spáchaný z nedbalosti.

¹²⁹ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád I. §1 až 156. Komentář. 7. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 761.

trestný čin proti stejné osobě. Velmi často se stávalo, že poškozenou osobou byly osoby blízké, navíc se vyskytly případy, ve kterých se jednalo o trestný čin týrání osoby žijící ve společném obydlí, který vyústil vraždou dané osoby. Je tedy možné říci, že tento kvalifikovaný vazební důvod byl konstruován tak, aby bylo možné vzít obviněného do vazby i při stíhání méně závažného úmyslného trestného činu, vyžaduje-li to účinná ochrana poškozeného. Byla zde posílena ochranná funkce trestního práva. Zároveň se jedná o preventivní opatření v situaci, kdy je osoba poškozená vystavena vážnému nebezpečí a takové nebezpečí nelze zneškodnit ani prostřednictvím uložení některého z předběžných opatření¹³⁰.

Ráda bych podotkla, že zákon demonstrativně uvádí hodnoty vztahující se k účinné ochraně poškozeného, například *život, zdraví nebo jiný obdobný zájem*, přičemž se tedy musí jednat o zájem, který je svým obsahem a kvalitou srovnatelný se zájmy na ochranu života a zdraví. Příkladem může být ochrana lidské svobody či lidské důstojnosti v sexuální oblasti, nikoli však zájem na ochraně majetku.¹³¹ Navíc bych chtěla připomenout, že je naprosto nutné mít na paměti zvážení proporcionality uvalené vazby ve vztahu k účinné ochraně poškozeného¹³².

Na závěr bych zmínila judikát krajského soudu, který vyjádřil, že: *[u]stanovení § 67 a 68 tr. ř.o důvodech vazby a podmínkách pro vzetí do vazby je nutno vykládat i s ohledem na povinnost orgánů činných v trestním řízení propustit obviněného z vazby na svobodu v případě, kdy je zřejmé, že vzhledem k jeho osobě a k okolnostem případu trestní stíhání nemůže vést k uložení nepodmíněného trestu odnětí svobody (§ 72 odst. 2 písm. b/ tr. ř.). To znamená, že*

¹³⁰ Předběžná opatření byla zavedena do trestního řádu novelou provedenou zákonem č. 45/2013 Sb., *o obětech trestných činů*. Smysl tohoto institutu je možné vyjádřit ve třech základních tezí: 1) ochrana poškozeného či osob mu blízkých, 2) zabránění obviněnému v páchání trestné činnosti a 3) zajištění účinného provedení trestního řízení. Prosazování tohoto institutu je i v zájmu stíhaného obviněného právě z důvodu, že by svým chováním pomohl přivodit použití podstatně invazivnějšího prostředku, tedy uvalení vazby.

¹³¹ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád I. §1 až 156. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 773–775.

¹³² Nález Ústavního soudu ze dne 15. 12. 2015, *sp. zn. III. ÚS 1301/13*, ve kterém se Ústavní soud vyslovil, že „[o]becné soudy jsou povinny vykládat § 71 odst. 2 písm. b) ve spojení s § 68 odst. 4 TrŘ restriktivně. Je třeba vycházet z toho, že zájem na ponechání obviněného ve vazbě je zeslaben v důsledku zjištění, že mu nehrozí nepodmíněný trest odnětí svobody. O to silnější musí být důvody, proč je i přesto nezbytné jeho setrvání ve vazbě. Závěr o potřebě účinné ochrany poškozených musí být založen na specifických okolnostech případu; obecné soudy jsou vždy povinny upřesnit, který konkrétní zájem poškozeného je třeba chránit a které okolnosti nasvědčují, že je tento zájem v reálném ohrožení.“

*obviněný nemůže být vzat do vazby ve věci, ve které je takový závěr nutno učinit s přihlédnutím k získaným informacím již v tomto stadiu rozhodování o vazbě.*¹³³

3.5 Rozhodování o vazbě

Vazba je velmi závažným institutem trestního práva, jenž zásadně zasahuje do Listinou zaručených práv a svobod člověka, především do práva na osobní svobodu. Právě skutečnost, že se jedná o tak závažný zásah, předjímá okruh orgánů činných v trestním řízení, který disponuje pravomocí rozhodovat o vazbě obviněného. Primární roli zde zastává soud, figuruje zde však také státní zástupce. O vzetí obviněného do vazby dle § 73b trestního řádu rozhoduje soud a v přípravném řízení rozhoduje soud na návrh státního zástupce. Toto ustanovení přímo navazuje na čl. 8 odst. 5 Listiny, podle něž smí být osoba vzata do vazby jen z důvodu a na dobu stanovenou zákonem a na základě rozhodnutí soudu, stejně jako na čl. 5 odst. 1 písm. c) odst. 2 a 3 Úmluvy. V současné době je tedy soud jediný orgán činný v trestním řízení oprávněný k rozhodnutí o vzetí obviněného do vazby. Dříve bylo možné, aby o vzetí do vazby rozhodoval sám prokurátor. Nyní tato možnost dle trestního řádu nepřipadá v úvahu. Státní zástupce disponuje pravomocí rozhodnout sám pouze o propuštění obviněného na svobodu z vazby v přípravném řízení, za určitých okolností pak o pomnutí některého důvodu vazby či zrušení zákazu vycestování do zahraničí.

O vazbě je možné rozhodovat v různých stádiích trestního řízení (přípravné řízení/zkrácené přípravné řízení nebo řízení před soudem). Nejdříve se rozhoduje o samotném vzetí obviněného do vazby a poté se přezkoumávají důvody vazby v průběhu trestního řízení (v různých lhůtách v závislosti na subjektu, který o přezkoumání zažádá) a rozhoduje se o jejím trvání.

3.5.1 Rozhodnutí o vzetí do vazby

Rozhodování o vazbě obviněného vždy provádí soud, ať už na návrh státního zástupce nebo v řízení před soudem jako takovým. Jestliže se jedná o rozhodování o vzetí do vazby v přípravném řízení, prvním orgánem, který může posuzovat důvody vazby, je policejní orgán. V situaci, kdy policejní orgán shledá vazební důvody, musí příslušnému státnímu zástupci dát podnět k podání návrhu na vzetí do vazby. Tento podnět musí též obsahovat vysvětlení, které osvětlí, co vedlo policejní orgán k takovým závěrům. Tento úkon musí být vzhledem k běžící

¹³³ Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 13. 3. 2002, sp. zn. 3 To 190/2002.

lhůtě učiněn bezodkladně. Státní zástupce pak musí vazební důvody uvedené policejním orgánem přezkoumat. Ve svém návrhu musí jasně a konkrétně odůvodnit uvedené důvody vazby dle § 67 trestního řádu a také musí zohlednit důvody vazby obviněného dle § 68 trestního řádu. Státní zástupce se ve svém odůvodnění musí stejně jako soud zabývat otázkou, jestli není možné dosáhnout účelu vazby jiným opatřením. Pokud státní zástupce dospěje stejně jako policejní orgán k závěru, že jsou dány důvody vazby, podá soudu návrh na vzetí do vazby, přičemž závěry policejního orgánu a státního zástupce nemusí být totožné. V praxi se často stává, že policejní orgán označí všechny důvody vazby uvedené v § 67 trestního řádu. Státní zástupce pak musí o to pečlivěji zkoumat uvedené skutečnosti odůvodňující obavy, pro které může být obviněný vzat do vazby, jelikož se nestává často, aby reálně hrozily důvody vazby dle § 67 písm. a), b) nebo c) trestního řádu současně.

Samotné rozhodnutí soudu musí být vždy náležitě odůvodněno. Soud je povinen nejdříve přezkoumat, jestli bylo trestní stíhání proti obviněnému zahájeno na podkladě takových skutečností, jež odůvodňují podezření ze spáchání trestného činu. Poté se musí vypořádat s odůvodněním, proč musí být obviněný vzat do vazby, tedy jaké skutečnosti dovozují důvody vazby. Soud je také povinen ve svém odůvodnění vysvětlit, proč za daných okolností nebylo možné dosáhnout účelu vazby jiným opatřením. Pokud soud rozhoduje o vazbě v zákonné lhůtě 24 hodin od doručení návrhu na vzetí do vazby, je nutné tuto lhůtu dodržet, jelikož v případě jejího nedodržení musí být zatčená/zadržaná osoba propuštěna na svobodu dle § 69 odst. 6 a § 77 odst. 2 trestního řádu.

3.5.2 Vazební zasedání

V případě, že soud rozhoduje o vazbě obviněného v přípravném řízení, rozhoduje vždy ve vazebním zasedání dle § 73d až 73g trestního řádu. Ve vazebním zasedání rozhoduje soud také vždy mimo hlavní líčení nebo veřejné zasedání či v dalších případech uvedených v § 73d odst. 3. V situaci, kdy se již koná hlavní líčení nebo veřejné zasedání, jehož se obviněný účastní, rozhodne soud současně i o vazbě, je-li to vzhledem ke stanoveným lhůtám potřebné. Vazebního zasedání se musí účastnit všichni členové senátu, včetně obviněného (avšak jeho přítomnost je možné zprostředkovat pomocí videokonferenčního zařízení). Účast státního zástupce a obhájce není výslovně potřebná, ačkoliv oba musí být o vazebním zasedání včas vyrozuměni. Vazební zasedání je zásadně

neveřejné, i přes to, že celému trestnímu řízení dominuje zásada veřejnosti. Jedná se tedy o výjimku z § 2 odst. 10 trestního řádu, jež vyplývá ze samotného charakteru vazebního zasedání. Co se jeho průběhu týče, ve vazebním zasedání je možné provádět důkazy, ale pouze ve velmi omezené míře. Účelem vazebního zasedání je umožnit obviněnému, aby se mohl vyjádřit k důležitým okolnostem svého případu a důvodům vazby tak, aby jeho výpověď mohla svědčit pro jeho ponechání na svobodě či jeho propuštění z vazby na svobodu.¹³⁴ V případě dokazování se neprokazuje vina obviněného, a proto není možné provádět rozsáhlé dokazování, zvláště pokud soud rozhoduje ve 24 hodinové lhůtě. Při provádění důkazů se ve vazebním zasedání užití přiměřeně ustanovení o dokazování v hlavním líčení.¹³⁵ Judikatura Ústavního soudu dále dodává: „[n]evyhnutelnou podmínkou ústavní konformity rozhodování o vazbě je dodržení principu kontradiktornosti řízení. Tento princip se projevuje dvěma způsoby. Povinností orgánů činných ve vazebním řízení je předestřít obviněnému všechna konkrétní skutková zjištění opodstatňující důvodnost vazby. Zároveň musí být obviněnému a jeho obhájci umožněno vyjadřovat se ke všem provedeným šetřením a případným provedeným důkazům, skutková tvrzení a důkazy zpochybňovat a vyvracet je proti tvrzeními a případnými protidůkazy obdobně, jako je tomu u hlavního líčení.“¹³⁶

3.5.3 Rozhodnutí a stížnost

Rozhodnutí soudu o institutu vazby by se dala dle míry omezení lidských práv rozdělit do tří kategorií. Nejzávažnějším zásahem je rozhodnutí o vzetí do vazby, kdy je tedy omezeno primárně právo na osobní svobodu. Mírnější zásah soudu nastává za situace, kdy soud potvrdí důvody vazby, ale vzhledem k okolnostem souvisejícím s daným případem je možné rozhodnout o náhradě vazby, přičemž jednotlivé náhrady vazby zasahují do práv obviněného jinou měrou. Přesto je vždy tento zásah do Listinou zaručených práv a svobod méně

¹³⁴ Vazební řízení bylo zřízeno až novelou v roce 2011. Do té doby nebylo zvykem obviněného vyslechnout při rozhodování o vazebních věcech. Viz Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 21. 2. 2013, sp. zn. 3252/09, Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 28. 10. 2010, sp. zn. 20157/05, Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 4. 12. 2008, sp. zn. 19970/04.

¹³⁵ Usnesení Ústavního soudu ze dne 14. 6. 2012, sp. zn. III. ÚS 297/12 „je třeba vzít v úvahu, že ve vazebním řízení soud zásadně vinu obviněného neposuzuje, nýbrž zkoumá "pouze" existenci tzv. důvodného podezření jako jednu z podmínek vzetí obviněného do vazby, přičemž v rámci svého (nyní vazebního) zasedání dokazování neprovádí (a naplnění předmětné podmínky může vyvodit ze skutečností, které plynou nejenom z "procesních" důkazů, ale také z dalších podkladů obsažených v trestním spise).“; dále usnesení Ústavního soudu ze dne 17. 9. 2012, sp. zn. I. ÚS 2632/12.

¹³⁶ Nález Ústavního soudu ze dne 11. 12. 2013, sp. zn. I. ÚS 2208/13 -2.

invazivní než samotná vazba. Třetí kategorií by pak mohla být rozhodnutí soudu, ve kterých nebyly potvrzeny důvody vazby navrhané státním zástupcem nebo u zatčeného jedince nebyly shledány důvody vazby vůbec. Taková osoba je propuštěna na svobodu, aniž by bylo nadále do jejích práv a svobod nějakým způsobem zasahováno.

Proti rozhodnutí soudu o vazbě je samozřejmě přípustná stížnost jak obviněného, tak státního zástupce. Stížnost je přípustná nejen u soudu rozhodujícího v prvním stupni, ale také u soudu odvolacího.¹³⁷ Pravidla pro podání stížnosti proti rozhodnutí o vazbě nalezneme v § 74 trestního řádu. Stížnost má v určitých procesních situacích odkladný účinek. Jedná se o stížnost stran proti rozhodnutí o propadnutí peněžité záruky státu a stížnost státního zástupce proti rozhodnutí o propuštění obviněného z vazby (nelze však po vyhlášení zprošťujícího rozsudku¹³⁸). V případě, že byl státní zástupce přítomen při vyhlášení rozhodnutí, má jeho stížnost odkladný účinek pouze tehdy, je-li podána ihned. O stížnosti vždy rozhoduje nadřízený soud, což znamená, že zde platí devolutivní účinek stížnosti.¹³⁹ Lhůta k rozhodnutí o stížnosti proti rozhodnutí o vazbě není výslovně upravena, avšak obecně je dovozováno, že vazební problematika musí být rozhodnuta rychle a bez zbytečných odkladů (§ 2 odst. 4 trestního řádu).

3.6 Přezkum trvání důvodů vazby

Trestní řád upravuje podmínky přezkumu trvání důvodů vazby v § 71, v němž je stanoveno, že je významnou povinností všech orgánů činných

¹³⁷ Nález Ústavního soudu ze dne 24. 8. 2010, sp. zn. III. ÚS 1926/10 „Odvolací soud (krajský soud) napadeným usnesením rozhodoval o nepřijetí stěžovatelem nabízeného slibu [§ 73 odst. 1 písm. b) tr. ř.] a o nevyslovení dohledu probačního úředníka [§ 73 odst. 1 písm. c) tr.ř.] v rámci stížnostního řízení v prvním stupni, a tudíž vůči těmto dvěma výroky napadeného usnesení je přípustná stížnost, o níž *ex lege* přísluší rozhodovat vrchnímu soudu. Pokud předmětné usnesení obsahuje poučení, že proti němu, tj. proti všem jeho výroky, není další řádný opravný prostředek přípustný, jedná se o poučení nesprávné, které mělo za následek odepření spravedlnosti stěžovateli, který se tímto vadným poučením řídil a stížnost proti shora konkretizovaným výroky krajského soudu nepodal.“

¹³⁸ Dříve bylo možné, aby i po vyhlášení zprošťujícího rozsudku soudem, zůstal obviněný ve vazbě. Ústavní soud musel zrušit původní ustanovení § 74 odst. 2 trestního řádu. Nález Ústavního soudu ze dne 20. 4. 2010, sp. zn. Pl. ÚS 6/10: „Z hlediska ústavnosti je přítom stěžá akceptovatelné, aby kontinuita omezení osobní svobody vazbou nebyla zprošťujícím rozsudkem nijak narušena. Podle názoru Ústavního soudu zákonná úprava trestního řádu opravňující státního zástupce k podání stížnosti s odkladným účinkem odporuje úzké interpretaci čl. 5 odst. 1 písm. c) ve spojení s čl. 5 odst. 3 Úmluvy. Pokračující omezení osobní svobody po vydání zprošťujícího rozsudku přestává být ospravedlnitelné z hlediska veřejného zájmu na účinném stihání trestné činnosti, protože není naplněn požadavek přítomnosti zesílených důvodů pro další trvání vazby.“

¹³⁹ Usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 23. 1. 2013, sp. zn. I Ntd 2/2013.

v trestním řízení, aby průběžně zkoumaly, jestli nadále trvají důvody vazby, ať už obecné, upravené v § 67 či kvalifikované v ustanovení § 68 trestního řádu. Dále jde o to, aby nenastala nepřípustnost dalšího držení obviněného ve vazbě dle § 71 odst. 2 písm. b trestního řádu nebo zda se důvody nezměnily. Změna důvodů vazby může být v podobě jejich zúžení i rozšíření. Hlavní příčinou přezkumu trvání důvodů vazby je fakt, že se okolnosti časem mění a vyvíjí, zvláště pokud jde o existenci závažných a dostatečných důvodů zbavení svobody. Proto musí být zajištěna možnost domáhat se přezkumu, a to opakovaně v přiměřených intervalech, aby se zamezilo držení obviněného ve vazbě dlouho poté, co jeho zbavení osoby již nebylo ospravedlnitelné.¹⁴⁰ Při přezkumu je nutné, aby byla zvážena opatření, kterými lze institut vazby nahradit. Orgány činné v trestním řízení se musí také zabývat otázkou, zda ponechání obviněného ve vazbě vyžaduje povaha věci a jestli by propuštění obviněného z vazby znamenalo zmaření či podstatné ztížení dosažení účelu trestního řízení.

Problematika přezkumu trvání důvodů vazby byla sjednocena novelou trestního řádu č. 459/2011 Sb. Z pohledu zkoumání skutečností odůvodňující další trvání omezení osobní svobody není podstatné, jestli se jedná o přezkum z úřední povinnosti nebo z podnětu žádosti obviněného. Novelou bylo také zavedeno vazební zasedání, díky kterému má obviněný možnost být slyšen v souvislosti s rozhodováním o vazbě a také byly zohledněny nálezy Ústavního soudu, kterými byla konstatována skutečnost, že státní zástupce v trestním řízení nesplňuje záruky nezávislosti a nestrannosti, proto pravomoc rozhodování o vazbě a jejím dalším trváním byla přenechala soudu, a to i v přípravném řízení.¹⁴¹

Při posuzování a přezkoumávání existence dále trvajících vazebních důvodů musí orgány rozhodující o vazbě reflektovat délku trvání vazby s ohledem na specifichosti daného trestního řízení. Judikatura Ústavního soudu navazuje na rozhodovací činnosti ESLP, který vyvinul doktrínu zesílených důvodů, a apeluje

¹⁴⁰ Shishkov proti Bulharsku, rozsudek, 9. 1. 2003, č. 38822/97.

¹⁴¹ Nález Ústavního soudu ze dne 23. 3. 2004, *sp. zn. I. ÚS 573/02*: „Mezi institucionální rysy vyžadované u subjektu přezkoumávajícího oprávněnost zbavení svobody patří nestrannost a nezávislost. Tyto rysy státní zástupce nesplňuje, a to jak z hlediska svého osobního statutu (srov. § 18 odst. 2, § 12d odst. 2 a § 12e odst. 1 a 2 ve spoj. s § 9 odst. 2 a § 10 odst. 4 zákona č. 283/1993 Sb., o státním zastupitelství, a též Hlavu třetí Ústavy ČR), tak z hlediska svého procesního postavení v trestním řízení (viz čl. 80 odst. 1 Ústa § 2 odst. 5 věta pátá a § 68 odst. 1 věta třetí TrŘ). Rozhodnutí státního zástupce o ponechání obviněného ve vazbě není rozhodnutím ve smyslu čl. 5 odst. 4 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.“

na soudy, aby tyto zesílené důvody braly na zřetel.¹⁴² Jedná se o to, že trvání důvodného podezření, že zadržená osoba spáchala trestný čin, je sice *conditio sine qua non* zákonnosti prodlužované vazby, avšak po určité době to není zcela dostačující. Soudy musí rozhodnout, jestli orgány činné v trestním řízení postupovaly se *zvláštní péčí* při zjišťování všech podstatných okolností, zvláště pokud shledají, že uplatňované důvody nadále ospravedlňují zbavení svobody, přičemž tyto důvody musí být *relevantní* a *dostatečné*. Ospravedlnění pokračování vazby může tedy nastat pouze v případě, že existuje reálný veřejný zájem, který nehledě na presumpci nevinny převáží nad právem na osobní svobodu.¹⁴³

Ústavní soud ve svém nálezu z roku 2013 shrnuje, že: „[n]esplnění formálních požadavků kladených na rozhodnutí o dalším trvání vazby je samo o sobě dostatečné k tomu, aby bylo konstatováno porušení čl. 8 odst. 2 a 5 Listiny, resp. čl. 5 odst. 1 a 3 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.“, dále odkazuje na rozsudek ESLP, jenž uvádí příklad takového pochybení. Je jím to, že soud pouze opakuje důvody uváděné v počátečních fázích řízení o vazbě, aniž by dostatečně vysvětlil, z jakého důvodu je další trvání vazby nezbytné.¹⁴⁴ Ústavní soud ve výše zmíněném nálezu také upozorňuje, že „riziko uprchnutí nebo skrývání se obviněného za účelem vyhnutí se trestnímu stíhání nebo trestu po případném propuštění z vazby nemůže být v případě dlouhotrvající vazby založeno výlučně na skutečnosti, že obviněnému hrozí vysoký trest.“¹⁴⁵

3.6.1 Žádost obviněného o propuštění z vazby

Žádost o propuštění z vazby je upravena trestním řádem v § 71a, přičemž je systematicky zařazena také mezi hlavní příčiny přezkumu trvání důvodů vazby soudem dle § 71 trestního řádu. Obviněný disponuje právem žádat o propuštění z vazby kdykoliv po právní moci rozhodnutí o vzetí do vazby. Existuje však jedno omezení týkající se lhůty. Obviněný svoji žádost nesmí opakovat dříve, než

¹⁴² Nález Ústavního soudu ze dne 20. 4. 2010, *sp. zn. Pl. ÚS 6/10*, nález Ústavního soudu ze dne 12. 12. 2013, *sp. zn. I. ÚS 2665/13*.

¹⁴³ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 27. 9. 2007, *sp. zn. 18642/04*, Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva Punzelt proti ČR z 25. 4. 2000 č. 31315/96, Tariq proti České republice, č. 75455/01, 18. dubna 2006, Kudła proti Polsku, č. 30210/96, Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 4. 11. 2008 ve věci Janulis proti Polsku, stížnost č. 20251/04.

¹⁴⁴ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 4. 11. 2008 ve věci Janulis proti Polsku, stížnost č. 20251/04.

¹⁴⁵ Nález Ústavního soudu *sp. zn. I. ÚS 2665/13* ze dne 12. 12. 2013 dle rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 7. 4. 2005 ve věci Rokhlina proti Rusku, stížnost č. 54071/00.

uplyne lhůta 30 dní od pravomocného rozhodnutí, kterým byla vazba přezkoumána, ať už dle žádosti obviněného nebo dle přezkumu z úřední povinnosti (respektive může, ale nebude na ni brán zřetel). Judikatura ESLP se k přiměřenosti intervalů přezkumu několikrát vyjádřila a lze dovodit, že interval jednoho měsíce se nejeví jako nepřiměřený¹⁴⁶. Pokud ale obviněný uvede ve své žádosti nové skutečnosti, které v předchozí žádosti neuváděl, daná lhůta se nepoužije. Za žádost je považován i návrh obviněného na přijetí některého opatření nahrazující vazbu. Rozhodující je obsah žádosti, nikoliv její označení. Oprávněnou osobou, jež může žádat o propuštění z vazby, je obviněný, případně obhájce v jeho zastoupení. Rodinní příslušníci k tomuto podání nemají oprávnění.¹⁴⁷ Obviněný má též právo požadovat, aby předtím, než je o jeho žádosti rozhodnuto, mohl být soudem vyslyšen.¹⁴⁸

O žádosti o propuštění z vazby musí být dle dikce zákona rozhodnuto bez zbytečného odkladu, což znamená co nejdříve je to vzhledem k objektivním podmínkám daného případu možné. Osoba, příslušná rozhodnout o žádosti, se liší podle toho, jestli se žádost přezkoumává ještě v průběhu přípravného řízení či nikoliv, a podle toho, jak daná osoba chce rozhodnout. V přípravném řízení může státní zástupce rozhodnout o propuštění obviněného z vazby, ať už s přijetím opatření nahrazující vazbu nebo bez něj, avšak není v jeho pravomoci rozhodnout negativně. V případě, že státní zástupce neshledá žádost obviněného důvodnou, je povinen ji nejpozději do 5 dnů (pořádková lhůta) od přijetí žádosti předložit soudu. Předkládat soudu tuto žádost je státní zástupce povinen také v případě, že

¹⁴⁶ KMEC, J., KOSAŘ, D., KRATOCHVÍL, J., a kol. *Evropská úmluva o lidských právech. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. s. 530.

¹⁴⁷ DRAŠTÍK, A., FENYK, J. a kol. *Trestní řád. Komentář. I. Díl*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2017, s. 536–537.

¹⁴⁸ Nález Ústavního soudu ze dne 18. 5. 2015, sp. zn. I. ÚS 3944/14: „Pokud Ústavní soud formuloval ve svých rozhodnutích v souladu s čl. 5odst. 4 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svoboda s čl. 8odst. 2 Listiny základních práv a svobod zásadu, že obviněný musí být řádně poučen o právu požádat o konání vazebního zasedání a osobní slyšení, ať už se jedná o řízení o stížnosti proti rozhodnutí státního zástupce o ponechání ve vazbě, či řízení o žádosti obviněného o propuštění z vazby, nerespektování tohoto ústavněprávního výkladu je porušením práva podle čl. 38odst. 2 Listiny základních práv a svobod.“, dále pak nález Ústavního soudu ze dne 23. 8. 2012, sp. zn. III. ÚS 1822/11: „Ani v případech periodického přezkumu důvodnosti vazby, k němuž dochází z úřední povinnosti bez podnětu ze strany vazebně stíhaného, nelze nadbytečnost osobního slyšení při rozhodování o dalším ponechání obviněného ve vazbě dovodit pouhým odkazem na tento typ řízení. Sám nedostatek osobního slyšení však nemůže založit porušení základních práv stěžovatele za situace, kdy se stěžovateli dostalo prostoru brojit proti dalšímu trvání vazby v rámci hlavního líčení. Pro posouzení ústavnosti vazebního rozhodnutí soudu má totiž zásadní vliv skutečnost, že stěžovatel měl v období, kdy bylo o dalším trvání vazby rozhodováno, bezprostřední přístup k soudu, kde mohl sám nebo prostřednictvím svého obhájce učinit jakýkoli návrh týkající se vazby, upozornit na zánik vazebních důvodů či navrhnout její nahrazení některým jiným zajišťovacím institutem dle trestního řádu.“

by chtěl obviněnému uložit náhradu vazby dle § 88e až § 88h. K žádosti, kterou státní zástupce předkládá soudu, musí být připojen trestní spis a také stanovisko onoho státního zástupce s argumentací, proč žádost shledal nedůvodnou. Pokud obviněný požádá o propuštění z vazby v řízení před soudem, rozhoduje o ní logicky soud. Za situace, kdy se žádostí souhlasí státní zástupce, může o propuštění obviněného rozhodnout i předseda senátu.¹⁴⁹

3.6.2 Přezkoumání z úřední povinnosti

Přezkoumání důvodů trvání vazby z úřední moci není spolu s řízením o návrhu obviněného na propuštění z vazby garantováno ani Listinou, ani žádným jiným dokumentem. Český trestní řád však přezkum přesto umožňuje. Soud je povinen nejpozději každé tři měsíce od právní moci rozhodnutí o vazbě rozhodnout o jejím dalším trvání. Mimo samotného rozhodnutí, jsou orgány činné v trestním řízení (nikoli pouze soud) povinny přezkoumávat důvody trvání vazby neustále.

V přípravném řízení se tak děje na návrh státního zástupce, který musí být soudu doručen nejpozději 15 dnů před uplynutím tří měsíční lhůty. Tři měsíční lhůta je stanovena jako propadná, což znamená, že v případě jejího nedodržení musí být obviněný neprodleně propuštěn z vazby na svobodu.

V řízení před soudem je povinností soudu rozhodnout o dalším trvání vazby ve lhůtě 30 dnů po podání obžaloby nebo návrhu na schválení dohody o vině a trestu nebo po doručení spisu na základě rozhodnutí o příslušnosti nebo přikázání nebo postoupení věci v případě, že byl obviněný vzat do vazby již v přípravném řízení. Pokud soud o vazbě rozhodl až po podání obžaloby apod., platí tříměsíční lhůta od právní moci předchozího rozhodnutí.

3.7 Nejvyšší přípustná doba vazby

Z předchozí části textu je možné dovodit, že délka vazby velmi úzce souvisí s přezkumem jejího dalšího trvání. Vzhledem k tomu, že vazba představuje nejzávažnější zajišťovací prostředek, který hluboce zasahuje do lidských práv, je nutné stanovit i maximální délku trvání takového zásahu. Některá řízení kvůli své komplikovanosti trvají velmi dlouho. V případě, kdy trvají až neúměrně dlouhou

¹⁴⁹ DRAŠTÍK, A., FENYK, J. a kol. *Trestní řád. Komentář. I. Díl.* Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2017, s 536–538, 582–583.

dobu, není možné, aby byl obviněný (s ohledem na zásadu presumpce nevinny) omezován na svobodě bezmezně dlouho.

Nejvyšší přípustná doba trvání vazby je aktuálně upravená v § 72a, § 72b trestního řádu. Zákonná úprava maximální délky trvání vazby je v českém právním řádu diferenciována v závislosti na závažnosti trestné činnosti, pro kterou je vedeno trestní stíhání. Nejdéle však v rozmezí 1 až 4 roky. Přiměřenost doby strávené obviněným ve vazbě je nutné posuzovat komplexně podle okolností případu s přihlédnutím ke složitosti věci a k jednání obviněného a orgánů činných v trestním řízení. Takto se k přiměřenosti vyjádřil Ústavní soud ztotožňující se s ustálenou judikaturou ESLP.¹⁵⁰ Chtěla bych také upozornit na fakt, že i přes zákonem stanovenou maximální délku trvání vazby není žádoucí, aby byla vždy vyčerpána za každou cenu. Mělo by se jednat vždy o nesmírně složité a zdlouhavé případy, které ale musí stejně jako všechny ostatní disponovat kvalitním odůvodněním.

Zákon kromě vymezení nejvyšší přípustné doby trvání vazby rozlišuje, jaká časová dotace připadá na vazbu během přípravného řízení a jaká během řízení soudního. Jedná se o jednu třetinu délky trvání vazby přípravné řízení a o dvě třetiny na řízení před soudem.

Celková doba vazby, to znamená v přípravném řízení včetně řízení před soudem, nesmí trvat déle než jeden rok, je-li vedeno trestné stíhání pro přečin. V přípravném řízení maximální délka vazby může trvat nejdéle čtyři měsíce. (Přečin je definován trestním zákoníkem v § 14 odst. 2 jako všechny nedbalostní trestné činy a ty úmyslné trestné činy, na něž trestní zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby do pěti let.)

Pokud je vedeno trestní stíhání pro zločin, celková doba vazby nesmí přesáhnout délku dvou let, v přípravném řízení pak osm měsíců. (Zločin je definován trestním zákoníkem v § 14 odst. 3 jako všechny trestné činy, které nejsou podle trestního zákona přečiny.)

V případě, že je trestní stíhání vedeno pro zvlášť závažný zločin, celková doba vazby nesmí trvat déle než tři roky a v přípravném řízení jeden rok. (Zvlášť závažný zločin je dle trestního zákoníku § 14 odst. 3 takový úmyslný trestný čin,

¹⁵⁰ Usnesení Ústavního soudu ze dne 25. 6. 1996, *sp. zn. IV. ÚS 154/96*.

na který trestní zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby nejméně deset let.

Nejvyšší přípustná doba trvání vazby, čtyři roky, může být čerpána, pokud je vedeno trestní stíhání pro zvlášť závažný zločin, za který lze uložit výjimečný trest. V přípravném řízení pak může obviněný být ve vazbě až jednu třetinu této doby, tedy 16 měsíců.

V situaci, kdy je obviněný stíhán pro více trestných činů, posuzuje se délka trvání vazby podle toho závažnějšího, tedy nejpřísněji trestaného. Může se také stát, že trestný čin je překvalifikován na méně závažný trestný čin a doba trvání vazby již přesáhla stanovenou maximální délku. V tomto případě je nutné obviněného neprodleně propustit na svobodu.

Další omezení, které se uplatňuje při posuzování délky vazby, je přímo u vazby koluzní, protože dle § 72a odst. 3 trestního řádu, může vazba z důvodu uvedeného v § 67 písm. b) trvat nejdéle tři měsíce. Doba tří měsíců je počítána dohromady v přípravném řízení s řízením před soudem, žádné poměrné dělení zde není. Výjimkou je situace, kdy obviněný již působil na svědky nebo spoluobviněné či jinak mařil objasňování skutečností závažných pro trestní stíhání. Dané omezení se také neuplatní, pokud koluzní důvod vazby byl dán společně s jiným důvodem.

V praxi se také stává, že v důsledku změny právní kvalifikace skutku, dosavadní délka trvání vazby překročí maximální dobu trvání vazby. V takovém případě je nutné obviněného propustit z vazby „neprodleně“. Tuto skutečnost zdůrazňuji, jelikož předchozí právní úprava umožňovala propuštění obviněného ve lhůtě 15 dnů ode dne, kdy došlo k upozornění na změnu překvalifikování skutku. Taková doba mi připadá jako nepřiměřeně dlouhá. Skutečnost, že je člověk ve vazební věznici, aniž by k tomu byl dán důvod, je obrovský zásah do lidské svobody. K této problematice se vyjádřil i ESLP. V návaznosti na jeho judikaturu byla provedena novelizace, jež zaručuje obviněnému neprodlené propuštění z vazby v případě změny právní kvalifikace, ale i při jakémkoli rozhodnutí o vazbě.

4 Náhrady vazby

Institut vazby má dle trestního řádu představovat v souladu se zásadou ultima ratio nejzazší prostředek řádného dosažení účelu trestního řízení nejen pro fyzickou osobu v procesním postavení obviněného, ale také pro orgány činné v trestním řízení. Vazba je opatřením fakultativním a subsidiárním, proto se v moderních procesních systémech využívají i jiná, mírnější opatření, jimiž lze institut vazby nahradit. Taková opatření mají zajistit, aby obviněný neohrožoval průběh a účel trestního řízení, stejně tak mají zajistit jeho přítomnost před soudem. Přestože opatření nahrazující vazbu jsou konstruována s myšlenkou, že by obviněný mohl zůstat na svobodě nebo byl na svobodu z vazby propuštěn, rovněž tyto opatření zasahují do úrovně osobnostních práv upravených zejména na ústavní rovině, ačkoli ze své povahy mírněji než samotné nekompromisní uvalení vazby. I přes skutečnost, že nedochází k výrazným zásahům do osobní svobody obviněného, i nadále představují zásah, který musí být náležitě odůvodněný, na základě zákona a v souladu s ním.

Možnost nahrazení vazby jiným opatřením je zakotvena již v mezinárodních dokumentech. Příkladem tak může být Mezinárodní pakt o občanských a politických právech, který uvádí v čl. 9 odst. 3: „*[n]ení obecným pravidlem, aby osoby čekající na trestní řízení byly drženy ve vazbě; propuštění může však být podmíněno zárukami, že se dostaví k trestnímu řízení v jakémkoli jiném stádiu soudního řízení a k vynesení rozsudku.*“¹⁵¹ Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod se o možnosti náhrady vazby zmiňuje v rámci práva na svobodu a osobní bezpečnost v čl. 5 odst. 3, kdy druhá věta stanoví, že: „*propuštění z vazby může být podmíněno zárukou, že se dotyčná osoba dostaví k přelíčení.*“¹⁵² Tato záruka není omezená na jedinou možnost, ale spočívá v různých alternativách jako například peněžitá záruka, zbavení cestovních dokumentů, mít stálé bydliště s oznamovací povinností změn či pravidelnému hlášení změn. Úmluva také uvádí, že náhrada vazby je přípustná, pouze pokud důvodem vazby byla obava z útěku. Nicméně je přípustné, aby vnitrostátní právní úpravy umožnily záruky i v jiných případech, tedy pokud byl důvod vazby opřen o jinou obavu než pouze z útěku.

¹⁵¹ Mezinárodní pakt o občanských a politických právech, čl. 9 odst.3.

¹⁵² Rada Evropy [online]. Evropská úmluva o ochraně lidských práv [cit. 13. 2. 2018]. Dostupné na http://www.echr.coe.int/Documents/Convention_CES.pdf.

Účinnost jednotlivých alternativ vazby je velmi úzce svázaná s jejím realizováním. Nejenže je nutné zkoumat poměry obviněného, tedy co je v jeho silách reálně slíbit a dodržet, ale také musí existovat adekvátní právní systém. Bez těchto dvou aspektů není možné efektivně uplatňovat prostředky nahrazující vazbu. Pro některé alternativy postačí, aby stát vytvořený legislativní rámec pouze formálně právně autorizoval, pro jiné je zase třeba vyvinout komplikovanější kontrolní mechanismus. Příkladem, kdy postačí pouze daný legislativní rámec, může být slib obviněného, kterým se obviněný zavazuje dostavit k soudnímu jednání. Dále lze zmínit uložení zákazu zdržování se na určitých místech, nekontaktování určité osoby či neangažování se v určitých činnostech apod. Existují však opatření, u kterých orgány činné v trestním řízení potřebují nějaký kontrolní mechanismus, který dohlédne na to, zda propuštěná osoba plní podmínky jí uložené. Konkrétně mohu uvést příklad, kdy je obviněnému uložena povinnost hlásit se orgánu veřejné moci. Tento orgán musí ale splňovat několik podmínek jako je časová dostupnost, dosažitelná vzdálenost od obviněného, schopnost orgánu takovou činnost vykonávat efektivně a spolehlivě. U elektronického monitoringu je třeba značná podpora ve formě investic do technologie a infrastruktury nebo třeba u záruk peněžitého charakteru je potřeba instituce, jež bude přijímat a uschovávat finanční prostředky atd.¹⁵³ Další funkcí takového mechanismu je ochrana obětí trestných činů. Z dotazníkového šetření prováděné kriminologickým ústavem v roce 2010 vyplynulo, že právní úprava náhrad nejeví žádné významné nedostatky, avšak jiná situace panuje právě v oblasti aplikace jednotlivých opatření. Nedostatky v podmínkách pro realizaci alternativ vazby pak mohou vést k tomu, jich je využíváno výrazně méně, než by mohlo, přestože je jejich potenciál velký.¹⁵⁴

Prostředky nahrazující institut vazby jsou především upraveny v trestním řádu v § 73 a § 73a, přičemž daná ustanovení prošla četnými novelizacemi. Ve smyslu § 73 a § 73a trestního řádu se řadí mezi tyto instituty *záruka*, *dohled*, *předběžné opatření*, *slib* a *peněžitá záruka*. Dalším institutem je podle § 49 odst. 1 ZSM, *umístění v péči důvěryhodné osoby*. Dále také proběhla změna v účinné

¹⁵³ UNODC [online]. *Handbook of basic principles and promising practices on Alternatives to Imprisonment*, [cit. 13. 3. 2018]. Dostupné na: https://www.unodc.org/pdf/criminal_justice/Handbook_of_Basic_Principles_and_Promising_Practices_on_Alternatives_to_Imprisonment.pdf, str. 22–23.

¹⁵⁴ ZEMAN, P a kol. [online] Opatření nahrazující vazbu v trestním řízení, [cit. 13. 3. 2018]. Dostupné na: <http://www.ok.cz/iksp/docs/375.pdf>.

právní úpravě trestního řádu spočívající v zavedení nového institutu *výkonu elektronické kontroly* (tzv. elektronické náramky), a to novelou zákonem č. 150/2016 Sb.

Nahrazení vazby výše zmíněnými prostředky dle trestního řádu není přípustné v případě, že je důvodem vazby shledána obava koluzního jednání dle § 67 písm. b). Výjimku tvoří náhrada vazby mladistvého umístěním v péči důvěryhodné osoby dle § 50 ZSM, která v tomhle ohledu neklade žádné omezení.

Náhrady vazby dle trestního řádu mají sloužit k tomu, aby obviněný nemusel být omezen na osobní svobodě umístěním do vazební věznice, avšak aby i přes jeho ponechání na svobodě nebyl ohrožen účel trestního řízení. Prostředky, jimiž lze vazbu nahradit, je-li dán důvod podle § 67 písm. a) a c) trestního řádu, jsou:

- záruka za další chování obviněného poskytnutá zájmovým sdružením občanů uvedeným v § 3 odst. 1 trestního řádu nebo důvěryhodnou osobou schopnou příznivě ovlivňovat obviněného,
- písemný slib obviněného,
- dohled probačního úředníka nad obviněným,
- předběžná opatření upravená v §§88b až § 88o trestního řádu,
- peněžitá záruka, kterou je možné složit s výjimkou případů, kdy je obviněný stíhán pro některý z trestných činů vyjmenovaných v § 73a odst. 1 větě druhé, pro jejichž charakter je přijetí peněžitě záruky nepřípustné.¹⁵⁵

Všechna výše jmenovaná opatření lze používat jednotlivě, ale také v různých kombinacích. Kumulativní uložení opatření nahrazujících vazbu působí na obviněného intenzivněji tím, že mu je uloženo více povinností a zároveň je lépe „pojištěna“ snaha uchránit účel trestního řízení v dané věci. V rámci uložení náhradních opatření, výše jmenovaných, lze obviněnému uložit současně omezení spočívající v zákazu vycestování do zahraničí.

¹⁵⁵ DRAŠTÍK, A., FENYK, J. a kol. *Trestní řád. Komentář. I. Díl*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2017, s 559–560.

4.1 Rozhodování o prostředcích nahrazujících vazbu

Opatření nahrazující vazbu jsou stejně jako vazba samotná fakultativním opatřením. Jediným orgánem, který o nich může rozhodnout je soud, případně i státní zástupce. Aby soud tato opatření mohl uložit, musí nejdříve pečlivě prozkoumat, zda jsou vůbec dány důvody vazby. Teprve jestli existují konkrétní skutečnosti odůvodňující potřebnost institutu vazby, může soud uvažovat, jestli nelze účelu vazby dosáhnout jiným, méně invazivním prostředkem. Soud je jediným orgánem, který má pravomoc rozhodovat o náhradách vazby v řízení před soudem. Další orgán, který může o vazbě rozhodnout je státní zástupce v přípravném řízení, ale pouze o propuštění obviněného z vazby, a to i na základě přijetí právě některého z prostředků nahrazující vazbu. Státní zástupce může o propuštění rozhodnout právě proto, že soudem již byly shledány důvody vazby. U konkrétních předběžných opatření platí samostatná právní úprava o jejich uložení. Státní zástupce může samostatně rozhodnout jen o některých z nich, tedy o uložení zákazu styku s určitými osobami, zákazu držet a přechovávat věci, které mohou sloužit k páčání trestné činnosti, zákazu užívat, držet nebo přechovávat alkoholické nápoje nebo jiné návykové látky a zákazu her a sázek. V jiných případech rozhoduje v přípravném řízení soud na návrh státního zástupce.

Orgán rozhodující o vazbě v situaci, kdy je možné účelu vazby dosáhnout i jiným opatřením, musí brát v úvahu zejména okolnosti týkající se osoby obviněné. Zde mám na mysli především jeho způsob života, rodinné vztahy, zdravotní stav, je-li zaměstnán apod. Tyto informace je možné zjistit nejen z výslechů a podaných vysvětlení, ale také je možné dát pokyn Probační a mediační službě, aby obviněného „prověřila“. Z takových informací může soud lépe dovodit, zda je obviněný například spolehlivý, dochvilný, nekonfliktní apod., což může velmi pomoci v rozhodování o tom, který prostředek by bylo vhodné použít. Další důležitou zkoumanou skutečností je povaha trestné činnosti, tedy okolnosti spáchaného trestného činu a jeho následky, způsob provedení, pohnutka či jak vysoký trest by mohl být vyměřen v případě shledání viny. V neposlední řadě se bude rozhodující orgán zabývat samotným obsahem nabízených záruky v souvislosti s uvedenými skutečnostmi a musí zvážit, které opatření by přicházelo v úvahu.¹⁵⁶

¹⁵⁶ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád I. §1 až 156. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 861–863.

Opaření nahrazující vazbu mohou trvat pouze omezenou dobu, zákonem stanoveno jako „jen nezbytně nutnou dobu“, což je *de facto* stejné, jako u vazby. Rozhodnutí orgánu o náhradě vazby je považováno jako rozhodnutí o vazbě, z čehož plyne, že je proti němu přípustná stížnost.¹⁵⁷

Povinností orgánu rozhodujícího o náhradě vazby je také kontrola obviněného, jestli plní své povinnosti a jeho chování odpovídá danému omezení, které mu bylo uloženo místo vzetí do vazby. Bohužel se stává, že obviněný neplní své povinnosti uložené v souvislosti s nahrazením vazby. V tom případě soud opět zhodnotí, jestli stále trvají důvody vazby a o vazbě rozhodně. V přípravném řízení se tak děje na návrh státního zástupce.

¹⁵⁷ Stanovisko Nejvyššího soudu ze dne 11. 6. 1998, *sp. zn. Stn 4/97*.

5 Nezákonná vazba a náhrada škody

Trestní řízení může být právně perfektně upraveno, postup státního zástupce může být naprosto objektivní, přesto nelze zabránit tomu, aby nastaly výjimečné případy, kdy je odsouzen nevinný člověk, případně vzat do vazby. Pokud k takovému případu dojde, trestní řád zná mechanismy, kterými se lze domoci spravedlivého konce. V našem právním řádu existují dva způsoby, jak se k nim dopracovat.

Prvním z nich je využití řádných a mimořádných opravných prostředků, případně ústavní stížnosti. Ústavní stížnost může být podána oprávněnou osobou až po vyčerpání všech řádných opravných prostředků, které mohl stěžovatel v dané věci podle zákona ke své ochraně použít. Přestože Ústavní soud může svým rozhodnutím zasahovat do trestního řízení i rušit pravomocná rozhodnutí orgánů činných v trestním řízení, jako orgánů veřejné moci, nelze jej považovat za mimořádný prostředek v trestním řízení.¹⁵⁸ Ústavní soud ve své judikatuře několikrát hodnotí svoji pozici při přezkumu vazebních rozhodnutí a označuje sám sebe za soudní orgán ústavnosti stojící mimo soustavu obecných soudů, kterému nepřísluší nahrazovat orgány činné v trestním řízení, stejně jako na sebe nemůže atrahovat právo přezkumného dohledu nad jejich činností. Jeho hlavním úkolem je pouze dohled nad tím, aby postupem orgánů činných v trestním řízení nebylo porušeno základní právo nebo svoboda stěžovatele. Dle ustálené judikatury je Ústavní soud oprávněn zasáhnout jen tehdy, je-li rozhodnutí obecného soudu o vazbě nedostatečně podloženo zákonnými důvody, či jsou-li tvrzené důvody vazby v extrémním rozporu s kautelami plynoucími z ústavního pořádku.¹⁵⁹ V případě zjištění, že omezení osobní svobody vzetím do vazby bylo nezákonné a soud svým rozhodnutím nezákonnost potvrdí, má osoba zbavená svobody právo na odškodnění dle zákona č. 82/1998 Sb., *o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem*, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁵⁸ ŠÁMAL, P.: *Opravné prostředky v trestním řízení. Stížnost pro porušení zákona. Obnova řízení. I. vydání.* C.H.Beck, Praha 1999, s. 10–11.

¹⁵⁹ Usnesení Ústavního soudu ze dne 15. 9. 2005, *sp. zn. III. ÚS 424/05*, Nález Ústavního soudu ze dne 12. 9. 1996, *sp. zn. I. ÚS 62/96*, Nález Ústavního soudu ze dne 22. 5. 2008, *sp. zn. I. ÚS 734/08*, Nález Ústavního soudu ze dne 6. 6. 2002, *sp. zn. III. ÚS 121/02*.

Druhým způsobem je nárok na odškodnění osoby, aniž by bylo zkoumané, jestli omezení osobní svobody bylo nezákonné. Procesní zárukou nároku na odškodnění je čl. 5 odst. 5 Úmluvy. Toto ustanovení garantuje každé osobě zbavené svobody, že pokud bylo zbavení svobody v rozporu s Úmluvou, má právo na odškodnění. Ústavní soud řešil otázku, zda je stát povinen odškodnit jednotlivce i v situaci, kdy vazba byla nařízena v souladu se zákonem, ale trestní řízení bylo zastaveno nebo byla daná osoba zproštěna obžaloby. Shodně s judikaturou ESLP dospěl Ústavní soud k závěru, že případné odškodnění za takovou vazbu je zásadně na úvaze zákonodárce. Právní úprava v České republice tedy rozšiřuje minimální standard zaručený Úmluvou čl. 5 odst. 5 a dává nárok na odškodnění ve všech jmenovaných situacích.¹⁶⁰

Náhradu škody způsobené rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem v trestním řízení řeší jak v hmotněprávní rovině, tak v procesní zákon č. 82/1998 Sb. (OdpŠk). Tento zákon se netýká výlučně trestního řízení. K trestnímu řízení se vztahují podmínky odpovědnosti státu za škodu ve smyslu § 5 písm. a), b) a § 8 až §12 OdpŠk, jež předpokládají nesprávný úřední postup nebo vydání rozhodnutí v trestním řízení, které je zpravidla pro jeho nezákonnost zrušeno nebo změněno. V neposlední řadě je předpokládáno, že se jedná o vazbu, trest, trestní opatření či ochranné opatření již vykonané.

V případě institutu vazby má právo na náhradu škody osoba, jejíž osobní svoboda byla vazbou omezena, jestliže proti ní bylo trestní stíhání zastaveno, nebo jestliže byla zproštěna obžaloby či v situaci, že byla věc postoupena jinému orgánu. Nárok na náhradu škody může vzniknout i z rozhodnutí o vazbě, které nebylo nezákonné, protože při rozhodování o vazbě nebývají zpravidla k dispozici stejná zjištění, jaká jsou potom zohledněna při meritorním rozhodování. Z tohoto důvodu může dojít ke vzetí do vazby, ačkoliv trestní řízení později skončí jinak než vyhlášením odsuzujícího rozsudku. Rozhodnutí o vazbě tedy nemusí být vždy nezákonné, proto nemusí dojít k jeho zrušení.

Naopak u příkladu vazby existují situace, kdy obviněný nemá výslovně právo na náhradu škody. Jedná se zejména o případy, kdy si obviněný vazbu zavínil sám, především tím, že se pokusil utéct nebo svým jednáním zavinil příčinu k obavě odůvodňující vazbu či její prodloužení. Dále pokud byl zproštěn

¹⁶⁰ BARTOŇ, M. a kol.: *Základní práva*. Praha: Leges, 2016, s. 280–282.

obžaloby či bylo proti němu zastaveno trestní stíhání jen proto, že není trestně odpovědný za spáchaný trestný čin z důvodu věku a přičetnosti, nebo mu byla udělena milost, anebo byl trestný čin amnestován. Právo na náhradu škody nemůže mít ani ten, proti komu bylo trestní stíhání podmíněně zastaveno, nebo pokud výrok o zastavení trestního stíhání byl součástí rozhodnutí o narovnání. Náhradu škody také není možné uplatňovat, je-li nařízená vazba v řízení o vydání do ciziny, pokud ovšem škoda v takovém řízení nevznikla nezákonným rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem českých orgánů.¹⁶¹

5.1 Náhrada majetkové a nemajetkové újmy

Újma, která může nastat v souvislosti s výkonem vazby a je nárokovatelná, je majetková a od roku 2006 i nemajetková, která bývá mnohdy citelnější. Nejtypičtější majetkovou újmou je ztráta výtěžku po dobu výkonu vazby a náklady řízení spojené zejména se skutečností, že vzetí do vazby je důvodem nutné obhajoby. Co se týče újmy nemajetkové, jedná se pak především o újmu týkající se bolestného a ztížení společenského uplatnění. Nemajetková újma zde většinou hraje větší roli, protože nucené omezení osobní svobody je přímým zásahem do jednoho z nejdůležitějších základních práv a svobod. Osobní integrita je dotčena v různých ohledech (psychické i fyzické zdraví, újma na pověsti, ztráta soukromí a kontakt s blízkými osobami).¹⁶² Náhradou škody se tedy odškodňují náklady v prostředcích vynaložených na hájení práv a samotný zásah do osobní sféry postiženého.

Nyní se zaměřím na kritéria, dle kterých se určuje výše zadostiučinění. Je potřeba určit výši odměny advokáta (konkrétní škoda na majetku poškozeného) a průměrnou výši výtěžku, dle které se vypočítá ušlý výtěžek osoby, která byla ve vazbě.¹⁶³ Soud je také povinen brát ohledy na ušlý zisk v podnikání poškozeného. Tyto položky jsou vyčísleny v přesné výši a vždy v penězích. Poškozený, který žádá o náhradu škody i ušlého zisku, musí prokázat existenci příčinné souvislosti mezi jejím vznikem a vazebním stíháním.

¹⁶¹ VOJTEK, P. Zákon č. 82/1998 Sb. ve světle vybrané judikatury. *Soudní rozhledy*. 2005, č. 6, s. 205–210, Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 11. 2003, *sp. zn. 25 Cdo 882/2003*.

¹⁶² VOJTEK, P., BÍČÁK, V. *Odpovědnost za škodu při výkonu veřejné moci*. 4. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2017, s. 121–123.

¹⁶³ Rozsudek Nejvyššího soudu České socialistické republiky ze dne 28. 9. 1970, *sp. zn. 3 Cz 22/70*.

Dále následuje odškodnění nemajetkové újmy za nezákonné omezení osobní svobody. Toto zadostiučinění je vyčísleno též v penězích a plní subsidiární funkci k morálnímu zadostiučinění, které bylo z části nebo zcela nepostačujícím a tím pádem neúčinným. Nejvyšším soudem je dovozeno, že „[s]amotné držení ve vazbě má z povahy věci negativní dopady do svobody pohybu či do práva na soukromí a samo o sobě působí újmu na základních právech, svobodách a důstojnosti dotčené osoby. Adekvátním odškodněním za výkon vazby, neskončilo-li trestní řízení pravomocným odsuzujícím rozsudkem, je částka v rozmezí 500 Kč až 1 500 Kč za jeden den trvání vazby, v jejímž rámci soud promítne všechny okolnosti svého posuzování. Jde o rozmezí orientační, neboť podléhá toliko úvaze soudu v konkrétním případě, k jaké částce dospěje.“¹⁶⁴ Relevantními kritérii při úvahách o formě a výši odškodnění za nemateriální újmu způsobenou nezákonným omezením osobní svobody ze strany státu zpravidla jsou povaha trestní věci, celková délka omezení osobní svobody a následky v osobní sféře poškozené osoby. Důležitým aspektem pro posouzení je také působení vazby na poškozenou osobu z hlediska působení času. Nezákonná vazba může osobu ovlivnit jinak hned po uvalení (v tento okamžik bývá pocit z omezení svobody nejintenzivnější) a jinak při delším trvání. Je také nutné nahlížet na samotnou poškozenou osobu. Pro bezúhonného jedince může být několik dnů ve vazbě větším zásahem do psychického stavu než několik týdnů v případě recidivisty. Vzhledem k výše zmíněnému by měly mít (z hlediska odškodnění) první dny ve vazbě vyšší váhu než dny následující.¹⁶⁵

5.2 Postup při uplatňování nároků

Právní úprava postupu při nárokování náhrady škody je upravena též v zákoně o OdpŠk. Orgán jednající jménem státu ve věcech náhrady škody, která vznikla v trestním řízení, je ministerstvo spravedlnosti. Ministerstvo musí nárok posoudit a v případě, že do 6 měsíců žádosti nevyhoví, je možné se náhrady domáhat v občanskoprávním řízení. Zákon dále stanoví promlčení lhůty, přičemž u vazebního stíhání jsou odlišné od obecných lhůt. Dle § 33 OdpŠk se je nárok na náhradu škody způsobené rozhodnutím o vazbě promlčecí ve lhůtě 2 let od nabytí právní moci rozhodnutí o zproštění, o zastavení trestního stíhání nebo postoupení věci jinému orgánu. Co se týče nároku nemajetkové újmy, zákon zde uvádí lhůty

¹⁶⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 5. 2012, sp. zn. 30 Cdo 914/2011.

¹⁶⁵ REDAKCE. Jednou větou. *Bulletin advokacie*. 2012, č. 4, s. 44.

dvě, a to subjektivní a objektivní, z důvodu, že například dopad na výkonu vazby na zdraví se může projevit až v delším časovém horizontu. Subjektivní lhůta je tedy stanovena na 6 měsíců od okamžiku, kdy se poškozený dozvěděl o jejím vzniku (u vazby tedy v okamžiku oznámení rozhodnutí o zastavení trestního stíhání či zproštění obžaloby). Objektivní lhůta je pak stanovena na 10 let.¹⁶⁶

¹⁶⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 21. 4. 2011, *sp. zn. 30 Cdo 2371/2009-I*, Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 4. 10. 2012, *sp. zn. 30 Cdo 1606/2012*.

6 Zhodnocení a úvahy de lege ferenda

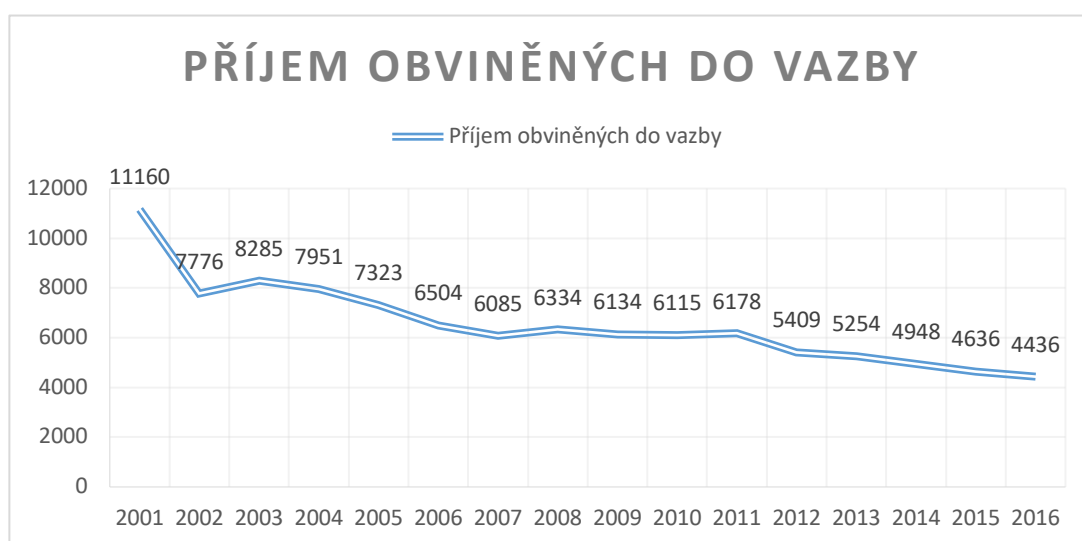
Problematika institutu vazby je velmi závažná a diskutabilní v jednom. Na jedné straně musíme dát co největší prostor orgánům činným v trestním řízení, aby mohly plnit účel trestního řízení, a zároveň musíme brát ohled na oběti trestných činů a jejich bezpečnost. Zajišťovací institut vazby je v tomhle ohledu velmi nápomocný, protože drží osobu obviněnou mimo hlavní linie vyšetřování z důvodu jejího možného maření účelu trestního řízení, a přitom zajišťuje její přítomnost při soudním řízení. Na druhou stranu tu jsou práva osoby obviněné, která je také nutné respektovat. Důležitá je v tomto ohledu zásada presumpce nevinu, protože osoba obviněná nemusí být osobou vinnou z trestné činnosti. Dalším podstatným aspektem je právo obviněného být slyšen. Toto právo bylo zakotveno v našem právním řádu až novelou v roce 2011, kterou bylo zavedeno výše zmiňované vazební zasedání. Před účinností novely bylo o vazbě rozhodováno v rámci řízení před soudem a v některých případech v neveřejném zasedání, což bylo v rozporu s čl. 5 odst. 4 Úmluvy. K tomuto ustanovení se judikatura Evropského soudu pro lidská práva vyjádřila tak, že v situaci, kdy obviněný nebyl vyslechnut v rámci přezkumu žádosti o propuštění na svobodu, je takový postup považován jako porušení čl. 5. odst. 4. Úmluvy. Přestože rozsudky ESLP nejsou formálním pramenem práva, mají interpretační význam. Smluvní státy mají povinnost tato rozhodnutí respektovat. Rozpor české právní úpravy s Úmluvou byl posléze shledán i Ústavním soudem.¹⁶⁷ Ústavní soud také uvedl, že do doby jednoznačné úpravy této problematiky bude pouze na obecných soudech, aby nalézaly procesní postupy, a dotvářely tak právo. Jednoznačná úprava však přišla až po šesti letech, což mi vzhledem k právní nejistotě vazebně stíhaných osob přijde jako neadekvátně dlouhá doba.

V průběhu práce jsem se zmiňovala o novelizacích trestního řádu, které se nějakým způsobem dotkly právní úpravy vazby. Některé změny v trestním řádu byly malé, některé zase rozsáhlé. Těmi rozsáhlejšími byla tzv. velká novela z roku 2001 a poté novela z roku 2011. Jedním z jejich hlavních záměrů bylo snížení počtu osob ve vazbě. V následujícím grafu¹⁶⁸ je znázorněno, jak se od roku 2001

¹⁶⁷ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 28.10.1998 ve věci Assenov a spol. v. Bulharsko, stížnost č. 24760/94, Nález Ústavního soudu ze dne 22. 3. 2005, *sp. zn. Pl. ÚS 45/04*, dále HERCZEG, Jiří. K právu být slyšen v řízení o přezkoumávání trvání vazby. *Bulletin advokacie*. 2005, č. 10, s. 15-19.

¹⁶⁸ Data pro vytvoření vlastního grafu byla převzata ze statistických ročenek vězeňské služby.

počty obviněných osob ve vazbě měnily. Z grafu vyplývá, že se počet osob nastupujících do vazby od roku 2001 o více jak polovinu snížil. Od roku 2011 je pak možné pozorovat pouze klesající tendenci. Tato fakta je nutno hodnotit velmi pozitivně. Největší zásluhu na postupném snižování počtu osob ve vazbě nese vznik úpravy vazebního řízení a pevně stanovené nejvyšší přípustné délky vazby dle závažnosti trestných činů. Na klesající tendenci však mají vliv i další faktory. Tyto významné novely tak zpřísnily podmínky pro vzetí a držení obviněného ve vazbě, což nelze hodnotit jinak než pozitivně.

Další palčivou otázkou je přiměřenost délky trvání vazby. V posledních letech je tento aspekt institutu vazby nejvíce diskutovaným v důsledku medializace kauzy bývalého poslance MUDr. Davida Ratha, který ve vazbě strávil cca 1,5 roku. Posuzování délky vazby je hluboce provázáno s posuzováním důvodnosti vazby jako takové. Bez řádného odůvodnění nemůže být vazba dále prodloužena. Na tomto místě bych vyzdvihla doktrínu ESLP, která respektuje potřebu zesilování důvodů pro další trvání vazby. I přes obsáhlou analýzu právní úpravy a judikatury je velmi obtížné stanovit vlastní závěr o hranicích délky vazby právě z důvodu, že každý případ se vyznačuje svojí jedinečností a rozdílnými konkrétními okolnostmi. Proto je nutné trvat na kvalitním přezkumu důvodů ospravedlňujících další trvání vazby. K tomu se často vyjadřuje i judikatura Ústavního soudu. Klade důraz zejména na posuzování důvodů vazby obecnými soudy a na to, aby byly hodnoceny veškeré skutečnosti. Dále se soustředí na odůvodnění vazby, jelikož je nutné, aby bylo vysvětleno a podloženo jasnou a rozumnou argumentací. Tím je vyvíjen čím dál tím větší nátlak na práci orgánů činných v trestním řízení. Jde o to, aby zajistily co nejvíce procesně

použitelných důkazů a co největší množství informací. Na obecné soudy pak připadá vyhodnocení daných skutečností. Je však nutné si uvědomit, že soudci jsou také pouze lidé. Každý člověk je jedinečná lidská bytost se specifickým vnímáním, subjektivním náhledem na svět a rozdílným rejstříkem morálních hodnot. Právě kvůli výše zmíněné rozdílnosti a rozmanitosti není možné, aby byl zajištěn unifikující náhled na tuto problematiku, čímž se neustále tvoří prostor pro zásahy Ústavního soudu.

Další otázkou je dvojkolejnost přezkumu trvání vazby. V českém trestním procesu je zakomponován přezkum na žádost obviněného a z moci úřední, což ne vždy bývá v jiných právních řádech zvykem. Setkala jsem se názory, které podporují sjednocení, tedy spíše ponechání jednoho z nich, a to z důvodu běhu dvou odlišných lhůt. Nejsem si jistá, zda by takové kroky měly nějaký vyšší význam. Dle mého názoru je přezkum z podnětu obviněného podstatným právem, které by obviněnému nemělo být odpíráno, zvláště když je výslovně zakotveno v Úmluvě. O právu na přezkum na návrh obviněného se mimo jiné zmiňuje i historicky první dokument zabývající se výlučně osobní svobodou a její ochranou, *Habeas Corpus Act*. Přezkum z moci úřední je dle mého názoru také vhodným prostředkem, jelikož zbavuje obviněného povinnosti o přezkum vždy požádat, ať už například ze zdravotních či jiných důvodů. Je tak obecně zaručeno právo na přezkum trvání důvodů vazby ve stanovených lhůtách. Bez této možnosti by došlo k výraznému snížení práv osoby omezené na osobní svobodě vazbou. Přestože je již z trestního řádu patrné, co vše se považuje za rozhodnutí o vazbě, v praxi stále přetrvávají problémy. Co se tedy týče úvah *de lege ferenda*, nesouhlasím s názorem podporujícím odebrání jednoho druhu přezkumu. Zamezila bych snaze o přílišné zjednodušování právní úpravy, přestože obecné zjednodušení trestního řízení je podporovaným krokem. Návrhem pro efektivnější přezkum by mohlo být sjednocení dvou běžících lhůt (30 dnů pro obviněného a 3 měsíce pro soud). V případě, že by obviněný o přezkum nepožádal, proběhlo by přezkoumání důvodů dalšího trvání vazby ex offio. Lhůtu pro rozhodování o dalším trvání vazby bych sjednotila dle doporučení ESLP na řády týdnů. Vhodnou alternativou mi přijde časový úsek 4 až 6 týdnů.

Délka vazby ovšem není ovlivněna pouze rozhodovací činností orgánů činných v trestním řízení, ale také pojetím trestního řízení jako takového. V České republice je zaveden vysoce formalizovaný proces a každý krok, ať už

obviněného nebo státního zástupce, ovlivňuje jeho délku a tím pádem i dobu obviněného ve vazbě. Trestní řád obviněnému zároveň poskytuje rozsáhlou škálu práv, která může využít. Pro jejich správné využití je však nutno rad zkušeného obhájce. Práva, která jsou obviněnému poskytnuta a zákonem zaručena, jsou v českém právním řádu oproti jiným zemím nadstandardní. Je tedy otázkou, zda uplatňovat veškerá práva na úkor délky trestního řízení a pobytu ve vazbě.

Při úvaze, jak minimalizovat zásah do osobní svobody jednotlivce v souvislosti s vazbou, jsem dospěla k závěru, že je potřebná správná aplikace práva již při rozhodování o vazbě soudy v prvním stupni. V hierarchii úkonů, se z podezřelého se stává obviněný a z obviněného se následně stává osoba obviněná vzatá do vazby. Tyto kroky doprovází zákonem stanovené lhůty, které jsou při jejich nedodržení ku prospěchu obviněného. Jak jsem se již v textu zmiňovala, obviněný má právo podat stížnost proti rozhodnutí o vzetí do vazby. Stížnost podaná obviněným nenabývá odkladného účinku. Dle mého názoru nastává problém ve chvíli, kdy stížnostní soud není svázán lhůtou, ve které musí rozhodnout. V té době je ještě stále nevinný obviněný držen ve vazbě bez pravomocného rozhodnutí soud. Stížnostní soud ale ne vždy rozhoduje o vazebních věcech s takovou rychlostí, s jakou by měl (§ 2 odst. 4 trestního řádu). Pokud navíc obviněný využije svého práva být slyšen před soudem, rozhodnutí stížnostního soudu může přijít ještě po delší době. Takové případy sice nejsou zcela běžné, ale mohou nastat. Proto bych *de lege ferenda* navrhla ustanovení lhůty pro rozhodnutí stížnostního soudu. Byla by tak posílena výše zmíněná zásada rychlého projednávání vazebních věcí a též by to přispělo k právní jistotě obviněného.

Další výtku směřuje vůči využívání opatření nahrazujících vazbu. Vzhledem k jejich špatné kontrolovatelnosti nemají u soudců velkou oblibu a jsou využívány spíše sporadicky. Na tuto problematiku by se zákonodárce měl v příštích letech zaměřit, jelikož by častější využití náhradních opatření vedlo k dalšímu snížení počtu osob omezených na osobní svobodě vazbou. Míra omezení lidských práv a svobod by se navíc dost patrným způsobem snížila. Řekla bych, že dopad vyššího využívání těchto prostředků by mohl mít pozitivní vliv i na státní rozpočet. Hlavním důvodem této domněnky je následné uplatňování náhrady škody poškozeným v případě, že se vazba ukázala po vyšetření věci jako neúčelná. Stát se nemůže zříci své odpovědnosti a musí

poškozenému na jeho žádost poskytnout náhradu újmy. Je nutné podotknout, že výše nemajetkové újmy se hodnotí a vypočítává velmi těžce a často je ovlivněna mediálním rozruchem kolem jednotlivých kauz. V neposlední řadě bych se chtěla vyjádřit k aktuální situaci elektronických náramků. Hlavním cílem zákonodárce bylo zaměření se na zvýšení efektivity a ekonomičnosti trestního řízení. Záměrem bylo rozšíření využití systému elektronického sledování na oblast opatření nahrazujících vazbu, jelikož do té doby byla možnost využití elektronické kontroly pouze u výkonu trestu domácího vězení.¹⁶⁹ Záměr zákonodárce byl více než vítán, zvláště po průzkumu mezi probačními úředníky, státními zástupci a soudci, kteří se k němu vyjadřovali velmi pozitivně. Toto šetření bylo zveřejněno v roce 2010. Použití elektronického náramku jako institutu nahrazující vazbu bylo potřebným krokem, avšak jak jsem již zmiňovala, v případě, kdy nejsou vyřešeny praktické otázky aplikace, právní ustanovení nic neznamena. Narážím na situaci, kdy je v trestním řádu zavedena nová náhrada vazby, avšak Ministerstvo spravedlnosti nebylo schopné do dnešního dne zajistit její fungování. Poslední zprávy hovořily o uzavření smlouvy s vítězným uchazečem tendru o dodávce náramků. Od té doby uplynulo více než 6 měsíců a zatím není jasné, kdy se chystá plně funkční zaběhnutí. Ačkoliv je tato kritika spíše politická, myslím si, že je na místě.

Další velmi diskutovanou otázkou je vznik naprosto nového trestního řádu. Komise odborníků, která měla poskytnout návrh nového trestního řádu, byla sestavena již před značně dlouhou dobou. V průběhu času se personálně obměnila, na ministerstvu spravedlnosti se vystřídal několik ministrů, ale rekonstrukce trestního řádu byla stále v nedohlednu. Zvrat nastal až v lednu roku 2018, kdy byly zveřejněny klíčové části nové podoby trestního řádu. Ministerstvo spravedlnosti spustilo speciální webové stránky, aby se odborná i laická veřejnost mohla k předkládanému textu vyjádřit.¹⁷⁰ Přestože hlavním cílem nového kodexu je urychlení cesty k potrestání pachatele a zjednodušení trestného řízení, zveřejněný text nijak významně nezasahuje do právní úpravy vazby. Z prozatímního vývoje rekonstrukce tedy nelze přesněji určit budoucí vývoj

¹⁶⁹ LEGS. Novela trestního řádu. *Právní rozhledy*. 2015, č. 11, s. II

¹⁷⁰ Ministerstvo spravedlnosti [online]. *Nový trestní řád může nyní připomínkovat také veřejnost* [cit. 15. 3. 2018]. Dostupní na: <https://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?j=33&o=23&k=2375&d=357674>. Justice.cz [online]. *Rekonstrukce trestního práva procesního* [cit. 15. 3. 2018] Dostupné na: <https://tpp.justice.cz>.

úpravy institutu vazby. Nicméně bych se držela záměru zjednodušení trestního řízení a zmírnění administrativní zátěže. Nutno také dodat, že nová právní úprava vazby by byla určitě vítaným krokem. Jak jsem se již zmiňovala, institut vazby byl nesčetněkrát novelizován. Z tohoto důvodu je velmi obtížné udržet jasnou, přehlednou, a hlavně provázanou právní úpravu (zvláště po velkých zásazích do úpravy). Dle mého názoru je nejlepším řešením pro budoucí právní úpravu trestního řádu v oblasti vazby zaměření se na srozumitelnost, provázanost a logičnost právních ustanovení týkajících se vazby. Příkladem jiného uspořádání by mohlo být i rozdělení důvodů vazby na jednotlivá ustanovení. U každého důvodu by se pak mohly vyskytovat veškeré informace, jež k nim přísluší. Změnu právní úpravy bych doporučila v otázce přezkumu dalšího trvání vazby, o kterém jsem psala výše. Stejně tak bych se zamyslela nad ustanovením lhůty u rozhodování o stížnosti proti rozhodnutí o vazbě. Další větší úpravy dle mého názoru nejsou na místě. Dle odborných článků a různých rozhovorů s odborníky jsem došla k závěru, že stávající úprava vazby krom zmiňovaného přezkumu nepůsobí v praxi obtíže a odpovídá evropským standardům a právu EU.

Závěr

V této diplomové práci jsem se zabývala hlavními východisky platné právní úpravy vazby v českém právním prostředí. S přihlédnutím k faktu, že trestní řád prošel četnými novelizacemi, je v některých částech práce zohledněna pro porovnání i dřívější úprava. Celou práci jsem také provázala judikaturou, jež má v oblasti vazby velmi velký vliv.

Cílem této práce bylo podat komplexní náhled na současnou právní úpravu. Nejdříve jsem proto svoji pozornost zaměřila na ústavní a mezinárodní zakotvení osobní svobody jedince, protože právě vzetí do vazby je obrovským zásahem do takto garantované svobody. Omezení nebo dokonce zbavení osobní svobody je proto možné jen a pouze z důvodů a způsobem, jež stanoví zákon. Aplikace příslušných zákonných ustanovení musí být zejména zdrženlivá a musí nastupovat jen v případě, že jejich legitimního účelu nelze dosáhnout jinak. Ze zmiňovaných dokumentů pak vychází následná základní pravidla pro užívání prostředků omezujících osobní svobodu ze strany státu. Zajišťovací prostředky jsem zkoumala v kapitole druhé, jelikož je podstatné chápat celý vývoj trestního řízení a rozumět způsobu, jakým se obviněný může do vazby dostat. Tyto způsoby jsou v podstatě velmi rychlé, vzhledem k tomu, že zainteresované orgány činné v trestním řízení jsou limitovány přesnými lhůtami, které je nutné s obezřetností sledovat a dodržovat. Ústavní základy, ze kterých je nutno vycházet, má nejenom vazba, ale i další zajišťovací prostředky a samotné trestní stíhání. Stěžejní kapitolou této práce je kapitola třetí, zabývající se jak materiálním, tak formálním vazebním právem. Nejdříve jsem se zaměřila na teoretická východiska jako je samotný pojem vazby a její charakteristické znaky, z nichž vyplývá, že vazba je fakultativní prostředek, používající se jako *ultima ratio*. Vždy jde o opatření procesní povahy, u kterého stále platí presumpce nevinu. Vazba je také pouze zajišťovacím institutem, nikoli trestem. Postrádá tedy charakter výchovný či sankční. Při aplikaci tohoto instrumentu je nutné brát ohledy také na zásadu přiměřenosti, princip subsidiarity a uvážit úměrnost omezení svobody vůči závažnosti stíhaného trestného činu. Následně jsem analyzovala důvody vazby dle zákonných ustanovení a velmi bohaté judikatury. Zákon stanovuje podmínky, za kterých je možné obviněného vzít do vazby a dále vymezuje konkrétní důvody. Na tomto základě rozlišujeme vazbu útěkovou, koluzní a předstížnou. U vazby útěkové jsou vazební důvody uvedeny

demonstrativně, u koluzní vazby je použit kombinovaný výčet a předstižná vazba disponuje výčtem taxativním. Z tohoto důvodu je nutné sledovat judikaturu, která jednotlivé důvody rozvádí a vysvětluje kdy a za jakých okolností má být vazba aplikována. Dále jsem zkoumala činnost soudů při rozhodování o vzetí obviněného do vazby. Za nejdůležitější aspekt při rozhodovací činnosti soudů o vazbě považuji odůvodnění, které nesmí být vágní a obecné. Soudy se musí vypořádat se všemi podstatnými skutečnostmi a zároveň zvážit i jiné prostředky. Totéž platí při rozhodování o dalším trvání vazby. Co se týče přezkumu důvodů trvání vazby, v českém právním řádu je uplatňován přezkum na žádost obviněného a přezkum ex offo. Orgány činné v trestním řízení jsou však povinny důvody vazby zkoumat neustále. Rozhodnutí o dalším trvání vazby musí být učiněno soudem minimálně každé tři měsíce. Na závěr této kapitoly jsem se zabývala délkou trvání vazby, jež je zákonem omezena horní hranicí. Nejvyšší přípustná doba vazby je tedy zákonem stanovena v závislosti na vážnosti stíhaného trestného činu. V následující kapitole jsem nastínila instrument trestního práva procesního, díky němuž je možné vazbu nahradit méně invazivními způsoby, tzv. náhrady vazby. Přestože jsem se nezaměřila na jednotlivé konkrétní prostředky, ale pouze na obecnou charakteristiku a způsob využití, jsem přesvědčena, že tyto prostředky mají velký potenciál při snižování počtu osob vzatých do vazby. Pátá kapitola byla zaměřena na odpovědnost státu za škodu v souvislosti s omezením osobní svobody jedince, u kterého nebyl vynesena odsuzující rozsudek, nebo došlo ke zrušení takového rozsudku. Zabývala jsem se tedy aplikací zákona o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem. Při posuzování náhrady újmy je důležité rozlišovat újmu majetkovou a nemajetkovou. V návaznosti na toto rozlišení se odvíjí rozličná kritéria výše peněžitého zadostiučinění. V poslední kapitole jsem se snažila zhodnotit vybrané, dle mého názoru problematické a diskutované, aspekty právní úpravy vazby a případně navrhnout řešení *de lege ferenda*. Nutno podotknout, že pro účelné a efektivní návrhy budoucí úpravy by bylo potřebné celý institut vazby probádat do největších detailů, což ale nemělo být účelem této práce.

Dalším cílem této práce bylo zhodnocení platné právní úpravy. Tento cíl jsem dle mého názoru dostatečně obsáhla v poslední kapitole „zhodnocení a úvahy *de lege ferenda*“, kde jsem se vyjádřila k tomu, že právní úprava vazby je

v České republice na dobré úrovni a není třeba mnoho významných změn. Nicméně zastávám názor, že zjednodušení trestního řízení jakožto i řízení vazebního by mohlo přinést jisté zrychlení a zefektivnění celého systému. Co se kontextu mezinárodního právního standardu týče, právní úprava vazby díky novelizacím, které zavedly např. vazební zasedání s právem obviněného být slyšen, bez větších výhrad splňuje kladené nároky. Otázkou pak zůstává aplikační soulad především s ESLP, který ještě občas poukazuje na případy porušení čl. 5 Úmluvy ze strany České republiky.

Posledním cílem této práce mělo být zhodnocení praktického dopadu vazby, tedy jestli je institutem využívaným více, než by bylo vhodné. Pokud bych tuto otázku řešila v kontextu úpravy účinné před deseti lety, rozhodně bych se bez výhrad přiklonila ke kritice nadměrného užívání tohoto institutu. Plynutím času se však právní úprava vazby významně změnila a četnost obviněných vzatých do vazby se stále snižuje. Je pravdou, že bohatá judikatura Ústavního soudu dokládá, že ne ve všech případech postupují orgány činné v trestním řízení při vazební problematice správně, ale to je také dáno povahou a kontroverzností institutu jako takového. Dle mého názoru česká právní úprava nevykazuje výrazné nedostatky a nemyslím si, že by bylo instrumentu vazby orgány činnými v trestním řízení úmyslně nadměrně zneužíváno. Zvláště pokud bych přihlédla k faktu, že institut vazby je poměrně procesně složitý trestní instrument. Pokud je vazba aplikována, státní zástupce i soudy, ačkoliv mají plný rozvrh, si musí hlídat lhůty, rozhodovat přednostně rychle apod. V případě neodůvodněné či velmi špatně odůvodněné vazby, která je následně shledána jako nezákonná, je rozhodující subjekt vystaven kárnému řízení. Proto se dle výše zmíněného domnívám, že vazební důvody nebývají shledány jen tak pro nic za nic. Otázkou pak zůstává využívání náhradních opatření na místo vazby. Zde jsem dospěla k názoru, že by se měly využívat více. I přes zmíněná pozitiva zastávám názor, že vazba je stále nadměrně využívána. Proto by se mělo stále cílit na způsoby, které by podpořily další snižování počtu osob vzatých do vazby, čímž mám na mysli propracovanější systém fungování institutu náhrad.

Institut vazby má tedy v trestním řízení nepochybně své místo, jelikož by bez něj nemohlo být v některých situacích dosaženo účelu trestního řízení, a to i za předpokladu, že byly vzaty v potaz jiné instituty vazbu nahrazující. Vzhledem k tomu, že vazba představuje velmi závažný zásah do ústavně a mezinárodně

zaručených práv, především práva na osobní svobodu, je nutné věnovat právní úpravě zvýšenou pozornost. Kvalitní právní úprava ovšem neznamená dobré fungování v praxi. Je potřebné dohlížet na praktické aplikování tohoto institutu tak, aby nebyl zbytečně nadužíván a byl uplatňován opravdu jen ve výjimečných případech, ve kterých nelze uložit jiné alternativní opatření nahrazující vazbu. Vazba musí být v očích orgánů činných v trestním řízení i všeobecné veřejnosti chápána jako prostředek *ultima ratio*, stejně jako se nesmí zapomínat na zásadu presumpce neviny.

Summary

In this diploma thesis, I tackled the main aspects of the custody in the Czech legal system. The primary goal of this paper is to provide a complex view on current legal regulation of the custody. First of all, I concentrated on constitutional and international regulation of personal freedom, because the institute of custody represents vast intervention into previously mentioned freedom. The restriction or even the deprivation of personal freedom is thus possible only under certain circumstances stated in the law. Second of all, I analysed the general topic of means of detention which also includes the custody itself. The key point of this thesis lies in the third chapter that contains analysis of the material and the formal law in connection with the custody. This chapter provides the definition of the custody itself with regard to its characteristic features. It is possible to say that the custody is facultative institute of criminal law which is used as institute *ultima ratio*. The custody is also provision that respects the presumption of innocence. Another important fact is represented by the character of the custody. It is necessary to keep in mind that custody is not a penalty. Its purpose is to secure proper course of the criminal procedure. That is why it lacks educational or sanction dimension. Before the application of the institute itself, it is also essential to take into account various principles of law (i.e. principle of proportionality, principle of subsidiarity etc.). Then I analysed the causes of the custody. The criminal procedure code distinguishes 3 types of the custody in dependence on possible behaviour of accused person. To better clarification of previously mentioned types, I used the practice of the Constitutional Court. Another important topic of this thesis is the decision-making process of the courts. The most important aspect of every decision of the court is its argumentation that must be precise. The court also has to deal with every important aspect of the criminal procedure and must consider the use of different institutes of detention (except the custody itself). The criminal procedure code provides other institutes that can be used as a replacement of the custody (i.e. promise of accused person to live properly etc.). I also tackled the topic of the responsibility of the state for the damage caused in connection with restriction of personal freedom. Lastly, I tried to evaluate the most problematic and discussed aspects (according to my opinion) of the custody and I also tried to suggest possible solutions *de lege ferenda*. I eventually came up to conclusion that the

quality of legal regulation of the custody in the Czech Republic is high enough and thus there are no fundamental changes needed.

Seznam použitých zdrojů

Monografie a komentářová literatura

1. BARTOŇ, M. a kol.: *Základní práva*. Praha: Leges, 2016, 608 s.
2. CÍSAŘOVÁ, D., FENYK, J., GRIVNA, T. a kol. *Trestní právo procesní*. 6. vydání. Praha: Linde Praha, a. s., 2015, 848 s.
3. ČAPEK, J. *Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, I. Část – Úmluva, Komentář s judikaturou*. Praha: Linde Praha, a. s., 201, 877 s.
4. DRAŠTÍK, A., FENYK, J. a kol. *Trestní řád. Komentář. I. Díl*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2017, 2552 s.
5. HENDRYCH, D. a kol. *Právnícký slovník*, 3. vydání, Praha: C. H. Beck, 2009.
6. HERCZEG, J. *Média a trestní řízení*. Praha: Leges, 2013, 288 s.
7. CHMELÍK, J. et al. *Trestní řízení*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014, 509 s.
8. ISHAY, M. *The History of Human Rights: From Ancient Times to the Globalization Era*. Los Angeles: University of California Press, 2008. 480 s.
9. JELÍNEK, J. A KOL. *Trestní právo procesní*. 4. vydání. Praha: Leges, 2016, 864 s.
10. KLÍMA, K. et al. *Komentář k Ústavě a Listině*. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009. 1441 s.
11. KMEC, J., KOSAŘ, D., KRATOCHVÍL, J., a kol. *Evropská úmluva o lidských právech. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. 1687 s.
12. MANDÁK, V. *Zajištění osoby obviněného v československém trestním řízení*. Praha: Orbis, 1975, 301 s.
13. ODEHNALOVÁ, J. a kol. *Ochrana lidských práv v ústavním a evropském kontextu*. Praha: Metropolitan University Prague Press, 2016, 345 s.
14. REPÍK, B. *Evropská úmluva o lidských právech a trestní právo*. Praha: Orac, 2002, 263 s.
15. RŮŽIČKA, M., ZEZULOVÁ, J. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, 808 s.
16. ŠÁMAL, P. *Opravné prostředky v trestním řízení. Stížnost pro porušení zákona. Obnova řízení*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 1999, 195 s.
17. ŠÁMAL, P., MUSIL, J., KUČHTA, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 4. přepracované vydání. Praha: C.H. Beck, 2013, 1053 s.
18. ŠÁMAL, P. A KOL. *Trestní řád. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, 4700 s.
19. VANGELI, B. *Zákon o Policii České republiky*. 2. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014, 488 s.
20. VANTUCH, P. *Obhajoba obviněného*. 3. vyd. Praha: C. H. Beck, 2010, 672 s.
21. VOJTEK, P., BIČÁK, V. *Odpovědnost za škodu při výkonu veřejné moci*. 4. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2017, 276 s.
22. WÄGNEROVÁ, E. et al. *Listina základních práv a svoboda. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s. 2012, 931 s.

Právní předpisy a další primární zdroje

1. OSN [online]. *Mezinárodní pakt o občanských a politických právech*, 1966 [cit. 22. 2. 2018]. Dostupné na http://www.osn.cz/wp-content/uploads/2015/03/mezinar.pakt-obc.a.polit._prava_.pdf.
2. OSN [online]. *Všeobecná deklarace lidských práv*, 1948 [cit. 13. 2. 2018]. Dostupné na http://www.osn.cz/wp-content/uploads/UDHR_2016_CZ_web.pdf.
3. Pokyn obecné povahy nejvyšší státní zástupkyně ze dne 21. 9. 2009, č. 8/2009 o trestním řízení.
4. Rada Evropy [online]. *Evropská úmluva o ochraně lidských práv* [cit. 13. 2. 2018]. Dostupné na http://www.echr.coe.int/Documents/Convention_CES.pdf.
5. Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb., *o Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod* [cit. 13. 2. 2018]. Dostupné na <http://www.nssoud.cz/historie/umluva.pdf>.
6. Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2013/48/EU ze dne 22. října 2013 *o právu na přístup k obhájci v trestním řízení a řízení týkajícím se evropského zatýkacího rozkazu a o právu na informování třetí strany a o právu na komunikaci s třetími osobami a konzulárními úřady v případě zbavení osobní svobody*.
7. Stanovisko Nejvyššího soudu ze dne 11. 6. 1998, sp. zn. Stn 4/97
8. Usnesení č. 2/1993 Sb., předsednictva České národní rady *o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky*, ve znění pozdějších předpisů.
9. Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., *Ústava České republiky*, ve znění pozdějších předpisů.
10. Zákon č. 141/1961 Sb. *Trestní řád*, ve znění pozdějších předpisů.
11. Zákon č. 82/1998 Sb., *o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád)*, ve znění pozdějších předpisů.
12. Zákon č. 105/2003 Sb., *o změně některých zákonů v souvislosti s přijetím zákona o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních*, ve znění pozdějších předpisů.
13. Zákon č. 218/2003 Sb., *o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů*.
14. Zákon č. 273/2008 Sb., *o Policii České republiky*, ve znění pozdějších předpisů.
15. Zákon č. 459/2011 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., *o trestním řízení soudním (trestní řád)*, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.
16. Zákon č. 45/2013 Sb., *o obětech trestných činů*, ve znění pozdějších předpisů.
17. Zákon č. 104/2013 Sb. *O mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních*, ve znění pozdějších předpisů.
18. Zákon č. 150/2016 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., *o trestním řízení soudním (trestní řád)*, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 218/2003 Sb., *o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže)*, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 40/2009 Sb., *trestní zákoník*, ve znění pozdějších předpisů.

19. Zákon č. 57/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 104/2013 Sb., o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony.

Časopisecká literatura

1. VOJTEK, Petr. Zákon č. 82/1998 Sb. ve světle vybrané judikatury. Soudní rozhledy. 2005, č. 6.
2. REDAKCE. Jednou větou. Bulletin advokacie. 2012, č. 4.
3. HERCZEG, Jiří. K právu být slyšen v řízení o přezkoumávání trvání vazby. Bulletin advokacie. 2005, č. 10.
4. LEGS. Novela trestního řádu. Právní rozhledy. 2015, č. 11.

Soudní rozhodnutí

- ESLP

1. Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci Wemhoff proti Německu č. 2122/64 ze dne 27. 6. 1968.
2. Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ve věci Fox, Campbell a Hartley proti Spojenému království, č. 12244/86.
3. Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 28.10.1998 ve věci Assenov a spol. v. Bulharsko, stížnost č. 24760/94.
4. Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva Kudła proti Polsku, č. 30210/96.
5. Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva Punzelt proti ČR z 25. 4. 2000 č. 31315/96.
6. Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 4. 12. 2008, sp. zn. 19970/04
7. Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 7. 4. 2005 ve věci Rokhlina proti Rusku, stížnost č. 54071/00.
8. Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva sp. zn. 54071/00, ze dne 7. 4. 2005.
9. Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 28. 10. 2010, sp. zn. 20157/05
10. Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva Tariq proti České republice, č. 75455/01, 18. dubna 2006.
11. Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 27. 9. 2007, sp. zn. 18642/04.
12. Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 4. 11. 2008 ve věci Janulis proti Polsku, stížnost č. 20251/04.
13. Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 21. 2. 2013, sp. zn. 3252/09
14. Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ve věci Medvedyev a ostatní proti Francii, č. 3394/03, rozsudek velkého senátu ze dne 29. 4. 2010.

- ÚS

1. Nález Ústavního soudu ze dne 15. 9. 1994, sp. zn. II. ÚS 138/93.
2. Nález Ústavního soudu ze dne 10. 12. 1997, sp. zn. II. ÚS 347/96.

3. Nález Ústavního soudu ze dne 6. 6. 1996, sp. zn. I. ÚS 46/96.
4. Usnesení Ústavního soudu ze dne 25. 6. 1996, sp. zn. IV. ÚS 154/96.
5. Nález Ústavního soudu ze dne 12. 9. 1996, sp. zn. I. ÚS 62/96.
6. Nález ústavního soudu ze dne 25. 9. 1997, sp. Zn. III. ÚS 148/97.
7. Nález Ústavního soudu ze dne 10. 12. 1997, sp. zn. II. ÚS 347/96.
8. Nález Ústavního soudu ze dne 9. 4. 1998, sp. zn. III. ÚS 240/97.
9. Nález Ústavního soudu ze dne 4. 11. 1999, sp. zn. III. ÚS 188/99.
10. Nález Ústavního soudu ze dne 24. 2. 2000, sp. zn. IV. ÚS 582/99.
11. Nález Ústavního soudu ze dne 20. 2. 2001, sp. zn. Pl. ÚS 29/2000.
12. Nález Ústavního soudu ze dne 17. 1. 2002, sp. zn. I. ÚS 432/01.
13. Nález Ústavního soudu ze dne 6. 6. 2002, sp. zn. III. ÚS 121/02.
14. Nález Ústavního soudu ze dne 18. 2. 2003, sp. zn. II. ÚS 599/01.
15. Nález Ústavního soudu ze dne 1. 4. 2004, sp. zn. III. ÚS 566/03.
16. Nález Ústavního soudu ze dne 27. 5. 2004, sp. zn. II. ÚS 93/04.
17. Nález Ústavního soudu ze dne 22. 3. 2005, sp. zn. Pl. ÚS 45/04.
18. Usnesení Ústavního soudu ze dne 15. 9. 2005, sp. zn. III. ÚS 424/05.
19. Nález Ústavního soudu ze dne 29. 1. 2008, sp. zn. Pl. ÚS 63/06.
20. Nález Ústavního soudu ze dne 8. 3. 2006, sp. zn. II. ÚS 469/05.
21. Nález Ústavního soudu ze dne 23. 5. 2006, sp. zn. I. ÚS 470/05.
22. Nález Ústavního soudu sp. Zn. II. ÚS 226/06, ze dne 11.3.2010.
23. Nález Ústavního soudu ze dne 11. 1. 2007, sp. zn. II. ÚS 530/06.
24. nález Ústavního soudu ČR ze dne 1. 11. 2007, sp. zn. IV. ÚS 1770/07.
25. Nález Ústavního soudu ze dne 22. 5. 2008, sp. zn. I. ÚS 734/08.
26. Nález Ústavního soudu ze dne 12. 8. 2008, sp. zn. II. ÚS 897/08.
27. Nález Ústavního soudu ze dne 20. 4. 2010, sp. zn. Pl. ÚS 6/10.
28. Nález Ústavního soudu ze dne 24. 8. 2010, sp. zn. III. ÚS 1926/10.
29. Usnesení Ústavního soudu ze dne 14. 6. 2012, sp. zn. III. ÚS 297/12.
30. Nález Ústavního soudu ze dne 23. 8. 2012, sp. zn. III. ÚS 1822/11.
31. Usnesení Ústavního soudu ze dne 17. 9. 2012, sp. zn. I. ÚS 2632/12.
32. Nález Ústavního soudu ze dne 22. 5. 2013, sp. zn. I. ÚS 2183/12.
33. Nález Ústavního soudu ze dne 11. 12. 2013, sp. zn. I. ÚS 2208/13-2.
34. Nález Ústavního soudu ze dne 12. 12. 2013, sp. zn. I. ÚS 2665/13.
35. Nález Ústavního soudu ze dne 10. 4. 2014, sp. zn. I. ÚS 185/14.
36. Nález Ústavního soudu ze dne 28. 7. 2014, sp. zn. I. ÚS 1694/14.
37. Nález Ústavního soudu ze dne 30. 9. 2014, sp. zn. I. ÚS 1123/14.
38. Nález Ústavního soudu ze dne 18. 5. 2015, sp. zn. I. ÚS 3944/14.
39. Nález Ústavního soudu ze dne 23. 6. 2015, sp. zn. II. ÚS 577/13.
40. Nález Ústavního soudu ze dne 15. 12. 2015, sp. zn. III. ÚS 1301/13.
41. Nález Ústavního soudu ze dne 9. 12. 2015, sp. zn. I. ÚS 2876/15.
42. Nález Ústavního soudu ze dne 27. 1. 2016, sp. zn. I. ÚS 1965/15.
43. Nález Ústavního soudu ze dne 17. 3. 2016, sp. zn. I. ÚS 356/16.

- Ostatní

1. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 6. 2001, sp. zn. 7 Tz 125/200.
2. NS 20/2003-T 472.
3. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 11. 2003, sp. zn. 25 Cdo 882/2003.
4. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 21. 4. 2011, sp. zn. 30 Cdo 2371/2009.
5. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 5. 2012, sp. zn. 30 Cdo 914/2011.
6. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 4. 10. 2012, sp. zn. 30 Cdo 1606/2012.
7. Usnesení Nejvyššího soudu Slovenské socialistické republiky ze dne 22. 2. 1988, sp. zn. 4 To 12/88.

8. Usnesení Nejvyššího soudu SR ze dne 25. 5. 1992, sp. zn. Ntv 97/92.
9. Rozsudek Nejvyššího soudu České socialistické republiky ze dne 28. 9. 1970, sp. zn. 3 Cz 22/70.
10. Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 28. 12. 1993, sp. zn. 7 To 251/93.
11. Vrchní soud v Olomouci, 1 Ntd 14/2006, [R 35/2007 tr.].
12. Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 15. 2. 1968, sp. zn. 5 To 11/68.
13. Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 13. 3. 2002, sp. zn. 3 To 190/2002.

Důvodové zprávy

1. Vláda: Důvodová zpráva k zákonu č. 105/2013 Sb. o změně některých zákonů v souvislosti s přijetím zákona o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních, č. 105/2013 Dz.
2. Vláda: Důvodová zpráva k zákonu č. 459/2011 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, č. 459/2011 Dz.

Internetové zdroje

1. UNODC [online]. *Handbook of basic principles and promising practices on Alternatives to Imprisonment*, [cit. 13. 3. 2018]. Dostupné na: https://www.unodc.org/pdf/criminal_justice/Handbook_of_Basic_Principles_and_Promising_Practices_on_Alternatives_to_Imprisonment.pdf, str. 22–23.
2. Ministerstvo spravedlnosti [online]. *Nový trestní řád může nyní připomínkovat také veřejnost* [cit. 15. 3. 2018]. Dostupní na: <https://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?j=33&o=23&k=2375&d=357674>.
3. Justice.cz [online]. *Rekodifikace trestního práva procesního* [cit. 15. 3. 2018] Dostupné na: <https://tpp.justice.cz>.
4. The Danish Institute for Human Rights [online]. *The evolution of human rights*, [cit. 24. 3. 2018]. Dostupné na: <https://www.humanrights.dk/about-us/human-rights-in-denmark/the-evolution-of-human-rights>.